

Föremål/objekt	nr.	Tidigare placering	Beskrivning av skador	Atgärdsbehov	Packad Ja/Nej	Märkning på låda/pall	Placering efter evakuering
							

Årsredovisning 2022 för Statens maritima
och transporthistoriska museer (SMTM)
Dnr 2.2-2022-1540

Omslag: Under året har SMTM gjort ett omfattande arbete för att öka kris- och katastrofberedskapen för SMTM:s samlingar. Bilden illustrerar en del av arbetet, dokumentationsmaterial för evakuering av föremål vid en kris eller katastrof, tillsammans med ett av de många föremål från samlingarna som listats som prioriterat vid en evakuering. Föremålet är ett navigationsinstrument.

Foto och collage: Anneli Karlsson, SMTM.

Överintendenten har ordet

Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) vill vidga människors världsbild genom kunskap som förändrar, oförglömliga upplevelser och engagemang. I årsredovisningen berättar vi hur vi har uppfyllt vårt uppdrag att bevara, utveckla samt bygga upp kunskaperna om det maritima och transporthistoriska kulturarvet. Den ger också en bild av bredden, omfattningen och inte minst betydelsen av vår verksamhet.

År 2022 har, liksom de senaste åren, varit ett år som fortsatt har präglats av konsekvenserna av coronapandemin, men också av Rysslands krig mot Ukraina. Våra besökare börjar komma tillbaka, men det kommer ta tid att nå de besökssiffror vi hade innan coronapandemin slog till. Vi har under året tagit ytterligare steg inom vår långsiktiga plan för att SMTM ska återväxa i lagom takt utifrån vårt ekonomiska läge. Det handlar om att ha en mer stabil grundbemanning och stärka upp där vi behöver växa och där behovet är som störst.

Våra museer har under hela året uppmärksammat att Marinen firar 500 år. Vi har berättat om 500 år av örlogshistoria genom utställningar, visningar, föredrag, filmer, bokutgivningar, fartygsträffar, specialarrangerade tågresor med Järnvägmuseets egna tåg samt deltagande i Örlogsdagarna i Stockholm och Marindagarna i Karlskrona.

I somras togs det första, och mycket efterlängtade, spadtaget till det nya Järnvägmuseet och det har följts av asbestsanering, markarbeten och rivningsarbeten och fortsatt planering av den nya basutställningen. Arbetet intensifieras än mer under nästa år och vi ser fram emot att få öppna museet igen under 2024.

En stor och glädjande höstnyhet var att våra marinarkeologer från Vrak – Museum of Wrecks hittat och identifierat vraket av örlogsskeppet Äpplet, som kallas för Vasas systerskepp. Undersökningarna skedde inom forskningsprogrammet *Den glömda flottan*, ett samarbete mellan SMTM, Centrum för maritima studier (CEMAS) vid Stockholms universitet och Museiverket i Finland och som finansieras av Riksbankens Jubileumsfond. Nyhetsbyråer och medier över hela världen, från Madagaskar till Alaska, uppmärksammade det världsunika fyndet utanför Vaxholm.

Ett stort arbete under året har handlat om katastrofberedskapen för våra samlingar. Vi har

färdigställt planer för vad och hur vi gör för att rädda våra samlingar från och vid olika katastrofer, som krig eller naturkatastrofer. Det har tyvärr blivit än mer aktuellt med tanke på det krig som pågår i vår närhet.

I höstas blev Kungliga Djurgårdens Intressenter (KDI), som SMTM är en aktiv medlem i, en av de två första storstadsdestinationer att tilldelas den internationella hållbarhetsutmärkelsen Green Destination Platinum Award. En fin bekräftelse på vårt gemensamma arbete för att Djurgården ska vara en hållbar destination på högsta nivå.

Under året har vi även arrangerat intressanta programaktiviteter både fysiskt och digitalt, öppnat och planerat för nya utställningar, bedrivit forskning, fortsatt med projektering av inre och yttre stöttning av skeppet Vasa, kommunicerat vår verksamhet, k-märkt fritidsbåtar och fartyg, tagit hand om våra fastigheter, lånat ut forskare till skolor, beslutat om nya hållbara mål kopplade till Agenda 2030, arrangerat Varvsforum och Fyrforum, ordnat en visselblåsartjänst, resonerat kring framtidens arbetsplats, blivit kontantfria, vidtagit ytterligare elbesparingsåtgärder, anordnat konferenser om världsarv, forskning och det maritima kulturarvet under ytan, flaggat utanför våra museer för fred och demokrati med anledning av kriget i Ukraina och mycket, mycket mer.

Något jag också tar med mig från 2022 är all den kunskap och det stora engagemang som finns inom myndigheten och det intresse som vi mött hos besökare, vänföreningar, ideella krafter och andra samarbetsparter.

Jag ser fram mot att fortsätta arbetet med att lyfta det maritima och transporthistoriska kulturarvet för att ta ytterligare steg mot vår vision att vidga människors världsbild – genom kunskap, upplevelser och engagemang.

Foto: Ateljé Uggle

Lars Amréus
Överintendent

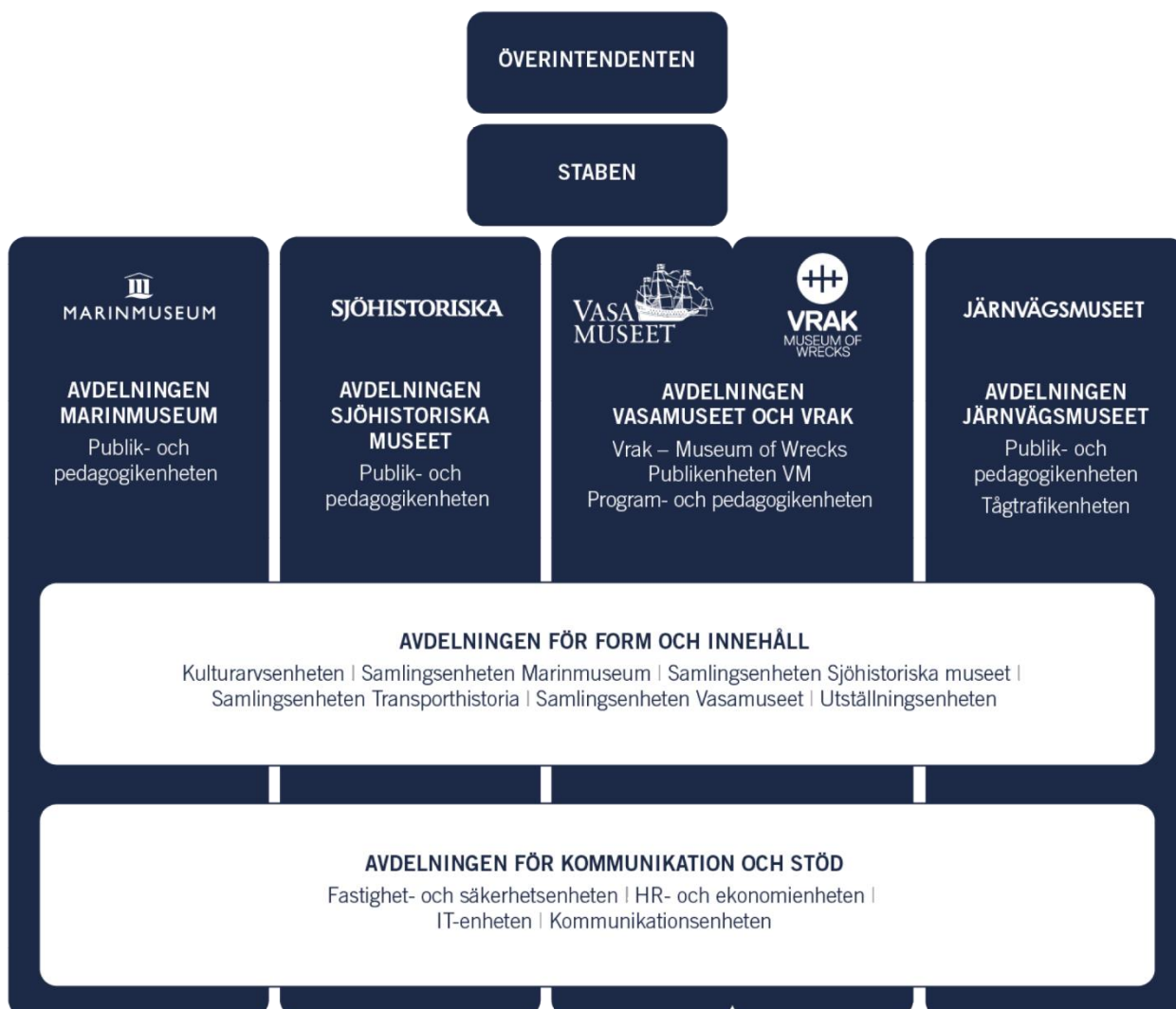

Organisation

Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) är en statlig myndighet som arbetar med att bevara, utveckla och öka kunskapen om det maritima och transporthistoriska kulturarvet. SMTM driver och utvecklar Marinmuseum i Karlskrona, Sjöhistoriska museet, Vasamuseet och Vrak – Museum of Wrecks i Stockholm samt Järnvägsmuseet i Gävle. Medelantalet

anställda på SMTM är 254 personer. Motsvarande siffra för 2021 var 231 personer¹. Verksamheten ska vidga människors världsbild och vara en angelägenhet för alla i samhället. SMTM:s hörnstenar är kunskap som förändrar, oförglömliga upplevelser och engagemang. SMTM är miljöcertifierade enligt ISO 14001.

SMTM har organiserat verksamheten enligt följande uppdelning:

¹ Korrigering jämfört med årsredovisning 2021.

Innehåll

Överintendenten har ordet	3	7. Avgiftsbelagd verksamhet	51
Organisation	4	7.1 Försäljning av varor	53
Resultatredovisning	6	7.2 Undersökningar, utredningar och andra tjänster	53
1. Sammanfattande resultatbedömning	7	7.3 Vasamuseet (och Vrak)	54
1.1 Sammanfattande resultatbedömning	8	7.4 Entréer och visningar	54
1.2 Fördelning av kostnader och intäkter	8	7.5 Övrig avgiftsbelagd verksamhet	54
1.3 Läsanvisning	9	8. Internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete	55
2. Samlingsförvaltning	10	8.1 Internationellt utbyte och samarbete	56
2.1 Analys och bedömning	11	8.2 Interkulturellt utbyte och samarbete	57
2.2 Kvalitetsarbete	11	9. Kompetensförsörjning	58
2.3 Strategisk utveckling av samlingsförvaltningen	11	9.1 Inledning	59
2.4 Bevarandearbete	13	9.2 Attrahera och rekrytera kompetens	59
2.5 Samlingsutveckling	13	9.3 Utveckla, behålla och avveckla kompetens	60
3. Tillgängliggörande av samlingar och kunskap	15	9.4 Sjukfrånvaro	60
3.1 Analys och bedömning	16	10. Hållbarhet	61
3.2 Kvalitetsarbete	16	10.1 SMTM:s arbete med hållbarhet	62
3.3 Besöks- och verksamhetsutveckling	17	10.2 Miljöledningssystem	62
3.4 Förändringar i besöksutvecklingen	20	10.3 Övrigt hållbarhetsarbete	62
3.5 Publik verksamhet	20	11. Övrig återrapportering	64
3.6 Verksamhet för den unga publiken	25	11.1 Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning	65
3.7 Utställningsverksamhet	26	11.2 Åtgärder för att nå nya besökare	66
3.8 Tillgängliggörande av samlingarna	30	11.3 Kultur i hela landet	66
4. Stödja och samverka med museer och ideella organisationer	34	11.4 Lokalkostnader	67
4.1 Analys och bedömning	35	11.5 Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter	69
4.2 Kvalitetsarbete	35	11.6 Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster	70
4.3 Utlån till museer och andra	35	11.7 Informationssäkerhet	73
4.4 Stöd till regionala och lokala museer	36	11.8 Ekonomisk balans i avgiftsbelagda verksamheter	74
4.5 Forum, branschdagar och samverkan med föreningar	37	11.9 Minskade utsläpp från tjänsteresor	75
4.6 Övrig samverkan	38	11.10 Praktik för nyanlända respektive för personer med funktionsnedsättning	76
5. Kulturhistoriskt värdefulla fartyg och fordon	39	11.11 Energibesparande åtgärder	76
5.1 Analys och bedömning	40	Finansiell redovisning	77
5.2 Kvalitetsarbete	40	Resultaträkning	78
5.3 Museifartyg	40	Balansräkning	79
5.4 Museitåg	41	Anslagsredovisning	81
5.5 Andra fordonstyper	42	Tilläggsupplysningar och noter	82
5.6 K-märkning av yrkesfartyg och fritidsbåtar	43	Redovisnings- och värderingsprinciper	82
5.7 T-klassning – undantag för äldre fartyg	43	Uppgifter om ledande befattningshavare	83
5.8 Fartygsstöd – bidrag till kulturhistoriskt värdefulla fartyg	44	Noter	84
6. Ökad kunskap	45	Sammanställning av väsentliga uppgifter	90
6.1 Analys och bedömning	46	Undertecknande av årsredovisning 2022	90
6.2 Kvalitetsarbete	46		
6.3 Publikationer och forsknings-program	46		
6.4 Forskningsprojekt	47		
6.5 Centrum för maritima studier (CEMAS)	49		
6.6 Marinarkeologi	49		

Resultatredovisning

Som en del av uppmärksammandet av Marinen 500 år arrangerades örlogsdagar i Stockholm där ett stort antal äldre örlogsfartyg besökte Sjöhistoriska museets fartygspir, som höll öppet för allmänheten. Foto: Hans-Lennart Ohlsson, SMTM.

1. Sammanfattande resultatbedömning

UR 3 KAP. 1 § FÖRORDNING (2000:605) OM ÅRSREDOVISNING OCH BUDGETUNDERLAG

Resultatredovisningen ska utformas så att den kan utgöra ett underlag för regeringens bedömning av myndighetens resultat och genomförande av verksamheten. Den ska utgå från de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion samt mål och krav som regeringen har angett i regleringsbrev eller något annat beslut. Redovisningen ska innehålla analyser och bedömningar av verksamhetens resultat och utveckling.

Beskrivning

Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) delar in verksamheten i årsredovisningen utifrån de fem huvudsakliga uppgifterna i myndighetens instruktion:

1. att vårda, förteckna, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika de samlingar som har anförtratts myndigheten,
2. att hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet,
3. att lämna information, råd och annan hjälp till regionala och lokala museer samt stödja ideellt arbete inom myndighetens verksamhetsområde,
4. att verka för bevarande och brukande av kulturhistoriskt värdefulla fartyg, järnvägsfordon och andra fordonstyper som omfattas av myndighetens verksamhetsområde,
5. att verka för ökad kunskap grundad på forskning och samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor, och förmedla kunskap inom sitt verksamhetsområde.

1.1 Sammanfattande resultatbedömning

Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) bedömer att myndigheten under 2022 har genomfört uppgifter och uppdrag enligt instruktion, regleringsbrev och särskilda uppdrag från regeringen. Myndigheten bedömer även att verksamhetens resultat har hållit hög kvalitet. Nedan följer en kort sammanfattning per instruktionsenlig uppgift:

- SMTM bedömer att myndighetens samlingsförvaltning håller hög kvalitet. Bedömningen baseras bland annat på att de uppsatta kvalitetsmålen nås och att myndigheten bedriver ett systematiskt arbete med att utveckla insamlings- och bevarandearbetet.
- SMTM bedömer att myndighetens arbete med att tillgängliggöra samlingarna och att förmedla kunskap och upplevelser om det maritima och transporthistoriska kulturarvet genom publik verksamhet håller hög kvalitet. Bedömningen baseras bland annat på att de uppsatta kvalitetsmålen för besökarnas nöjdhet nås, och att SMTM bedömer att myndigheten har lyckats väl med att utveckla den digitala publika verksamheten.
- SMTM bedömer att myndighetens samarbeten med föreningar och andra ideella organisationer fungerar mycket väl. Bedömningen baseras bland annat på resultat från utvärderingar av nätverksträffar och att myndighetens arbete med utlån ur samlingarna fungerat mycket väl.
- SMTM bedömer att myndighetens arbete med att bruka och bevara kulturhistoriskt värdefulla fartyg och fordon håller hög kvalitet. Bedömningen baseras bland annat på myndighetens kvalitetsarbete med vård- och bevarandeplaner samt arbete med k-märkning av kulturhistoriskt värdefulla fartyg och fritidsbåtar som stimulerar till brukande och bevarande.
- SMTM bedömer att insatserna för att öka kunskapen samt höja kvaliteten i forskningen varit mycket goda. Bedömningen baseras bland annat på att myndighetens uppsatta kvalitetsmål för att öka kunskapen samt höja kvaliteten i forskningen uppnåtts och att SMTM bedrivit ett omfattande och efterfrågat marinarkeologiskt arbete.

1.2 Fördelning av kostnader och intäkter

SMTM:s kostnader och intäkter har fördelats per instruktionsenlig uppgift, se tabell 1. För den instruktionsenliga uppgiften 1 Samlingsförvaltning har kostnaderna ökat under 2022 jämfört med 2021. Främsta förklaringarna till det är nedskrivning av kostnaderna för konstruktionsritningar som inte längre är aktuella i det pågående projektet *Stötta Vasa* (cirka 14,5 miljoner kronor), ökade kostnader för bevarandearbete av samlingarna på Marinmuseum och Sjöhistoriska museet samt kostnader som avser flytten av Arlanda flygsamlingar.

För den instruktionsenliga uppgiften 2 Tillgängliggörande har intäkterna av anslag minskat under 2022 jämfört med 2021 och 2020. Förklaringen till detta är att SMTM under 2021 respektive 2020 fick extra anslag motsvarande 115 miljoner kronor respektive 114,5 miljoner kronor. Under 2022 har övriga intäkter ökat jämfört med 2021 och 2020, vilket beror på återgång till en mer normal verksamhet efter coronapandemin, med högre besöksiffror och högre entréintäkter på framför allt Vasamuseet. Intäkterna i SMTM:s butiker har också ökat under 2022 jämfört med de två tidigare åren.

För den instruktionsenliga uppgiften 4 Fartyg och fordon har kostnaderna ökat under 2022, vilket beror på att planerat underhållsarbete 2021 sköts på framtiden i och med kapacitetsbrist hos leverantörer. Under 2022 har underhållsarbetet fortlöpt med byte av däck på fyrskeppet Finngrundet till en kostnad av cirka fyra miljoner kronor, samt asbestsanering på robotbåten Västervik och isbrytaren Sankt Erik till en kostnad av totalt cirka tre miljoner kronor. Kostnaderna har även ökat under 2022 för bevarandet av övriga båtar och fartyg jämfört med 2021.

För den instruktionsenliga uppgiften 5 Ökad kunskap har övriga intäkter ökat under 2022 jämfört med 2021, vilket kan förklaras av fler externa projekt som genererat intäkter. Kostnaderna inom området har också ökat jämfört med tidigare år och beror framför allt på att en större kostnadsmassa i form av personalkostnader, hyreskostnader och driftskostnader fördelats ut procentuellt som overheadkostnad.

Tabell 1 Fördelning av kostnader och intäkter per instruktionsenlig uppgift (tkr)

	2022			2021			2020		
	Kostnader	Intäkter av anslag	Övriga intäkter	Kostnader	Intäkter av anslag	Övriga intäkter	Kostnader	Intäkter av anslag	Övriga intäkter
1 Samlingsförvaltning	98 922	35 796	1 438	71 666	34 872	959	75 068	33 149	896
2 Tillgängliggörande	238 474	119 032	177 607	236 122	230 444	59 889	228 758	224 731	38 923
3 Stödja och samverka	10 554	12 890	123	9 057	10 967	109	11 322	11 937	45
4 Fartyg och fordon	41 789	16 194	1 235	18 396	15 339	2 310	28 859	13 759	2 889
5 Ökad kunskap	22 289	12 422	6 392	16 926	12 071	5 128	15 420	11 504	5 642
Summa	412 028	196 334	186 795	352 167	303 693	68 395	359 427	295 080	48 395

1.3 Läsanvisning

Resultatredovisningen disponeras efter myndighetens uppgifter enligt förordning (2007:1198) med instruktion för SMTM (avsnitten 2–8). I avsnitt 9 återfinns SMTM:s redovisning av arbetet med strategisk kompetensförsörjning i enlighet med förordning

(2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. SMTM:s arbete med hållbarhet redovisas i avsnitt 10. Återrapporteringskrav som regeringen har angivit i regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende SMTM, samt i regeringsuppdrag återfinns huvudsakligen i avsnitt 11.

Skeppsklockan från det svenska örlogsfartyget Prinsessan Sophia Albertina som gick under i Engelska kanalen 1781 ingår nu i Marinmuseums samlingar. Klockan överlämnades till SMTM i samband med det nederländska kungahusets statsbesök i Sverige under året. Foto: Jakob Hedlund, SMTM.

2. Samlingsförvaltning

UR SMTM:S INSTRUKTION

Myndigheten ska särskilt vårda, förteckna, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika de samlingar som har anförtrotts myndigheten.

Beskrivning

SMTM:s samlingar på Marinmuseum, Sjöhistoriska museet, Vasamuseet och Järnvägmuseet och de transporthistoriska samlingarna berättar om det svenska maritima och transporthistoriska kulturarvet. Samlingarna är mångfacetterade med allt från marinarkeologiskt material, modeller, textilier och vapen till ritningar och fotografier. Flygplan, väg- och järnvägsfordon, fartyg och fritidsbåtar ingår i samlingarna, vilket gör dem mycket komplexa.

Samlingarna innehåller cirka 168 000 föremål, cirka 1 100 000 fotografier, cirka 85 000 ritningar, cirka 7 200 volymer arkivsamlingar och cirka 96 000 böcker². Utöver detta finns material som ännu inte inventerats i sin helhet, bland annat fotosamlingar och arkiv tillhörande de väg- och trafikhistoriska samlingarna och Arlanda flygsamlingar.

² SMTM har i samband med redovisning av ett regeringsuppdrag delvis reviderat metod för beräkning av samlingarnas volymer, se avsnitt 11.6.

2.1 Analys och bedömning

SMTM bedömer att myndighetens samlingsförvaltning i allt väsentligt håller en hög kvalitet och att myndigheten uppfyller sin uppgift enligt instruktion för verksamhetsområdet. Samtidigt finns en rad utmaningar inom området som påverkar förutsättningarna för att upprätthålla en samlingsförvaltning av hög kvalitet. Det gäller framför allt lokalerna för samlingarna, som i flera avseenden inte uppfyller kraven för god samlingsförvaltning utifrån bevarandeperspektiv. En ytterligare utmaning är det säkerhetsmässigt försämrade omvärldsläge som har gett anledning för SMTM att prioritera arbetet med katastrofplanering, se avsnitt 2.3, vilket har inneburit att andra behov kopplat till samlingsförvaltningen har fått stå tillbaka. Bedömningen att myndighetens samlingsförvaltning håller en hög kvalitet baseras på ett antal grunder:

- att myndighetens uppsatta kvalitetsmål för samlingsförvaltningen uppfyllts, se avsnitt 2.2
- att myndigheten bedriver ett systematiskt arbete med att utveckla insamlingen till och bevarandet av samlingarna, se avsnitt 2.4 och 2.5
- att myndigheten bedriver ett systematiskt arbete med att på sikt skapa ändamålsenliga lokaler för alla samlingar, se avsnitt 2.3.

De omfattande och komplexa samlingarna är såväl resurskrävande som kostnadsdrivande och de neddragningar som myndigheten behövde göra 2020 till följd av coronapandemin har haft fortsatt påverkan för samlingsförvaltningen. Vidare bedöms den kompetensnivå rörande samlingarna som myndigheten hade innan coronapandemin ta flera år att återuppbbygga.

Myndigheten har flera stora projekt som innebär stora utmaningar. Nämnas kan projektet *Stötta Vasa* som är en utmaning, dels då det är resurskrävande vad gäller personal och pengar, dels då något liknande projekt aldrig tidigare genomförts i världen.

En ytterligare utmaning är en kommande flytt av **Arlanda flygsamlingar**, se även avsnitt 2.5. Flytten kommer att innebära att samlingarna inte kan visas för allmänheten under de närmaste åren. En flytt medför också alltid risker för att objekt i samlingarna skadas. Flytten innebär vidare stora kostnader och är även personalresurs- och tidskrävande för myndigheten. En del övrigt arbete med de transporthistoriska samlingarna kommer att behöva pausas och prioriteras ned.

2.2 Kvalitetsarbete

SMTM arbetar systematiskt med samlingsförvaltningens olika processer för att höja kvaliteten och säkerställa att hanteringen av samlingarna sker enligt gällande rekommendationer. Utgångspunkten för arbetet är Spectrum – en internationellt etablerad standard för samlingsförvaltning. SMTM:s målsättning är att varje år ta fram eller uppdatera riktlinjer och rutiner för minst en process, i enlighet med Spectrum. Under 2022 gjordes en genomgång av processen Katastrofplanering för samlingar, se tabell 2. Målet är därmed uppnått.

Genom insamling och gallring utvecklas samlingarna aktivt och hålls relevanta. På SMTM sker insamling och gallring utifrån en fastställd process. SMTM:s kvalitetsmål för insamling är att 100 procent av de insamlade föremålen ska ha tillkommit samlingarna i enlighet med denna process. Detta mål uppfylldes under 2022.

Spårbarhet i samlingarna är viktigt för en god samlingsförvaltning. Föremålen i samlingarna ska vara registrerade och uppgifter om placering ska hållas uppdaterade. Under året har olika insatser för att öka samlingarnas spårbarhet genomförts. Ett kvalitetsmål för samlingsförvaltningen på SMTM är att de årliga stickprov som utförs på samlingarna visar att minst 90 procent av föremålen har korrekt information avseende placering. Under 2022 har 161 föremål kontrollerats och 96 procent hade korrekt placering angiven. Målet har alltså uppfyllts med god marginal. Tilläggas ska dock att på grund av bland annat personalomsättning har inga stickprov bland Järnvägmuseets och de transporthistoriska samlingarna kunnat genomföras under året. En större insats planeras dock att genomföras i början av 2023.

Vidare arbetar SMTM aktivt med att öka säkerheten till samlingarna, bland annat med utgångspunkt i Riksrevisionens granskningsrapport från 2019 *Bevara samlingarna – säkerhetsarbetet i de statliga centralmuseernas samlingsförvaltning*. Som exempel kan nämnas insatser som ökar säkerheten avseende behörigheter i databassystem kopplat till samlingarna.

2.3 Strategisk utveckling av samlingsförvaltningen

Myndigheten har under året tagit fram en ny strategi för det område inom samlingsförvaltningen som handlar om ändamålsenliga lokaler för samlingarna. I strategin finns identifierat vilka områden som bör prioriteras på såväl

kort som lång sikt samt vilka åtgärder som behöver genomföras för att nå de målsättningar som ställts i syfte att uppnå mer ändamålsenliga lokaler för samlingarna.

Ett pågående krig i Europa och ett säkerhetsmässigt försämrat omvärldsläge har gett anledning att prioritera arbetet med katastrofplanering, restvärdesräddning och planering för evakuering av samlingsobjekt vid exempelvis en hotande väpnad konflikt. Inom ramen för det arbetet har SMTM genomfört konkreta insatser för att myndigheten ska ha god förberedelse för en katastrof eller incident. Nya riktlinjer och rutiner för katastrofhantering har tagits fram samt prioriteringslistor som pekar i vilken ordning objekten ur samlingarna ska räddas vid en incident eller katastrof. Samtidigt har flera av magasinerna förberetts för evakuering genom bland annat inköp av utrustning. I arbetet har också identifierats magasinlösningar som på sikt inte är optimala utifrån ett katastrofberedskapsperspektiv. Dessa iakttagelser har integrerats med det strategiarbete som pågår och som syftar till mer ändamålsenliga lokaler för samlingarna. Arbetet kommer fortsätta under 2023 med målsättningen att det till år 2025 ska finnas färdiga evakuerings- och restvärdesplaner för de samlingar som finns i myndighetens museibyggnader.

Tabell 2 Översyn av samlingsförvaltande processer utifrån Spectrum

Process	Översyn (år)
Inkommande objekt (insamling)	2020
Förvärv och accession (insamling)	2020
Kontroll av placering och förflyttning	
Beståndsinventering	
Katalogisering	
Utlämnning av objekt	
Inlån	2020
Utlån	2017 uppdaterad 2020
Planering av dokumentation	
Tillståndskontroll och teknisk bedömning	
Samlingsvård och konservering	
Ekonomisk värdering	2017 (rutindokument)
Försäkring och utställningsgaranti	
Katastrofplanering för samlingar	2022
Skada och förlust	
Deaccessioner och avyttring (gallring)	2018 uppdaterad 2020
Hantering av rättigheter (upphovsrätt)	2021
Reproduktion	
Användning av samlingar	
Samlingsöversyn	
Granskning (revision)	2017 uppdaterad 2020 (rutindokument)

2.4 Bevarandearbete

Med anledning av Försvarmaktens expansion på Marinbasen i Karlskrona fick **Marinmuseum** avveckla ett av magasinerna för museets samlingar som var beläget på Marinens område. Ett trettiotal torpeder flyttades till ett av myndighetens övriga magasin. I och med flytten har föremålen fått bättre förutsättningar att bevaras samtidigt som de har fotograferats och objektposterna har kompletterats med ytterligare information.

För **Sjöhistoriska museets** fotosamling har arbetet för bättre bevarandeförutsättningar fortsatt. Riksarkivet kommer att förvara delar av samlingen under tiden som fotoarkivet i museibyggnaden klimatanpassas. Flytten av fotosamlingen har föregåtts av inventering och ompackning av cirka 15 000 negativ och arbetet fortsätter under kommande år. Åtgärden är resurskrävande men helt nödvändig för bevarandet av museets unika fotosamling. I museets arkiv och magasin har skadedjur upptäckts under året. Åtgärder, bland annat i form av nya rutiner, har vidtagits för att bekämpa dessa.

Inventeringen av museets samlingar, som tillfälligt avbröts under coronapandemin, har bland annat med hjälp av bidrag från Sjöhistoriska museets vänförening, kunnat återupptas under året. Inventeringen är ett led i att öka spårbarheten i samlingarna samtidigt som den också utgör en förutsättning för en eventuell framtida flytt till mer ändamålsenliga magasinlokaler.

På **Vasamuseet** har arbetet med detaljprojektering av den nya stödkonstruktionen för skeppet Vasa fortsatt. Målsättningen är att en ny stödkonstruktion ska vara färdig under 2028.

Projektet har inneburit många års forskning i syfte att säkerställa skeppets långsiktiga bevarande. Projekteringen av stödkonstruktionen är klar förutom för det inre stöd som ska byggas för att bromsa rörelser i skrovet. Arbetet med att hitta externa finansiärer för projektet har fortsatt under året. Som ett led i projektet har 20 däcksplankor demonterats från skeppet och flyttats till förvaring i magasin. Detta gör att plats lämnats för den kommande stödkonstruktionen inne i skeppet och att minimal åverkan behöver göras på originalplankorna.

På **Järnvägmuseet** har restaureringen av en tredjeklassvagn fortsatt. Även en restaurangvagn är under

restaurering. Den kommer att visas i den nya utställningen i det nya Järnvägmuseet som planeras öppna 2024.

Bland de **väg- och trafikhistoriska samlingarna** i Kjula har föremål, fordon och maskiner registrerats och placerats.

2.5 Samlingsutveckling

SMTM har under 2022 tagit fram nya insamlingsplaner för myndighetens samtliga samlingar. Genom planerna kommer kvaliteten i utvecklingsarbetet att höjas.

Insamlingsplanerna, som förhåller sig till myndighetens uppdrag och museernas respektive ämnesområden, ger stöd för bedömning vid såväl insamling till som gallring av objekt i samlingarna.

Under 2022 har en del objekt ur samlingarna gallrats men framför allt har arbete gjorts för att avyttra material i magasin och arkiv som inte är infört i samlingarna.

Antalet nyförvärv till de olika samlingarna under 2022 uppgick totalt på SMTM till 242 accessioner, se tabell 3. Varje accession kan i sin tur bestå av flertalet föremål, foton, ritningar, arkivhandlingar eller böcker. Antalet nyförvärv under året ligger i nivå med föregående år.

Marinmuseum har under året samlat in loggböcker från korvetten Karlskrona, ett fartyg som gick under utanför Kuba 1846, vilket är den största fredstida katastrofen i den svenska flottans historia. I och med insamlingen av loggböckerna finns nu fartyget och dess berättelse bättre representerat på museet.

Marinmuseum har under året även samlat in föremål som bärgats från det svenska örlogsfartyget Prinsessan Sophia Albertina som sjönk i Engelska kanalen utanför Nederländernas kust 1781. Insamlingen har via samarbete med kulturarvsmyndigheter i Nederländerna skett som en överföring från Nederländerna. Ett av föremålen, fartygets skeppsklocka, överlämnades av Nederländernas kung till den svenska kungen vid ett statsbesök i Stockholm under hösten. De föremål som överförts berättar om företeelser som inte funnits särskilt väl representerade i samlingarna sedan tidigare. Föremålen från Prinsessan Sophia Albertina, som var ett linjeskepp, bidrar till bilden av 1700-talets tidiga seglande örlogsflotta. Totalt resulterade insamlingen i 70 nya poster i myndighetens samlingsförvaltningssystem.

Tabell 3 Nyförvärv till samlingar och bibliotek, samt gallring av objekt

	2022	2021	2020
Antal nyförvärv ¹	242	220	519
Antal gallrade objekt ²	31	110	10

1) Antal nyförvärv anges i antal accessioner. En accession kan innehålla ett eller flera föremål, foton eller arkivalier.

2) Gallring av objekt avser endast samlingar, inte bibliotek.

Marinmuseum har också samlat in en medalj som en flottist fick på 1930-talet då denne genomgick utbildning till luftskeppsoperatör i det naziledda Tyskland. Luftskepp anskaffades aldrig till flottan, men medaljen speglar dels relationen mellan Sverige och Tyskland vid den här tiden, dels flottans idéer om att använda luftskepp.

Ett antal litografier samt möbler som inte varit registrerade som museiföremål men som hanterats som sådana, har avyttrats från Marinmuseum. Avyttringen genomfördes genom försäljning via auktionsverk.

Vid **Sjöhistoriska museet** har dokumentation från en skeppsläkares resa år 1958 på Johnson Lines m/s Panama samlats in. Under resan som gick mellan Göteborg och Buenos Aires fotograferades det och fördes noggranna anteckningar om lasten och om människorna ombord. Skeppsläkarens berättelser tillför nya perspektiv till museets samlingar.

Museet har även samlat in ett antal föremål och arkivalier från föreningen Viggenklubbens verksamhet efter att den lagt ner. Klubbens verksamhet speglar den tid då segling blev en folksport och där ägare av samma båttyp blev medlemmar i en klubb och tillsammans arrangerade både kappseglingar och samkväm. Bland föremålen återfinns ett par vandringspris i form av en fartygsratt och en akvarell.

Till samlingarna har även en utombordsmotor av typen Archimedes BSO från cirka 1918 samlats in. Det var den första tvåcylindriga utombordsmotorn i världen och representerar ett tydligt steg i den svenska motorbåtsutvecklingen.

Bland de föremål som **Järnvägmuseet** samlat in kan nämnas föremål med anknytning till resande för personer med funktionsvariationer, bland annat en transportabel plattformshiss. Ett annat intressant föremål är en påse benämnd PeeWee, avsedd för lokförare, främst på godståg, som saknade tillgång till toalett under färd.

Under 2022 har hyresavtalet för den lokal på Arlanda där **Arlanda flygsamlingar** förvaras och visas, sagts upp av hyresvärden. Det medför att de mycket omfattande samlingarna, både till storlek och antal behöver flyttas till andra lokaler under 2023. Arlanda flygsamlingar omfattar i dag cirka 3 000 kvadratmeter, närmare 50 flygfarkoster, en mängd stora motorer samt tusentals föremål. Planering och förberedelser för flytten har påbörjats under året och flytten till nya lokaler görs under 2023. Även verkstad och de projekt som vänföreningen Arlandasamlingarnas Vänner arbetar med ska flyttas. Flytten kommer att medföra stora kostnader, uppskattningsvis cirka tio miljoner kronor och är även personalresurs- och tidskrävande för myndigheten. Ett flertal rekryteringar kommer att behöva göras för arbetet med flytten. Resurser i form av flygtekniker och annan expertis har redan knutits till projektet.

Ett flygplan har gallrats från Arlanda flygsamlingar. Avyttring har även gjorts av ett antal fordon, maskiner och reservdelar bland de **väg- och trafikhistoriska samlingarna** i Kjula.

Under året lanserades en audioguide för barn på Vasamuseet. Audioguiden finns på flera språk och bygger på berättelsen om en pojke som växte upp i 1620-talets Stockholm, samtidigt som skeppet Vasa byggdes. Foto: Inger Elgestedt, SMTM.

3. Tillgängliggörande av samlingar och kunskap

UR SMTM:S INSTRUKTION

Myndigheten ska särskilt hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet.

Beskrivning

Myndigheten berättar om det maritima och transporthistoriska kulturarvet och tillgängliggör samlingarna för allmänheten genom utställningar, pedagogiska program, publika aktiviteter

såsom visningar och programverksamhet samt via digitala plattformar exempelvis museernas webbplatser, DigitaltMuseum och KulturPunkt.

3.1 Analys och bedömning

SMTM bedömer att myndighetens arbete med att tillgängliggöra samlingarna för allmänheten och att förmedla kunskap och upplevelser om det maritima och transporthistoriska kulturarvet genom publik verksamhet, håller en hög kvalitet och att myndigheten uppfyller sin uppgift enligt instruktion för verksamhetsområdet. Bedömningen baseras på ett antal grunder:

- att besökarna i hög grad är nöjda med museibesöket, se avsnitt 3.2, samt myndighetens positiva besöksutveckling under året, se avsnitt 3.3
- att SMTM bedömer att myndigheten har lyckats väl med att utveckla den digitala publika verksamheten, se avsnitt 3.5.2
- att myndighetens uppsatta kvalitetsmål för digitalt tillgängliggörande av samlingarna uppfyllts, se avsnitt 3.2
- att intresset för att ta del av myndighetens digitala samlingar är stort, se avsnitt 3.8.

3.2 Kvalitetsarbete

Marinmuseums besöksundersökning syftar till att besvara hur väl museet lyckats med sin pedagogiska uppgift att stimulera lärande och tillgängliggöra samlingarna. Besökarna har fått ta ställning till frågan ”Jag har lärt mig något nytt under mitt besök”. 81 procent av besökarna svarade att de instämmer helt eller till stor del i påståendet. Detta är en minskning från 2019, året innan coronapandemin, då motsvarande värde var 90 procent. Knappt tre procent 2022 svarade att de inte lärt sig något nytt, vilket är samma andel som 2019.

Det kvalitetsmått som **Sjöhistoriska museet** använder för att bedöma om museet lyckats i sitt pedagogiska uppdrag mot allmänheten är hur besökarna svarar på påståendet ”Jag lärde mig något nytt under museibesöket”. Besökarna får svara på hur väl påståendet stämmer överens med deras egen uppfattning efter genomfört besök på någon av museets arenor, utifrån en fyrgradig skala där 4 är högsta värde. Utfallet 2022 var 3,5, vilket är en ökning jämfört med 2021 då värdet var 3,3. Värdet 3,5 uppnåddes även 2019, det vill säga innan coronapandemin.

För att bedöma besökarnas upplevelse av det personliga mötet på museet används i undersökningen deras svar på påståendet ”Jag fick ett bra bemötande av museipersonalen”. Svaren utgår även här från en fyrgradig skala där 4 motsvarar ”Instämmer absolut”. Resultatet för 2022 är 3,9 vilket är samma som 2019 och en försiktig ökning sedan 2021 då motsvarande siffra var 3,8. I besöksenkäten tar besökaren även ställning till påståendet ”Jag är nöjd med mitt besök på museet”. Här blev resultatet 3,7.

Under 2022 introducerade **Vasamuseet** och **Vrak – Museum of Wrecks** användandet av en metod för genomförande av löpande besöksundersökningar via en digital station i museernas entré. Undersökningarna innehåller ett flertal frågor, dels för att öka kunskapen om besökarna i förhållande till målgrupper, dels för att mäta kundlojalitet utifrån den internationella mätningmetoden Net Promoter Score (NPS). NPS-mätningen bygger på frågan: ”Skulle du rekommendera Vasamuseet alternativt Vrak – Museum of Wrecks till en kollega eller vän?”, där ett värde över 0 är ”Bra”, ett värde över 20 ”Mycket bra” och ett värde över 50 ”Excellent”. Utfallet för Vasamuseet under 2022³ var 42 och för Vrak 39. Vasamuseet får även genomgående goda omdömen på internationella rese- och besöksajter.

Vraks besökare har vidare kunnat besvara en enkät om besöksupplevelsen via den egna mobilen. Av enkätsvaren framgår att 86 procent av alla svarande besökare 2022 upplever besöket som prisvärt.

Järnvägs museet som har varit stängt för femte året i rad på grund av ombyggnation har inte gjort några besöksundersökningar.

SMTM använder två olika kvalitetsmål för att mäta kvalitet i myndighetens arbete med att tillgängliggöra samlingarna digitalt. Målen avser de publicerade posterna på DigitaltMuseum, eftersom det är de som är publikt tillgängliga. Båda målen speglar hur väl samlingarna är öppna för vidareanvändning av andra parter. Det ena målet är att minst 80 procent av de publicerade posterna på DigitaltMuseum ska vara försedda med bild. Utfallet under 2022 var 84 procent, vilket är en ökning jämfört med året innan då andelen var 81 procent. Myndigheten har under året gjort satsningar för att öka denna andel.

Det andra målet handlar om att de publicerade posterna ska vara rättighetsmärkta, där kvalitetsmålet under året höjts från 80 procent till 90 procent. Utfallet under 2022

³ Mätningarna för Vasamuseet avser juni till december 2022 och för Vrak – Museum of Wrecks april till december 2022.

var 91 procent, vilket är en ökning jämfört med året innan då andelen var 89 procent. Båda målen uppfylldes med andra ord under 2022. Skälet till ökningen är framför allt att SMTM under året genomfört regelbundna genomgångar för att rättighetsmärka poster.

3.3 Besöks- och verksamhetsutveckling

På grund av coronapandemin inleddes året med en period med restriktioner för museernas verksamhet. Införande av nya biljettautomater har tillsammans med en övergång till helt kontantfri verksamhet effektiviserat betalningshanteringen.

Alla museer utom **Vrak – Museum of Wrecks** har färre besök på sina webbplatser under 2022 jämfört med året innan. Främsta förklaringen till detta är sannolikt att

museerna under 2022 haft öppet hela året till skillnad från 2021 då de delvis hölls stängda med anledning av coronapandemin. Det gjorde att fler besökte museernas webbplatser i stället, för att till exempel ta del av museernas digitala erbjudanden.

Marinmuseum hade under 2022 cirka 165 000 verksamhetsbesök, se tabell 4. Från sommaren och framåt är besöksantalet tillbaka på jämförbara siffror som åren innan coronapandemin. Marinmuseum har under 2022 arbetat med temat *Marinen 500 år* med anledning av den svenska Marinens 500-årsjubileum. Programaktiviteter på temat redovisas under 3.5.1. Marinmuseum har fortsatt sin verksamhetsutveckling under året genom att ta fram en strategi för det museipedagogiska arbetet. Strategin fokuserar på att skapa delaktighet och medskapande, samt att nå ut med pedagogik i hela landet.

Tabell 4 Marinmuseums besökssiffror

	2022	2021	2020
Totalt antal verksamhetsbesök ¹	164 389	82 688	49 278
- varav vuxna ²	119 833	59 849	35 049
- varav barn och unga under 19 år ²	44 556	22 923	14 229
Andel kvinnor ³	46 %	43 %	42 %
Andel män ³	54 %	57 %	58 %
Andel besök från Sverige ³	71 %	N/A ⁴	N/A ⁴
Andel besök från utlandet ³	29 %	N/A ⁴	N/A ⁴
Anläggningsbesök (samtliga besök i byggnaden dvs. även kafé, butik etc.)	239 081	136 340	96 382
Antal besök på museets webbplats	95 610	123 905	104 982 ⁵

1) Totalt antal verksamhetsbesök redovisades inte i årsredovisning 2021, utan enbart antal anläggningsbesök.

2) Antalet baseras på de besökare som registrerats i kassasystemet.

3) Baseras på de besökare som besvarat museets besöksenkät.

4) På grund av coronapandemirestriktioner genomfördes inte undersökningar under 2020 och 2021.

5) Siffran är korrigerad jämfört med årsredovisning 2021.

Sjöhistoriska museet hade cirka 125 000 verksamhetsbesök under 2022, se tabell 5. Detta motsvarar 70 procent av museets ovanligt höga besökssiffror 2019. Museet har haft öppet hela året, men delar av verksamheten såsom visningar och familjeaktiviteter var påverkade av coronarestriktioner årets två första månader. Museets deltagande i uppmärksammandet av *Marinen 500 år* i Stockholm lockade tusentals besökare till den

örlogsfartygsträff som arrangerades vid Sjöhistoriska museets fartygspir, se även avsnitt 5.3. Hela sommarsäsongen var museets samtliga arenor välbesökta och besökssiffrorna jämförbara med åren innan coronapandemin. Under hösten öppnade museet två nya utställningar som bidrog till goda besökstal, se avsnitt 3.7.

Tabell 5 Sjöhistoriska museets besökssiffror

	2022	2021	2020
Totalt antal verksamhetsbesök ¹	125 421	39 715	39 725
- varav vuxna	90 570	28 818	25 854
- varav barn och unga under 19 år	34 851	10 897	13 871
Andel kvinnor ²	50 %	47 %	N/A
Andel män ²	49 %	53 %	N/A
Andel besök från Sverige ²	89 %	93 %	N/A
Andel besök från utlandet ²	11 %	7 %	N/A
Antal besök på museets webbplats	164 341	215 924	250 291

1) Från och med 2022 ingår inte antalet besökare till Dyktankhuset i Sjöhistoriska museets besökssiffror (dessa återfinns från och med 2022 i besökssiffrorna för Vrak – Museum of Wrecks).

2) Baseras på de besökare som deltagit i museets besöksundersökning. Av de som besvarat enkäten har en procent inte uppgett kön.

Antalet verksamhetsbesök på **Vasamuseet** uppgick 2022 till cirka 945 000, se tabell 6. Jämfört med rekordåret 2019, då över 1,5 miljoner personer besökte Vasamuseet är minskningen 38 procent. Besökarna är i likhet med tidigare år till övervägande del internationella, dock är andelen inte lika hög som innan coronapandemin. Förklaringen till detta är främst de restriktioner på grund av coronapandemin som fortfarande rådde i början av

året. Från och med sommaren har dock de internationella besökarna börjat hitta tillbaka till museet igen.

Vasamuseet har under 2022 arbetat för att återuppta de verksamheter som avbröts på grund av coronapandemin, i syfte att uppnå tidigare besökssiffror. Även utåtriktat och uppsökande arbete har varit viktigt med fokus på återknytande av kontakter med Vasamuseets avtalskunder, förmedlare och samarbetspartners.

Tabell 6 Vasamuseets besökssiffror

	2022	2021	2020
Totalt antal verksamhetsbesök	945 046	304 130	182 837
- varav vuxna	757 333	233 235	142 102
- varav barn och unga under 19 år	187 713	70 895	40 735
Andel kvinnor ¹	42 %	N/A	48 %
Andel män ¹	58 %	N/A	52 %
Andel besök från Sverige ¹	25 %	N/A	21 %
Andel besök från utlandet ¹	75 %	N/A	79 %
Anläggningsbesök (samtliga besök i byggnaden dvs. även café, butik etc.)	N/A	N/A	N/A
Antal besök på museets webbplats	757 072	832 660	546 467

1) Uppgifter om kön och hemvist baseras på besöksundersökningar. Under 2021 gjorde museet på grund av coronapandemin inga sådana undersökningar, varför det inte heller går att redovisa dessa andelar.

Under **Vrak – Museum of Wrecks** första hela verksamhetsår 2022 uppgick antalet verksamhetsbesök till 72 870, se tabell 7. Antalet besökare i anläggningen var dock betydligt fler, cirka 158 000. Antalet besök på museets webbplats ökade under 2022 jämfört med året innan. Till största del förklaras denna ökning av intresset för upptäckten av vraket av Vasas systemskepp Äpplet under hösten 2022, se avsnitt 6.6.

Införandet av kombinationsbiljett mellan Vasamuseet och Vrak fick stort genomslag och många besökare valde att besöka båda museerna under sitt besök, se även avsnitt 7.3.

Tabell 7 Vrak – Museum of Wrecks besöksiffror

	2022	2021	2020 ¹
Totalt antal verksamhetsbesök	72 870 ^{2<}	14 510	N/A
- varav vuxna	55 513 ²	11 020	N/A
- varav barn och unga under 19 år	17 357 ²	3 490	N/A
Andel kvinnor ³	37 %	N/A ⁴	N/A
Andel män ³	51 %	N/A ⁴	N/A
Andel besök från Sverige	48 %	N/A ⁴	N/A
Andel besök från utlandet	52 %	N/A ⁴	N/A
Anläggningsbesök (samtliga besök i byggnaden dvs. även café, butik etc.)	157 995	46 613	N/A
Antal besök på museets webbplats	136 579	111 659	23 931

1) Vrak – Museum of Wrecks öppnade för fysiska besök 2021.

2) Från och med 2022 ingår besök i Dyktankhuset (1 547 stycken varav 1 320 vuxna och 227 barn) i Vrak – Museum of Wrecks verksamhetsbesök.

3) Av dem som besvarat enkäten har cirka-tolv procent inte uppgett kön 2022.

4) Under 2021 gjordes inte några besöksundersökningar, som aktuella siffror baseras på, då museet öppnade först i slutet av september.

Järnvägmuseet har under 2022 varit fortsatt stängt för ombyggnation och redovisar därför enbart besök på museets webbplats, se tabell 8. Förberedelsearbetet för att återigen visa delar av samlingarna genom utställningar har kommit in i en konkret fas med urval av objekt från samlingarna för de nya basutställningarna. Som tidigare år

utan besöksanläggning har tillgängliggörandet skett genom tågtrafik och på grund av coronapandemi-restriktioner endast under andra halvåret 2022. Historiska tåg har körts och visats för allmänheten på flera platser och sträckor, se även avsnitt 5.4.1 för mer utförlig beskrivning.

Tabell 8 Järnvägmuseets besöksiffror

	2022	2021	2020
Antal besök på museets webbplats	66 221	76 346	74 818

3.4 Förändringar i besöksutvecklingen

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska redovisa förändringar i besöksutvecklingen i förhållande till tidigare år.

Besöksutvecklingen under 2022 har tagit fart efter att de sista coronarestriktionerna togs bort. Samtliga museer har återhämtat sig från coronapandemin och haft besökstal

under året som börjar närma sig besöksnivåerna som var innan coronapandemin. SMTM redovisar och analyserar förändringar i besöksutvecklingen under avsnitt 3.3.

3.5 Publik verksamhet

3.5.1 Fysiska publika aktiviteter

Under 2022 genomförde **Marinmuseum** cirka 370 fysiska publika aktiviteter, se tabell 9. Under året arbetade museet med temat Marinen 500 år. Det genomsyrade program-

verksamheten i och utanför museet särskilt under Marindagarna i augusti då Marinmuseum arrangerade föreläsningar och familjeaktiviteter inom ramen för temat.

Tabell 9 Antal fysiska publika aktiviteter¹

	2022	2021	2020
Marinmuseum			
Antal publika aktiviteter	372	194	376
– varav antal visningar på museet	71	24	35
Antal nedladdningar av app	5 964	2 475	1 384
Sjöhistoriska museet			
Antal publika aktiviteter	798	598	428
– varav antal visningar på museet	505	533	149
Antal utlånade audioguider	587	353	338
Vasamuseet			
Antal publika aktiviteter	20 411 ²	5 375	6 891
– varav antal visningar på museet	6 593	38	931
Vrak – Museum of Wrecks			
Antal publika aktiviteter	566	94	N/A
– varav antal visningar på museet	473	78	N/A

1) Med publika aktiviteter avses bland annat filmvisningar, visningar och guidningar, programverksamhet, workshopar och "prova-på-aktiviteter".

2) Största enskilda posten bland museets publika aktiviteter är Vasamuseets visningar av filmerna Vasafilmen och Vasagrisen som tillsammans uppgick till cirka 13 600 under 2022.

Marinmuseum arrangerade även aktiviteter kring det svenska örlogsfartyget Prinsessan Sophia Albertina som sjönk utanför Nederländernas kust 1781, med anledning av att föremål från fartyget överlämnades till Marinmuseum från Nederländerna, se även avsnitt 2.5. Aktiviteterna kring Prinsessan Sophia Albertina har gett uppmärksamhet från lokal- och riksmidia samt genererat flera artiklar i branschmedia.

Marinmuseums föreläsningsserie under året byggde på innehållet i Marinmuseums årsbok om Marinen 500 år som kom ut i november. Bland annat lyftes ämnen som njutningsmedel ombord genom tiderna och fenomenet sjöhjältar.

På **Sjöhistoriska museet** uppgick antalet publika fysiska aktiviteter till cirka 800, se tabell 9. Ett av programmen kopplade till Sjöhistoriska museets utställning *Flykten från Baltikum 1943–1944*, var filmpremiären av dokumentärfilmen *Dottern bakom järnridån*. Filmen blandar på ett pedagogiskt sätt det historiska skede som ligger bakom den stora flykten från Baltikum med ett personligt öde.

Under våren erbjöd museet föredrag både på plats och digitalt på temat Marinen 500 år. Under hösten har temat varit kopplat till den nya utställningen *Flykten från Baltikum 1943–1944*.

Sjöhistoriska museet anordnade tillsammans med ett antal föreningar som arbetar aktivt för att bevara den baltiska kulturen i Sverige i dag en välbesökt julmarknad i samband med uppförande av utställningen *Flykten från Baltikum 1943–1944*. Julmarknaden erbjöd högklassigt hantverk, folkdans och sångtradition från de baltiska länderna.

Årets Kulturnatt Stockholm bestod av ett uppdrags- och frågequiz på plats på museet. Vid Sjöhistoriska museets fartygspir vid Galärvarvet genomfördes också ett välbesökt evenemang i samverkan med Föreningen Sprängaren, som förvaltar örlogsfartyget Sprängaren som ligger vid Sjöhistoriska museets fartygspir.

I september arrangerade museet det årliga evenemanget Modellhelgen. Över 30 utställare och modellbyggare visade denna gång upp radiostyrda båtar och fartyg. Båtarna kördes i en tio meter lång bassäng utanför museet, där också museibesökare fick prova på att köra radiostyrd båt.

Antalet publika fysiska aktiviteter på Vasamuseet uppgick till cirka 20 400, se tabell 9. Under året återfanns flera nya programpunkter, vid sidan av återkommande erbjudanden. Bland de nya programpunkterna kan nämnas att Vasamuseet stod värd för en av Berwaldhallens konserter i samband med Östersjöfestivalen. Konserten hade 500 personer i publiken. I anslutning till konserten hölls också ett populärvetenskapligt samtal om synen på bildning under 1600-talet.

Afternoon tea med föreläsning, Soppföredrag och Gustav Adolfsdagen är stående programkoncept som lockar en återkommande besökargrupp. Här lyfter museet fram aktuell forskning där det under 2022 bland annat handlade om forskningsprojektet *Dräkt*. Med utgångspunkt i forskningsprojektet har Vasamuseet även arrangerat ett antal programpunkter som lockat en ny, textilintresserad målgrupp. Under våren kunde besökare möta forskarna i en skräddarverkstad och följa deras arbete med att rekonstruera klädesplagg från de textilfragment som är bevarade i samlingen. Vid hantverkskvällar under hösten har besökare bjudits in att ta med sitt eget textila arbete, träffat forskarna och utbyta kunskaper. Vid museets program Dräktsöndag visades de färdiga plaggen i en modevisning för alla museets besökare, men också för ett hundratal särskilt intresserade.

Liksom tidigare år har museet erbjudit audioguider på ett antal språk och allmänna visningar har återigen erbjudits under året. Totalt antal nedladdade audioguider under 2022 var cirka 423 000. Dessa har till största del varit på engelska och svenska men även på övriga språk. Parallellt har även bokade visningar erbjudits, se avsnitt 7.3.

Förändrade regler i Lagen om anställningsskydd (LAS), se även avsnitt 9.2, medför begränsade möjligheter till rekrytering och bemanning, vilket har påverkat visningsverksamhetens omfattning mycket.

Vasamuseets deltagande i Kulturnatt Stockholm bestod av visningar, skräddarverkstad med forskarmöte, musikunderhållning och eldarter utaför museet och lockade närmare 9 000 besökare.

Vrak – Museum of Wrecks publika aktiviteter uppgick under 2022 till cirka 570, se tabell 9. Museet har under 2022 fortsatt sitt arbete med att utveckla en

verksamhet som kan locka fler besökare och återbesökare. Att arrangera publika aktiviteter under första hela verksamhetsåret har gett lärdomar för att utveckla verksamheten.

Den mest uppmärksammade publika händelsen för Vrak under 2022 var den världsunika upptäckten av vraket av Vasas systerskepp Äpplet som byggdes parallellt med Vasa och var det andra fartyget i en serie om fyra fullstora örlogsfartyg som Gustav II Adolf lät beställa. Upptäckten ledde till en massiv uppmärksamhet från nyhetsredaktioner och medier över hela världen. Det stora intresset för upptäckten av Äpplet ledde till genomförandet av museets mest välbesökta fysiska föredrag och föredrag i hybridform, se även avsnitt 6.6.

Under året startade museet dagliga visningar av utställningarna och från och med i juni genomfördes även familjevisningar under helger och lov. Under loven har barn och vuxna kunnat träffa Vraks dykande marinarkeologer som berättat om marinarkeologi, visat upp dykutrustning och genomfört dykningar utanför museet vid Sjöhistoriska museets fartygspir. Vidare har föreläsningar som utforskat aktuella frågor genomförts liksom samtal med författare som skriver om ämnen som berör Vraks verksamhetsområde.

Vrak deltog också i Kulturnatt Stockholm vilket resulterade i cirka 3 000 besök.

Järnvägmuseets publika aktiviteter handlar främst om digitala publika aktiviteter, se avsnitt 3.5.2. Den museitågsverksamhet som genomförts redovisas under avsnitt 5.4.

3.5.2 Digitala publika aktiviteter

Totalt uppgick antalet utlagda filmklipp för **Marinmuseum** till elva under 2022, se tabell 10. Bland dessa återfanns bland annat videoinlägg på sociala medier samt livesända föreläsningar i museets föreläsningsserie. Med de livesända föreläsningarna fick Marinmuseums publika verksamhet en ny publik med större geografisk spridning i landet.

Marinmuseum har under året också gjort särskilda satsningar för att utveckla produktionen av kunskapsförmedlande inlägg i museets sociala medier, bland annat genom att i högre grad koppla till aktuella händelser i omvärlden.

Sjöhistoriska museet har totalt lagt ut 36 filmklipp under 2022, se tabell 10. Bland dessa återfinns bland annat en film som producerats för utställningen *Flykten från Baltikum*. Vidare har filmproduktionerna handlat om föremål, båtar samt programserien Studio Sjöhistoriska.

Vid sidan av filmproduktioner har museet gjort livesändningar vilka i huvudsak bestått av livesända föredrag.

Den digitala programserien Studio Sjöhistoriska som startade våren 2021 har under året fokuserat på kvinnors arbetssituation till sjöss. Bland annat ställdes frågor om situationen blivit bättre efter #metoo, då svenska kvinnor inom sjöfarten vittnade om allvarliga problem inom den mansdominerande sjöfartsbranschen. Avsnittet publicerades på en av de största av museets sociala mediakanaler samt på museets webbplats.

”Eva berättar om” är en serie minidokumentärer om museets fritidsbåtar i museets båtmagasin på Rindö. Seriens syfte är att sprida kunskap om fritidsbåtar och dess historia, öka kännedom om museets fritidsbåtssamling som är unik på många sätt, samt att marknadsföra båthallen för att locka till besök. Under 2022 producerades ett avsnitt om båten Britt-Marie, som är av modellen Solö ruff och ett avsnitt om båten Wiking, som är en så kallad Petterssonbåt. Filmerna sprids på sociala medier och museets webbplats samt visas på museet.

Årets publika föredrag har som regel sänts live på museets sociala mediekkanaler i syfte att vara tillgängliga digitalt i hela landet. Föredragen har också spelats in, lagrats och bearbetats för att de ska kunna ses även efter livesändningstillfället.

Antalet utlagda filmklipp på **Vasamuseet** uppgick under 2022 till 19, se tabell 10. Som exempel kan nämnas en film om hur Vasas däcksplankor flyttas ut ur skeppet.

Under året deltog museet i Forskarfredag som arrangerades av föreningen Vetenskap och Allmänhet, som en del av vetenskapsfestivalen European Researchers Night. Vasamuseets bidrag handlade dels om bevarande och konservering, dels om SMTM:s textilforskning.

Digitala lösningar i museets publikarbete har vidareutvecklats med bland annat framtagandet av en audioguide för barn på Vasamuseet.

Under 2022 har antalet utlagda filmklipp för **Vrak – Museum of Wrecks** uppgått till totalt drygt 80, se tabell 10. Museet har genomfört olika livesändningar, dels från dykande marinarkeologer ute i fält, dels från program i museet. Nämnas kan det livesända föredraget om det nyupptäckta och mycket uppmärksammade vraket Äpplet, se avsnitt 6.6. I filmklipp från projektet *Live dyk* erbjöds besökaren att få följa med en dykande arkeolog ner under vattnet i realtid. Under året har museet även producerat audioguider, filmer samt fem nya avsnitt av Vrakpodden.

Under 2022 har **Järnvägmuseet** lagt ut 13 korta filmklipp på sociala medier i samband med tågtrafikens verksamhet

vid körningar eller under arbete i verkstäderna, se tabell 10.

Tabell 10 Digitala publika aktiviteter

	2022	2021	2020
Marinmuseum			
Antal utlagda filmklipp	11	23	9
Totalt antal visningar	2 149	117 684 ¹	10 553
Sjöhistoriska museet			
Antal utlagda filmklipp	36	49	60
Totalt antal visningar	119 704	140 795	241 950
Vasamuseet			
Antal utlagda filmklipp	19	47	59
Totalt antal visningar	271 491	665 971	741 815
Vrak – Museum of Wrecks			
Antal utlagda filmklipp	81	57	N/A ²
Totalt antal visningar	87 874	80 381	N/A ²
Järnvägmuseet			
Antal utlagda filmklipp	13	34	13
Totalt antal visningar	63 061	72 057	224 275

1) År 2021 ingick även externa visningar (Utbildningsradion). Från och med 2022 räknas enbart visningar i SMTM:s egna kanaler.

2) Redovisades första gången i årsredovisning 2021.

3.5.3 Pedagogisk verksamhet för skolan

Under 2022 kunde museernas pedagogiska verksamhet börja återgå till det normala efter coronapandemin och dess restriktioner.

Inom ramen för museernas pedagogiska verksamhet har museernas skolprogram reviderats och anpassats till grundskolans nya läroplan i historia som trädde i kraft under 2022.

För **Marinmuseum** uppgick antalet skolbesök till cirka 2 970 under 2022, se tabell 11. Det ökade antalet besök av skolklasser visar att skolorna hittat tillbaka till museet efter coronapandemin.

Marinmuseum har under året bedrivit utvecklingsarbete i syfte att nå ut i hela landet med digitala lärresurser för skola och elever. De nya arbetssätten kommer att implementeras under 2023.

Tabell 11 Antal besökare från skolor på museerna

	2022	2021	2020
Marinmuseum			
Antal personer på bokade skolbesök	2 148	767	1 147
Antal personer på obokade skolbesök	819	183	209
Totalt antal personer (elever och lärare)	2 967	950	1 356
Sjöhistoriska museet			
Antal personer på bokade skolbesök	1 315	593	763
Antal personer på obokade skolbesök	1 405	442	1 028
Totalt antal personer (elever och lärare)	2 720	1 035	1 791
Vasamuseet¹			
Antal personer på bokade skolbesök	9 269	781	4 397
Antal personer på obokade skolbesök	21 705	2 841	2 126
Totalt antal personer (elever och lärare)	30 974	3 622	6 523
Antal personer på digitala skolbesök	4 240	5 271	4 439
Vrak – Museum of Wrecks²			
Antal personer på bokade skolbesök	1 107	N/A	N/A
Antal personer på obokade skolbesök	299	N/A	N/A
Totalt antal personer (elever och lärare)	1 406	N/A	N/A

1) Inklusive skolformer med vuxna elever till exempel Svenska för invandrare (SFI) och Komvux.

2) Vrak – Museum of Wrecks startade sin skolverksamhet först under 2022.

För **Sjöhistoriska museet** uppgick antalet besökare från skolor under 2022 till 2 720, se tabell 11.

Till utställningen *Flykten från Baltikum 1943–1944* har ett speciellt pedagogiskt program skapats där elever med hjälp av autentiskt material kan få en inblick i hur det kan vara att som barn behöva fly från sitt land. För att öka elevernas och andra besökares förståelse för detta har museet låtit barn läsa in flyktningbarnens berättelser. Dessa presenteras på några utvalda platser i utställningen i form av riktat ljud ovanifrån.

Under 2022 har museet fortsatt att spela in två nya filmer för skolan, som ingår i museets serie Navigera mera som handlar om navigation och gamla kartor.

Serien syftar till att förklara navigationsbegreppen för yngre elever och bygger i grunden på pedagogiskt lektionsmaterial. Filmerna publiceras på museets webbplats.

Under 2022 uppgick antalet besökare från skolor till cirka 31 000 på **Vasamuseet**, se tabell 11. Museet erbjuder skolprogram för grundskolan och gymnasiet och tar även emot studenter i högre utbildning och vuxna studerande som skaffar sig grundskole- och gymnasiekompetens, samt Svenska för invandrare (SFI).

Skolprogrammen knyter an till ämnen såsom historia, historiebruk, källkritik, matematik, teknik, bild, kommunikation och propaganda och mycket mer. De

längre programmen innehåller en praktisk del med arbete i workshopform.

Nästan hälften av museets skolprogram är digitala, vilket gör att Vasamuseet blir tillgängligt även för de skolor som inte har möjlighet att besöka museet på plats. Vasamuseet har sedan många år samarbeten med bland annat Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) inom ramen för kursen Informella lärmiljöer i syfte att utveckla de digitala skolprogrammen., se även avsnitt 11.1.

Vasamuseet arrangerar en lärarkväll per termin. Syftet är att träffa lärare och presentera Vasamuseets erbjudande för skolor, att föra dialog och att nätverka. Varje lärarkväll har ett fördjupande tema. Vårens lärarkväll ägnades åt att ge lärare redskap att använda föremål som historisk källa kopplat till den nya läroplanen i historia.

Ett annat långsiktigt samarbete är det som upprättats med Vetenskapens hus i Stockholm med särskilt fokus på

skeppet Vasas bevarande och ämnet kemi på högstadiet och gymnasiet. Höstens lärarkväll gjordes i samarbete med Vetenskapens hus på plats i Vasamuseet.

Under 2022 uppgick antal besökare från skolor på **Vrak – Museum of Wrecks** till cirka 1 400, se tabell 11.

Under året har skolprogram utvecklats och etablerats för skolklasser från årskurs 4 upp till folkhögskola. Visningarna har anpassats efter elevernas ålder samt vilket ämne de fokuserat på i undervisningen. Skolprogrammets fokus har till största del varit historiska källor, marinarkeologi, stormaktstiden samt andra världskriget.

Vidare har skolwebben Östersjöns klassrum lanserats som syftar till att vara en pedagogisk resurs för grund- och gymnasieskolan i hela landet. I arbetet med att nå ut till skolor har museet haft en lärarkväll där lärare från gymnasiet deltog och Vraks utställningar, skolprogram och skolwebb presenterades.

3.6 Verksamhet för den unga publiken

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska redovisa för den verksamhet som svarar mot den unga publikens behov samt insatser för att öka den unga publiken.

Mycket av den publika verksamheten på museerna riktar sig till barn och unga. Barnperspektivet finns med när nya utställningar planeras och alla SMTM:s museer har särskilda aktiviteter som riktar sig till barn och familjer bland annat på helger och lov, se avsnitt 3.5.1.

Museerna har utvecklade pedagogiska program som riktar sig till skolelever från förskoleklass till gymnasium. SMTM:s pedagoger har utvecklat perspektiven på myndighetens samlingar och verksamheter och erbjuder program utifrån både natur- och samhällsorienterade ämnen. Skolverksamheten är särskilt viktig för att nå barn och unga som annars inte skulle besöka museet. Verksamheten för skolor redovisas under avsnitt 3.5.3.

Under lågsäsongen genomförde **Marinmuseum** under en söndag varje månad familjeaktiviteter under namnet Söndagskul där barn fick göra animerade filmer som mot slutet av året visades upp och deltog i en prisutdelning. Under skolloven har museet ordnat aktiviteter för barn och familjer. Aktiviteterna tillgängliggjorde på olika sätt utställningarna genom att besökarna med hjälp av dofter fick uppleva hur det kunde ha luktat i 1700-talets Karlskrona. Sommartid ordnades dagligen aktiviteter för

barn och unga ombord på museifartyget Jarramas. Där fick barn testa på olika arbetsuppgifter som skeppsgossarna på Jarramas en gång i tiden hade.

Lovverksamheten på **Sjöhistoriska museet** är en viktig del i programutbudet för familjer. Museet varierar under året familjevänliga teman som är relevanta och kopplade till sjöfart och där kunskapsförmedling alltid står i fokus. Under höstlovet valde museet ett tyngre tema, Barn på flykt, som kopplar till museets nya utställning *Flykten från Baltikum 1943–1944*. Programmet var utformat utifrån barnets perspektiv och syftet var att bjuda in till samtal mellan barn och personer som lever i exil i Sverige i dag med frågeställningar som rör egna erfarenheter av att behöva fly från sitt land, se även avsnitt 3.5.3.

Sjöhistoriska museet har bedrivit seglarskola för barn i mer än 50 år. Under 2022 omfattade seglarskolan sex veckor med två olika kunskaps- och färdighetsnivåer. Under nybörjarkurserna lär sig deltagarna seglingens grunder, sjövätt, regler, knopar och hur man tar hand om sin båt. Det har också ingått i kurserna att få en visning och introduktion till museets verksamhet och historia samt en lektion på temat Hållbart båtliv.

Sjöhistoriska museet medverkade under året vid Stockholms Kulturfestival som anordnades av Stockholms stad. I Kungsträdgården hade museet en skaparverkstad där den yngre publiken bland annat kunde lära sig mer om knopar, att göra armband med makraméteknik och att bygga solcellsbåtar. Skaparverkstaden hade flera hundra svenska och utländska besökare om dagen och blev också ett sätt att locka fler att besöka Sjöhistoriska museet.

Ett nytt samarbete med Berwaldhallen och Sveriges Radio inleddes under Östersjöfestivalens familjedag i början av september. Då anordnades bland annat en gemensam kistjakt, en slags tipsrunda i kistform, som utgick antingen från Sjöhistoriska museet eller Berwaldhallen, en visning på museet om sjörövare på Östersjön, samt möjligheten att prova på att segla optimistjolle eller bygga en solcellsbåt i skaparverkstan.

Vasamuseet har återkommande erbjudanden för familjepubliken som lockar återbesökare på helger och lov. Vasagrisen-filmen, Vasagrisen-spåret, Familjespåret och Skulpturjakten är några exempel på aktiviteter besökaren kan utföra på egen hand på flera olika språk, medan så kallade pop-up-stationer med pröva-på-tema och familjevisningar leds av museets pedagoger.

Under året har två filmer för Vasamuseets webbplats producerats för målgruppen barn: en som handlar om att packa med sig saker på en resa och en som handlar om hur en dykklocka fungerar.

Under 2022 lanserade museet en audioguide för barn "Pojken och skeppet – en resa i det förflutna". Audioguiden finns på flera språk och bygger på berättelsen om en pojke som växte upp i 1620-talets Stockholm, samtidigt som skeppet Vasa byggdes. Den nyproducerade audioguiden är gratis för målgruppen att ta del av.

Under hösten började **Vrak – Museum of Wrecks** med dagliga familjevisningar under helger och lov. På loven har museet också erbjudit särskilda aktiviteter för den unga publiken, till exempel visningar med namnet Träffa en marinarkeolog där museets dykande marinarkeologer berättade vad de gör.

Sommaren 2022 deltog Vrak med dagliga aktiviteter för barn i samband med kappseglingstävlingen Gotland runts arrangemang på Djurgården. Vrak har vid flera tillfällen under året gjort experiment där den unga publiken har fått prova på hur en dykklocka fungerar.

Järnvägs museet har genom olika samarbeten kört kortare och längre turer med huvudmålgrupp barnfamiljer. Trafik med museitåg beskrivs vidare i avsnitt 5.4.

3.7 Utställningsverksamhet

SMTM visar och förvaltar ett 60-tal utställningar på de fyra öppna museerna. Förutsättningarna för att förmedla kunskap genom myndighetens utställningar är stora och under året har utställningsverksamheten växlat mellan nyproduktion och förädling av befintliga utställningar.

I syfte att kunna göra fler och mindre utställningsproduktioner har SMTM utvecklat en modell för att kunna ta fram skyltar med text och bild på ett förenklat sätt och med kortare produktionstid.

Efterverkningarna av coronapandemin och andra omvärldsfaktorer har påverkat myndighetens utställningsverksamhet, dels då kostnaderna för material, teknik och tjänster ökat med 30–50 procent, dels på grund av längre leveranstider för många varugrupper.

I syfte att bredda förmedlingen av kunskap pågår utveckling och produktion av digitala informationsbärare med text och bild om historiska händelser, föremål och arkivalier som ska fungera som publik utställningsfördjupning, se även avsnitt 11.6.1.

Marinmuseum har fortsatt att förnya utställningen *Skeppsbyggeri* med interaktiva inslag. Bland annat har två interaktiva rum iordningställts, en knopbod där besökarna får lära sig om och prova på att knyta knopar samt ett rum som berättar om skeppsgosseåkaren med olika interaktiva inslag. Museet har även iordningställt en mindre utställning med föremål och berättelser från örlogsfartyget Prinsessan Sophia Albertina, se avsnitt 2.5.

I ubåtshallen har museet fortsatt arbetet med att installera två nya hands on-stationer där besökarna bland annat ges möjlighet att prova på att styra och fickparkera en ubåt.

I tabell 12 framkommer Marinmuseums samtliga pågående utställningar.

Tabell 12 Utställningar på Marinmuseum

Namn	Beskrivning	Utställningen öppnades/ förnyades (år)
Svenskt sjöförsvaret under 500 år	Om svenskt sjöförsvaret från 1522 till i dag	2019
Krigets ansikten	Om polska ubåtar i Sverige 1930–45	2019
Vraktunneln	En undervattensstunnel med utkik mot vrak och berättelser om dem	1997/2018
Södra skeppet	Om örlogsstaden Karlskronas framväxt En palm monterad av vapen Utklippans fyr	2018
Modellkammaren	Om teknikhistoria, hur maskiner och modeller användes under 1700-talets storsatsningar på att rusta flottan	2016
Krigets svallvågor	Sverige och Marinen under första världskriget	2014
Ubåtshallen plan 1	Om ubåtsvapnets 110-åriga historia	2014
Ubåtshallen plan 2	Personliga berättelser, händelser och spännande fenomen	2014/2017
Sist i ledet	Om den allmänna värnplikten	2010
Ytspänning	Om ubåtsjakter under kalla kriget	2010
Herravälde	Om kampen om Östersjön och den seglande stormakten Sverige	2004
Land i sikte	Om äldre tiders navigationskonst	2003
Marinens mindre båtar	Marinens slupar, barkar och andra mindre båtar	1997/2018
Skepp & folk – örlogsstaden Karlskrona (tidigare Skeppsbyggeri)	Om skeppsbyggeri och de människor som utförde hantverken	1997/2022
Dykeriets historia	Om dykeriets historia genom århundraden	1997
Livet ombord	En bild av livet ombord på ett örlogsskepp	1997/2004
Tyghuset	Om hur flottans vapen hanterades på land	1997
Kanondäck	Om utbrytningen ur Finska viken 1790	1997
Galjonshallen	Galjonsfigurerna från Sveriges främsta krigsskepp	1997
Från segel till ånga	Om flottans förändring från segel till ångkraft	1997/2018

Sjöhistoriska museet har öppnat två nya utställningar under 2022: *Flykten från Baltikum 1943–1944* och *5 fyrar*. I utställningen *5 fyrar* lyfts fem svenska fyrplatser fram.

I tabell 13 framkommer Sjöhistoriska museets samtliga pågående utställningar.

Tabell 13 Utställningar på Sjöhistoriska museet

Namn	Beskrivning	Utställningen öppnades/ förnyades (år)
Flykten från Baltikum 1943–1944	Om minnen från flykten från de baltiska länderna 1943–1944	2022
5 Fyrar	Om livet på fem svenska fyrar och varför de står där de gör	2022
Marinen 500 år	Film om den svenska flottan under 500 år	2022
Trappmontrar	Urval av föremål ur samlingarna från segelbåten Svanevit samt modellen hjulångslupen Ettan, museets senaste modellbygge	2021
Samlarna – jakt, passion, ordning	Om människor som samlat och ordnat föremål, bilder och fakta med anknytning till skepp, båtar och sjöfart	2020
Blubb	Pedagogiskt lekrum med undervattenskaraktär för barn 0–6 år	2018
Fyrskippet Finngrundet ¹	Museifartyget och om livet ombord på 1960-talet	2018
Föremålsgalleri	Visar skeppkonstruktioner från segel till motor	2015
Salongsvestibul	Om passagerartrafik och om fartyget Argentina	2014
S/S Drottning Victoria	En rekonstruktion av fartygets röksalong	2014
Shipping & shopping	Om handel och sjöfart	2010
Isbrytaren Sankt Erik ²	Museifartyget och stadsisbrytaren Stank Erik från 1915	2006
Klart skepp	Modeller av och berättelser från svenska örlogsfartyg genom tiderna	2000
Amphion	Delar av skeppet Amphion, Gustav III:s lyxjakt	1938/2018

1) Utställningen finns ombord på fyrskippet Finngrundet och är öppen för besök under sommarsäsong.

2) Utställningen finns ombord på isbrytaren Sankt Erik och är öppen för besök under sommarsäsong.

I samband med uppmärksammandet av Marinen 500 år har **Vasamuseet** invigt ett rum som föreställer en skräddarverkstad från 1600-talet. Som en del av forskningsprojektet *Kläder och skor från det svenska*

örlogsskeppet Vasa har under 2022 en mans- och en kvinnodräkt från 1600-talet rekonstruerats och sytts upp inför besökarna. I tabell 14 framkommer Vasamuseets samtliga pågående utställningar.

Tabell 14 Utställningar på Vasamuseet

Namn	Beskrivning	Utställningen öppnades/ förnyades (år)
Vasa på nära håll	Om Vasas skulpturer, dess budskap, och om hur skeppet seglats och använts i strid	2020
Föremål i fokus	Om bultbytet på Vasa	2018
Kvinnorna – alltid närvarande sällan sedda	Om kvinnors livsvillkor under det tidiga 1600-talet	2017
Segla ett skepp	En interaktiv utställning, hala upp ankaret, sätta segel och styra skepp	2017
Vasagrisen	Film baserad på boken Vasagrisen av Björn Bergenholtz	2014
Strid	Om krigsskeppet Vasa	2011
Bevara Vasa	Om det pågående arbetet med att bevara Vasa för framtiden	2009
Tiondelsmodellen	Färgsatt modell av Vasa i skala 1:10	2008
Ansikte mot ansikte	Om människorna som dog ombord på Vasa	2004
Det seglande skeppet	Om konsten att segla på 1600-talet	2004
Makten och härligheten	Om Vasas färger och forskningen kring hur hon var bemålad	2002
Vasamuseets trädgård	Renässansträdgård med inspiration från 1600-talet, där bland annat det som användes på skeppet Vasa odlas	1998/2018
Skeppsgården	Om konsten att bygga skepp på 1620-talet	1992
Bärgningen	Om hur Vasa hittades igen och bärgades från havets botten	1990
Kungens skepp	Om varför kung Gustav II Adolf lät bygga Vasa	1990
Livet ombord	Om att leva ombord på 1600-talets örlogsskepp, samt kopior av skeppets kajuta, styrplikten och en del av övre batteridäck i skala 1:1	1990/2013

Vrak – Museum of Wrecks innehåller fem permanenta utställningar, se tabell 15. Besökarna får uppleva historiska händelser gömda i det världsunika kulturarv som finns bevarat under ytan i Östersjön. Utställningarna innehåller

mycket och komplex teknik, och sedan museet öppnade har utställningsarbetet inneburit att säkerställa förvaltning och drift av utställningstekniken.

Tabell 15 Utställningar på Vrak – Museum of Wrecks

Namn	Beskrivning	Utställningen öppnades (år)
Minnenas hav	Omslutande filmupplevelse med Östersjön och föremål från botten i fokus	2021
Resande Man	Om och på vraket av Resande Man	2021
Det delade havet	Sex lämningar berättar om Östersjöns historia	2021
Uppdraget	En utställning om marinarkeologi	2021
Epilogen	Dykningar till lämningar i museets närområde	2021

Under året har förberedelser och planering för det nya **Järnvägmuseets** basutställningar fortsatt enligt plan. Utställningarnas syfte är att sprida kunskap om järnvägshistorien i Sverige och dess berättelser och

människor samt om järnvägens framtid. Utställningarna kommer att fylla sex lokhallar om närmare 3 000 kvadratmeter.

3.8 Tillgängliggörande av samlingarna

Ett viktigt arbete för att öka tillgängligheten till samlingarna är insatser för att visa dem digitalt i olika publika kanaler, exempelvis DigitaltMuseum, som är en publik plattform där myndighetens och andra museers samlingar finns tillgängliga för allmänheten.

SMTM har där cirka 500 000 föremål, foton och ritningar sökbara för allmänheten, se tabell 16. Det är en marginell minskning jämfört med året innan och förklaras av att ett antal ritningar utan rättighetsmärkning har avpublicerats för att utredas vidare. Det innebär samtidigt att kvaliteten på det publicerade materialet är högre.

Tabell 16 Digitalt tillgängliggörande av samlingarna

	2022	2021	2020
Totalt antal publicerade poster på DigitaltMuseum	498 300	501 580	461 866
Totalt antal publicerade artiklar och mappar på DigitaltMuseum	213	179	141
Totalt antal publicerade poster databasen KulturNav	6 220	6 112	5 807
Totalt antal presentationer på Kulturpunkt	822	919	919

I arbetet med de digitala samlingarna är sökbarheten en viktig faktor för att öka tillgängligheten till samlingarna. Därför är kvalitetssäkring av information och införande av gemensamma terminologier centrala för att samlingarna

ska bli användbara. SMTM använder terminologi-plattformen KulturNav för att hantera, bygga upp och länka till externa terminologier. I KulturNav administrerar SMTM ett antal listor över termer, fartyg, personer,

organisationer och händelser. Under året har drygt 100 poster tillkommit i KulturNav, se tabell 16.

Ett annat sätt att öka sökbarheten i samlingarna är att sätta objekten i olika sammanhang och kontexter. Genom att skapa digitala artiklar och mappar där enskilda samlingsobjekt beskrivs i olika teman får användaren hjälp att navigera i samlingarna. På DigitaltMuseum har 34 artiklar och mappar tillkommit under året, se tabell 16.

Flera av de nytillkomna artiklarna uppmärksammar att svenska Marinen under året firat 500 år.

Kulturpunkt är en plattform för digital förmedling av samlingar på en plats eller i en miljö. Minskningen av antalet presentationer på Kulturpunkt under 2022 jämfört med året innan beror på att Vasamuseets samlingar inte längre presenteras via Kulturpunkt.

Tabell 17 Antal sidvisningar och nedladdningar för webbplatser relaterade till samlingarna

Samling		2022	2021	2020
Sidvisningar för rubriken "Samlingar" på respektive museums webbplats	Marinmuseum	9 984	18 794	13 763
	Sjöhistoriska museet	23 747	41 175	51 992
	Vasamuseet	9 762	12 062	10 866
	Järnvägmuseet	27 068	41 624	45 029
	Totalt	70 561	113 655	121 650
Sidvisningar via DigitaltMuseum	Marinmuseum	149 826	134 026	141 525
	Sjöhistoriska museet	534 278	576 127	726 414
	Vasamuseet	34 178	27 928	28 132
	Vrak – Museum of Wrecks	4 423	2 899	N/A ¹
	Järnvägmuseet	965 128	979 729	1 315 868
	Arlanda flygsamlingar	1 347	1 306	693
	Väg- och trafikhistoriska samlingarna	11 276	11 688	N/A ¹
	Totalt	1 700 456	1 733 703	2 212 632²
Nedladdningar via DigitaltMuseum ³	Marinmuseum	15 519	12 192	9 294
	Sjöhistoriska museet	50 097	61 411	76 431
	Vasamuseet	1 731	2 177	2 203
	Järnvägmuseet	56 045	66 114	99 442
	Arlanda flygsamlingar	40	75	47
	Väg- och trafikhistoriska samlingarna	258	522	N/A ¹
	Totalt	123 690	142 491	187 417

1) Vrak – Museum of Wrecks samt de väg- och trafikhistoriska samlingarna publicerades på DigitaltMuseum första gången 2021 och har därför inga jämförande siffror från tidigare år.

2) Siffran är korrigerad jämfört med årsredovisning 2021.

3) Vrak – Museum of Wrecks har inga nedladdningar eftersom de inte har några samlingar utan enbart artiklar.

Intresset för myndighetens samlingar på DigitaltMuseum är fortfarande stort. Antalet digitala besök (sidvisningar) i samlingarna på DigitaltMuseum ligger i nivå med föregående år med totalt cirka 1,7 miljoner. Användningen av samlingarna i form av nedladdningar har dock minskat något till cirka 123 700, se tabell 17.

SMTM:s sidor på DigitaltMuseum har många besökare och användare i förhållande till andra institutioner som publicerar sina samlingar på DigitaltMuseum. Det visar på att det finns ett stort intresse för SMTM:s samlingar och det maritima och transporthistoriska ämnesområdet.

Åtgärder har också gjorts under året för att öka kvaliteten i tillgängliggörandet, dels har fler objektposter fått fotografier, se avsnitt 3.2, dels har myndigheten arbetat med att ta fram fler sökvägar och ingångar till samlingarna för att öka sökbarheten.

På **Marinmuseum** har ett antal modeller från den samling som härstammar från artillerimodellkammaren fotograferats och publicerats digitalt. De omkring 200 föremål som samlades in från örlogsfartyget Prinsessan Sophia Albertina har registrerats i samlingsdatabasen, en artikel på DigitaltMuseum har skrivits och förbättringar i artiklar på Wikipedia om fartyget och den katastrof som medförde att fartyget sjönk 1781, har genomförts, se även avsnitt 2.5.

Sjöhistoriska museet har i samband med inventering av föremål i magasinerna publicerat nya poster på

DigitaltMuseum och även kvalitetsförbättrat äldre poster med nya fotografier och kompletterande uppgifter. Ett första steg med att testa 3D-digitalisering har även gjorts av ett urval av museets fartygsmodeller. I fotoarkivet har material från äldre utställningar från 1900-talet tillgängliggjorts genom att foton har skannats, registrerats och publicerats på DigitaltMuseum.

På **Vasamuseet** har information kvalitetssäkrats i poster i samlingsdatabasen rörande textil-, läder- och keramikföremål, och en stor mängd föremålsposter har försetts med ny bild.

Under året har arbetet med att registrera data i förvaltningsverktyget VASABAS fortsatt. Information om de föremål som hittats på skeppet Vasa har registrerats tillsammans med föremålets position ombord på skeppet. Även ingrepp i skeppet som demontering av plankor har dokumenterats.

Järnvägmuseet har arbetat med digitisering av dokumentationsbilder från restaureringen av restaurangvagn 2702, se även avsnitt 11.6.

Ett annat sätt för myndigheten att tillgängliggöra samlingarna är att besvara förfrågningar från allmänhet och institutioner. Myndighetens kompetens är efterfrågad av såväl andra myndigheter och kulturinstitutioner som forskare och privatpersoner. Antalet besvarade förfrågningar kopplade till samlingarna under 2022 var cirka 1 000, se tabell 18.

Tabell 18 Besvarade förfrågningar kopplat till samlingarna¹

	2022	2021	2020
Antal besvarade förfrågningar	995	1 112	1 128
- varav från privatpersoner	785	851	873

1) Tabellen är delvis ny. I tidigare årsredovisningar har redovisats förfrågningar, remisser och yttranden som ett sätt att stödja och samverka. I tabell 18 redovisas enbart förfrågningarna som ett sätt att tillgängliggöra samlingarna.

Ett ytterligare sätt att tillgängliggöra samlingarna är att ta emot besökare i arkiv, bibliotek och magasin. Antalet besökare i dessa har ökat 2022 jämfört med de två tidigare

åren som präglades av restriktioner på grund av coronapandemin, se tabell 19

Tabell 19 Antal besökare i arkiv, bibliotek och magasin

	2022	2021	2020
Marinmuseum			
Bibliotek	42	46	40
Arkiv	31	2	8
Fotoarkiv	31	0	0
Magasin	18	11	5
Sjöhistoriska museet			
Bibliotek	344	220	213
Arkiv	140	80	65
Fotoarkiv	24	5	7
Magasin	1 410	1 185	387
Modellverkstaden	6	0	5
Vasamuseet¹			
Magasin	61	0	61
Järnvägmuseet²			
Bibliotek	1	0	0
Arkiv	16	4	0
Fotoarkiv	0	1	0
Magasin	40	0	15
Arlanda flygsamlingar (magasin)	1 200	680	1 300
Väg- och trafikhistoriska samlingarna (magasin)	400	700	0 ³

- 1) Vasamuseet har inget eget arkiv eller bibliotek utan sorteras in under Sjöhistoriska museets arkiv och bibliotek.
- 2) Järnvägmuseet har varit stängt för ombyggnation och därmed haft begränsat antal besökare även i arkiv, bibliotek och magasin.
- 3) Den så kallade Maskindagen i Kjula var inställd på grund av coronapandemin.

Vid Fyrforum som genomfördes på Gotland i maj gjordes studiebesök vid ett antal gotländska fyrar. Här visar föreningen Fyrtillsyn Gotland Hoburgens fyr. Foto: Fredrik Blomqvist, SMTM.

4. Stödja och samverka med museer och ideella organisationer

UR SMTM:S INSTRUKTION

Myndigheten ska särskilt lämna information, råd och annan hjälp till regionala och lokala museer samt stödja ideellt arbete inom myndighetens verksamhetsområde.

Beskrivning

SMTM bidrar till kunskapsspridning och kunskapsutbyte om det maritima och transporthistoriska kulturarvet genom att arrangera forum för intresserade och genom samverkan med museer och föreningar.

Utlån av föremål till andra museer ingår också i myndighetens verksamhetsfält.

4.1 Analys och bedömning

SMTM bedömer att myndighetens arbete med att stödja och samverka under året fungerat mycket väl och att myndigheten uppfyller sin uppgift enligt instruktion för verksamhetsområdet. Bedömningen baseras på ett antal grunder:

- att deltagarna i de nätverksmöten som SMTM arrangerar ger goda omdömen såväl muntligt som skriftligt, se avsnitt 4.2
- att myndighetens samarbeten med föreningar och organisationer som arbetar med sjöfarts- och transporthistoria ger mervärden både för publik och för SMTM som arrangör, se avsnitt 4.5
- att myndighetens arbete med utlån ur samlingarna fungerat mycket väl och att stort intresse för att låna ur myndighetens samlingar finns, se avsnitt 4.3.

Många föreningar som SMTM samarbetar med har stora utmaningar, som i förlängningen även blir utmaningar för SMTM. Exempelvis brottas många föreningar med vikande medlemstal och att nå yngre personer både som deltagare i publika arrangemang och som framtida medlemmar. Vidare har många föreningar en ansträngd ekonomi, dels som en konsekvens av coronapandemin, dels för att kostnaderna för det kulturarv som föreningarna bevarar, exempelvis fartyg och fordon, ökar.

4.2 Kvalitetsarbete

De nätverksmöten som SMTM arrangerar bedöms genom utvärderingar och deltagarnas engagemang. Liksom tidigare år har deltagarna vid Varvsforum, Fyrforum och Fartygsforum muntligen uttryckt uppskattning över nätverksmötena. Deltagare och medarrangörer har särskilt uppskattat erfarenhetsutbyte, möjlighet att diskutera gemensamma problemställningar samt tillfälle att knyta värdefulla kontakter. Samtliga nätverksmöten har genomförts med och för ideella föreningar samt övriga intressenter.

För att kvalitetssäkra Fartygsforum ytterligare genomfördes 2022 en enklare utvärdering i skriftlig form, där deltagarna fick betygsätta nätverksmötet. Medelvärdet

var 4,5 på en femgradig skala, vilket bedöms som ett mycket gott omdöme.

Även vid arrangemangen Maskindagen i Kjula och Järnvägshistoriska dagarna, se avsnitt 4.5, uttrycktes uppskattning från deltagarna.

4.3 Utlån till museer och andra

Lån av föremål ur samlingarna är ett sätt för myndigheten att stödja och samverka med museer, föreningar eller andra organisationer. Genom lånen sprider SMTM kunskap om myndighetens ämnesområden, bidrar till att tillgängliggöra samlingarna och når publik på flera platser i landet. Det finns ett stort intresse att låna ur SMTM:s samlingar och låntagarna är spridda i hela landet och även utomlands. Totalt hade myndigheten 250 utlån med cirka 2 240 föremål under 2022, se tabell 20.

Många utlån löper över flera år och innebär ett kontinuerligt arbete med kontroll och administration kring de utlånade föremålen, vilket sker i nära samarbete med låntagarna.

Bland de nya utlån som gjorts från **Marinmuseum** kan nämnas ett antal föremål som lånats ut till det återuppbyggda amfibieregementet i Göteborg, där föremålen används som prydnader och traditionsbärande objekt i lokaler på regementet.

I början av året lånade **Sjöhistoriska museet** ut en sidenvimpel från kappseglingsbåten Princess Svanevit till Liljevalchs utställning om båten och dess unika intarsior. Museet har även haft utlån till Riddarhuset på temat adel inom sjöfarten.

Vasamuseet har haft utlån till National Nordic Museum i Seattle. Lånet omfattar mynt, kritpipa och muskötkulor och bidrar till att sprida kunskap om skeppet Vasa och 1600-talets Sverige. Vasamuseet har även lånat ut mynt till Falu Gruva som visas i deras basutställning.

Till utställningen *Come to Norden* på Nordiska museet har **Järnvägmuseet** lånat ut flera SJ-affischer med resemotiv.

Från de **väg- och trafikhistoriska samlingarna** har Tekniska museet lånat ett 30-tal vägskyltar till sin utställning *Zero City* om framtidens hållbara stad.

Tabell 20 Antal utlån och utlånade föremål¹

	2022	2021	2020 ¹
Marinmuseum			
Antal utlån	114	119	119
Antal utlånade föremål	913	1 034	1 044
Sjöhistoriska museet			
Antal utlån	62	63	81
Antal utlånade föremål	507	515	571
Vasamuseet			
Antal utlån	7	7	3
Antal utlånade föremål	43	43	16
Järnvägmuseet och de transporthistoriska samlingarna			
Antal utlån	67	67	64
Antal utlånade föremål	776	751	1 129
Totalt antal utlån	250	256	267
Totalt antal utlånade föremål	2 239	2 343	2 760

- 1) Uppgifterna avser ett nuläge per den 5 december. Det innebär att det kan finnas korta utlån tidigare under året som inte räknas in i siffrorna.
2) År 2020 mättes antalet lån och utlånade objekt under året, det vill säga även lån och objekt som lämnats tillbaka under året.

4.4 Stöd till regionala och lokala museer

Med anledning av temat Marinen 500 år skapade **Marinmuseum** i samarbete med Blekinge museum ett gemensamt pedagogiskt program där elever fick möta historiska personer från Marinens historia och lösa gemensamma uppdrag. Projektet använde metoden äventyrspedagogik där eleverna får del av historisk kunskap när de löser problem tillsammans.

Sjöhistoriska museet samarbetar sedan ett antal år tillbaka med Fritidsbåtmuseet i Härnösand där Väster-norrlands länsmuseum och Härnösands kommun också är samarbetsparter. Ett antal båtar från Sjöhistoriska museets fritidsbåtssamling finns utställda på museet. Under året har arbete och studier gjorts i syfte att undersöka hur Fritidsbåtmuseet kan utvecklas. Ett kommunikationssamarbete har också genomförts, där

Sjöhistoriska museet marknadsfört Fritidsbåtmuseet i museets kanaler.

Vasamuseet arbetar kontinuerligt med att ge råd till andra museer avseende olika sätt att organisera digital museiundervisning för barn och ungdom.

Under året har **Vrak – Museum of Wrecks** haft fortsatt kunskapsutbyte med Kalmar läns museum inom projektet *Kronan framtid*, där Vrak ingår i den vetenskapliga referensgruppen. Vrak har även haft samarbete med projektet *Gribshunden* som undersöker möjligheten att bygga ett nytt museum i Ronneby med inriktning på fyndet av vraket av fartyget Gribshunden som gick under i en brand år 1495.

Järnvägmuseet samarbetar med det kommunala Järnvägens museum i Ängelholm vid olika järnvägstrafik-arrangemang, bland annat har turer körts från Ängelholm till Halmstad och Malmö. Järnvägssamlingarna som visas på de kommunala museerna i Ängelholm respektive Linköping kommer i sin helhet från Järnvägmuseet.

4.5 Forum, branschdagar och samverkan med föreningar

På **Marinmuseum** arrangerade och bidrog ubåtsklubben Hajen under året till publika program, bland annat genom att vid ett programtillfälle berätta om den dramatiska branden 1992 ombord på ubåten Neptun, som i dag finns utställd på museet.

Med anledning av att världsarvskonventionen firade 50 år arrangerade Marinmuseum konferensen "Världsarven, freden och den hållbara utvecklingen". Cirka 60 personer tog del, både fysiskt och digitalt, av programmet som bland annat innehöll framföranden av svenska Unesco-rådets ordförande samt forskare, pedagoger, världsarvssamordnare och kulturarvsexperter. Konferensen anordnades i samarbete med Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen Blekinge och Karlskrona kommun.

SMTM stöder, ofta inom ramen för **Sjöhistoriska museets** varumärke, ideellt arbete bland annat genom att ansvara för nätverksträffar och andra gemensamma arrangemang. Under 2022 hölls tre nätverksmöten i nära samverkan med ideella aktörer: Varvsforum, Fyrforum samt Fartygsforum. Alla tre kunde genomföras efter några års uppehåll på grund av coronapandemin. Varvsforum arrangerades i samverkan med Varvshistoriska föreningen i Karlskrona. Inbjudna var varvshistoriska föreningar och andra intresserade av varvshistoria. Samarbetet med lokala varvsföreningar i landet är en förutsättning för att Varvsforum ska kunna genomföras. Föreningarna är både målgrupp och medarrangörer i detta återkommande evenemang. Fyrforum på Gotland arrangerades i samarbete med föreningarna Svenska fyrsällskapet och Fyrtillsyn Gotland. Årets tema var besöksvänliga fyrar. Målet är bland annat att se över säkerhet, information samt tillgänglighet på fyrar som är möjliga att besöka. Deltagarna och föreläsarna kom från lokala föreningar som visar och ansvarar för fyrar runt om i landet, Svenska fyrsällskapet, Sjöhistoriska museets vänförening, Sjöfartsverket, Länsstyrelsen Gotland samt Uppsala universitet (studenter från Campus Gotland). I oktober genomfördes Fartygsforum i Stockholm. Medarrangör var Veteranflottiljen och arrangemanget bestod bland annat av ett studiebesök vid Gålöbasen där många av flottiljens fartyg finns.

Tillsammans med bland annat Föreningen Stiftelsen Skärgårdsbåten och Stadsmuseet i Stockholm arrangerade **Sjöhistoriska museet** ångbåtsfestivalen Stockholm Steam,

som blev myndighetens största publika evenemang under året.

Under våren genomfördes i samarbete med ideella föreningar, Göteborgs universitet, folkhögskolor samt båtbyggare, en publik seminariedag på Sjöhistoriska museet för att uppmärksamma att den nordiska klinkbyggnadstraditionen nyligen tagits upp på Unescos lista över immateriella världsarv.

Sjöhistoriska museet har medverkat som föreläsare på konferensen "Tjärseminarium" på Åland anordnad av Nordic tar network (Göteborgs universitet samt Riksantikvarieämbetet). Museet har också haft en föreläsning om vård av allmogebåtar för medlemmar i Stockholms läns hembygdsförbund på Sjöfartsminnesmuseum i Älmsta samt deltagit som båtdomare i Postrodden över Ålands hav i juni.

Sjöhistoriska museets vänförening har bidragit till verksamheten vid museet på olika sätt, bland annat till restaureringen av linjeskeppets Försiktighetens stockankare från slutet av 1700-talet, en symbol för museet och den maritima miljön utanför. Vidare har föreningen gett bidrag till museets nya utställningar *Flykten från Baltikum 1943–1944* samt *5 fyrar*, tryckkostnaden av boken *Föremål på flykt*, som är en del av forskningsprojektet *Flyktens materialitet*, se avsnitt 6.4. Föreningen har även gett finansiellt stöd för att möjliggöra ett större inventeringsarbete av Sjöhistoriska museets örlogsamling samt till insatser med syftet att långsiktigt bevara museets stora fotosamling på ett ändamålsenligt sätt.

Under 2022 har Stiftelsen Vasa Rediviva bidragit med medel till **Vasamuseets** arbete inom projektet *Stötta Vasa*. Bidraget har bland annat möjliggjort att personal på Vasamuseet har kunnat kompetensutvecklas för att arbeta med fundraising.

Vasamuseets vänner har under 2022 bidragit med medel till det internationella forskningsprojektet *Finding the Vasa Cannon* vilket gjort det möjligt för SMTM att genomföra undersökningar vid Vasas förlisningsplats, den så kallade Vasagropen, se även avsnitt 6.4.

Under 2022 har **Vrak – Museum of Wrecks** deltagit i olika mässor och event i syfte att öka kännedomen om museet och nå nya målgrupper, bland annat deltog museet i Dykmässan i Göteborg och Seniormässan på Älvsjömässan i Stockholm. Vrak har även varit värd för en av Riksantikvarieämbetets digitala nätverksträffar med tema "Digitala komplement till fysiska upplevelser och digitala upplevelser på museet".

Under året arrangerades efter några års uppehåll Järnvägshistoriska dagarna som är ett samarbetsarrangemang mellan **Järnvägsmuseet** och vänföreningen Järnvägsmusei vänner. Järnvägsmusei vänner har även bidragit till verksamheten genom fordonsrenoveringar, bland annat på ett ånglok, ett diesellok och två personvagnar för tågtrafiken. Samtliga beräknas bli färdiga för trafik under 2023, se även avsnitt 5.4 Museitåg. Järnvägsmusei vänner har också medverkat i det redaktionella arbetet för museets årsbok *SPÅR* och svarat för tryckkostnaden.

Under 2022 genomfördes Maskindagen vid vägstationen i Kjula där SMTM:s **väg- och trafikhistoriska samlingar** finns. Maskindagen arrangeras i samarbete med Maskinhistoriska föreningen och är ett tillfälle för SMTM att visa ett urval av de väg- och trafikhistoriska samlingarna för allmänheten under en dag med öppet hus. Under dagen kunde publiken även se väghyvlar, grävmaskiner, lastbilar och andra fordon.

Genom möten med det transporthistoriska ordförandenätverket, en paraplyorganisation för de olika ideella organisationerna inom det transporthistoriska

området, får SMTM utbyte och information om till exempel historisk väg- och luftburen trafik.

4.6 Övrig samverkan

Tillsammans med Blue Science Park och Blekinge tekniska högskola har **Marinmuseum** varit värd för Marina onsdagar som är en mötesplats för studenter och företag med marinteknisk inriktning. Studenter är generellt en underrepresenterad grupp bland besökarna på Marinmuseum, men har genom programmen haft stor närvaro på museet.

Under året har samarbetet mellan **Vrak – Museum of Wrecks** och Dalarö dykpark och skeppsvraksområde fortsatt. Dalarö dykpark drivs av Haninge kommun i samarbete med SMTM och Dalarö skeppsvraksområde är Sveriges första marina kulturresevat. Under året har även utbildning för blivande dykguider i kulturresevatet Dalarö skeppsvraksområde genomförts, vilket är en viktig del i myndighetens engagemang för dykparken.

Riggarmästaren befinner sig högt upp i riggen på fartyget Jarramas vid Marinmuseum för att återmontera delar av fartygets rigg som varit nedtagna för renovering.
Foto: Johan Löfgren, SMTM.

5. Kulturhistoriskt värdefulla fartyg och fordon

UR SMTM:S INSTRUKTION

Myndigheten ska särskilt verka för bevarande och brukande av kulturhistoriskt värdefulla fartyg, järnvägsfordon och andra fordonstyper som omfattas av myndighetens verksamhetsområde.

Beskrivning

För att människor ska kunna uppleva och färdas på äldre fartyg och fordon måste aktivt arbete med både bevarande och brukande bedrivas. SMTM bevarar och brukar egna fartyg och båtar vid Marinmuseum i Karlskrona och vid Galärvarvet i Stockholm samt egna järnvägsfordon vid Järnvägmuseet i Gävle. Myndigheten stödjer även ideella föreningar och fartygsägare genom k-märkning av fartyg och fritidsbåtar.

Ekonomiskt stöd fördelas årligen till kulturhistoriskt värdefulla fartyg. Genom samarbeten med föreningar via så kallade bareboat charteravtal drivs, förvaltas och tillgängliggörs kulturhistoriska fartyg. Järnvägmuseet bedriver egen tågtrafik, formellt under samverkansavtal med Trafikverket, över hela landet. Ett antal fordon är utlånade till järnvägmuseiföreningar för främst museitågtrafik, men även för utställningsändamål.

5.1 Analys och bedömning

SMTM bedömer att myndighetens arbete med att bevara och bruka kulturhistoriskt värdefulla fartyg håller en hög kvalitet och att myndigheten uppfyller sin uppgift enligt instruktion för verksamhetsområdet. Bedömningen baseras på ett antal grunder:

- myndighetens arbete med att ta fram kvalitetsdrivande bevarande- och vårdplaner för de egna fartygen och järnvägsfordonen, se avsnitt 5.2
- att myndighetens arbete med upplåtelse- och samarbetsformen bareboat charter främjar ett aktivt brukande och bevarande av kulturhistoriska fartyg, se avsnitt 5.3.2
- att myndighetens k-märkning av kulturhistoriskt värdefulla fartyg och fritidsbåtar stimulerar till vård och bevarande samt fortsatt användning av fartygen och båtarna, se avsnitt 5.6
- att fördelningen av ekonomiskt stöd till kulturhistoriskt värdefulla fartyg utvecklar verksamheten kring, och engagemanget för, flera av landets kulturhistoriskt värdefulla fartyg, se avsnitt 5.7.

Myndigheten ser dock utmaningar som påverkar både bevarandet och brukandet av kulturhistoriska värdefulla fartyg och fordon. Båda dessa uppgifter är komplexa och kostnadsdrivande. I flera fall regleras området av lagstiftning och förordningar till vilka myndigheten också måste ta hänsyn.

SMTM:s sjösatta fartyg kräver regelbunden dockning på varv för att underhållas. Det är dock en utmaning, framför allt i Karlskrona, att få museifartygen till varv då tillgången till varv som har möjlighet att ta emot den typ av fartyg som SMTM:s museifartyg utgör, är begränsad. Varvsbesök är vidare mycket kostsamma, vilket medför att myndigheten måste prioritera hårt bland vilket, eller i undantagsfall vilka, fartyg som tas till varv.

Utmaningar finns också för bedrivandet av järnvägstrafik med museitåg – och därmed en viktig del av det rörliga kulturarvet – i och med införandet av det signallösa systemet European Rail Traffic Management System (ERTMS), se även avsnitt 5.4.1. Det planerade

införandet av ERTMS på det statliga järnvägsnätet kommer att omöjliggöra tågtrafik med dragfordon utan särskild avläsningsutrustning, så kallad European Train Control System (ETCS) samtidigt som utrustningen är mycket kostsam att installera.

5.2 Kvalitetsarbete

SMTM har under året arbetat aktivt med att ta fram såväl bevarandeplaner som vårdplaner för de sjösatta fartygen. Bevarandeplaner är ett övergripande dokument som beskriver fartygets historia samt varför fartyget är värt att bevara. Sådana planer är i allt väsentligt färdigställda för museifartygen Sankt Erik, Bremön och Ångslup 45. Vårdplaner är konkretare åtgärdslistor för varje fartyg och utgör en del av förvaltningsplaneringen för fartygen. Vårdplanerna kommer att finnas i ett digitalt underhållssystem som är under uppbyggnad, varför det mer operativa arbetet kring planerna beräknas ta fart under 2023 när systemet enligt plan finns på plats.

Arbete pågår även med bevarandeplaner för Järnvägmuseets godsvagnar och 1980-talsvagnar.

5.3 Museifartyg

5.3.1 Besök på museifartygen

Under 2022 hade museifartygen vid **Marinmuseum** cirka 177 000 besök, se tabell 21.

Sjöhistoriska museets museifartyg vid Galärvarvet i Stockholm har varit tillgängliga för besök under hela sommarsäsongen. Sjöhistoriska museets fartygspir har dessutom gästats av ett större antal fartyg än vanligt. I samband med uppmärksammandet av Marinen 500 år gästades området av ett antal kulturhistoriskt värdefulla örlogsfartyg. Under dagarna deltog flera av Veteranflottiljens fartyg i kortegen vid det officiella uppmärksammandet.

Totalt uppgick antalet besök på Sjöhistoriska museets fartygspir till cirka 44 800 under 2022, se tabell 21. Det är en mycket kraftig ökning jämfört med 2021 och förklaras främst av att fartygens inomhusmiljöer under 2021 var stängda för publik på grund av coronapandemin och asbestsaneringsarbete.

Tabell 21 Besök på museifartygen

	2022	2021	2020
Antal besök på fartyget Bremön (Marinmuseum)	119 692	0	48 838
Antal besök på robotbåten Västervik (Marinmuseum)	35 941	32 363	24 441
Antal besök på fartyget Jarramas (Marinmuseum)	21 194	47 903	36 302
Summa besök vid fartyg på Marinmuseum	176 827	80 266	109 581
Antal besök vid Sjöhistoriska museets fartygspir vid Galärvarvet, Stockholm	44 763	13 158	0

5.3.2 Underhåll museifartygen

Vid **Marinmuseum** i Karlskrona har skolfartyget Jarramas, robotbåten Västervik och minsveparen Bremön varit sjösatta under 2022. De större underhållsinsatser som genomförts under året har främst varit riktade mot skolfartyget Jarramas och robotbåten Västervik. På Jarramas har riggen återuppbyggts, en helt ny bom har tillverkats och monterats på fartyget och akterstävornamentet har renoverats och återmonterats. Arbetet med att återuppbygga gunrummet och fartygschefens hytt ombord har fortsatt under året.

På robotbåten Västervik har sanering av lös asbest påbörjats under hösten. Detta arbete kommer att sträcka sig över årsskiftet. Förekomsten av lösa asbestfibrer i fartyget har medfört att besökare endast har kunnat vistas på däck.

Myndigheten hade som målsättning att ta minsveparen Bremön till varv för underhåll under 2022 men det blev inte möjligt på grund av bristande kapacitet hos de lokala varven.

Under sommaren var tre av **Marinmuseums** tio barkasser sjösatta och nyttjades vid seglingar för medlemmar i föreningen Karlskrona båteskader.

Vid **Sjöhistoriska museets** fartygspir vid Galärvarvet i Stockholm har fartygen Sankt Erik, Finngrundet och Ångslup 45 legat förtöjda under året. Betydande insatser under året har varit asbestsanering på Finngrundet och Sankt Erik följt av ett omfattande arbete med att återisolera de rör som tidigare var täckta med asbest.

Saneringen avslutades under våren och båda fartygen kunde därmed hållas öppna för besökare hela sommaren.

Under hösten har fyrskeppet Finngrundet tagits till varv för en stor däckrenovering. Större bevarandeinsatser har också gjorts på Ångslup 45 inför uppmärksammandet av Marinen 500 år.

SMTM använder sig sedan 2005 av upplåtelseformen ”bareboat charter” för kulturhistoriska fartyg. Det innebär att SMTM står som ägare till fartygen medan en ideell förening för respektive fartyg står för underhåll, certifiering, drift och marknadsföring. Tack vare denna samarbetsform är fartygen fullt brukbara, klassificerade för passagerar- eller medlemsresor och för fartområden längs hela kusten. I dagsläget har SMTM bareboat charter-avtal för fem fartyg⁴.

5.4 Museitåg

5.4.1 Tågtrafik

Järnvägmuseet bedriver tågtrafik med tillstånd av och via samverkansavtal med Trafikverket, som är formellt ansvarig för tågtrafiken.

Museitågen har kört knappt 26 000 tågkilometer, fördelat på 25 tillfällen under 2022. Museet har bedrivit tågtrafik 55 dagar under 2022 för 6 817 resenärer, se tabell 22.

Järnvägmuseet har kört kortare eller längre turer med huvudmålgrupp barnfamiljer runt Kiruna i samband med Kirunafestivalen och i samarbete med LKAB.

⁴ Minsveparen M20 byggd 1941 i Saltsjöbaden, Torpedbåten T38 byggd 1951 i Malmö, Torpedbåten T46 byggd 1957 i Malmö, Vedettbåten

Jägaren byggd 1972 i Norge och Robotbåten Ystad byggd 1976 i Karlskrona.

Familjer var också huvudmålgrupp för turer mellan Bollnäs och Gävle för invigningen av julbocken i Gävle. Två resor till och från julmarknaden på Jamtli i Östersund samt turen Inlandsbanan 100 år Östersund-Överhogdal i samarbete med Inlandsbanan, vände sig till en bred allmänhet. Samtliga tåg var fullsatta. I samarbete med Destination Inlandsbanan kördes ett fullbokat tåg (Vildmarkståget) under en hel vecka på Inlandsbanan. Förutom detta har särskilt bokade tågresor genomförts, bland annat till uppmärksammandet av Marinen 500 år i Karlskrona då **Järnvägmuseet körde** ett fullbokat historiskt tåg från Stockholm med Sjöhistoriska museets och Vasamuseets vänföreningar. Under resan genomförde SMTM presentationer med Marinen 500 år som tema. Då tåget stod i Karlskrona kom cirka 700 personer för att besöka tåget under en dag.

Det planerade införandet av europeiska signalsystemet ERTMS på det statliga järnvägsnätet kommer att kräva att järnvägsfordon som ska trafikera de ERTMS-utrustade järnvägssträckorna kommer att behöva installera särskild avläsningsutrustning, så kallad European Train Control System (ETCS). Kostnaderna för sådana installationer är mycket höga och kommer att få betydande konsekvenser för möjligheterna att bedriva historisk tågtrafik, dels för Järnvägmuseet dels för de ideella föreningar som kör museal tågtrafik. På sikt riskerar det få negativa konsekvenser för brukandet, bevarandet och förmedlandet av det rörliga kulturarvet.

Tabell 22 Tågtrafik

	2022	2021	2020
Antal trafikdagar	55	16	3
Antal trafikuppdrag	25	7	3
Antal fordon i trafik	34	28	7
Antal resenärer	6 817	2 566	150

5.5 Andra fordonstyper

Inom de **väg- och trafikhistoriska samlingarna** har tidigare påbörjat arbete med att gå igenom status på fordonen fortsatt under året. Huvuddelen av fordonen har startats upp och förebyggande underhåll har gjorts. En omflyttning i magasinerna för att bättre göra fordonen tillgängliga och visningsvänliga har slutförts. Samtliga

ERTMS kommer även att införas på Malmbanan vilket innebär att den snart begränsas till att endast kunna användas av tåg med avläsningsutrustningen ETCS installerad. Mot denna bakgrund genomförde Järnvägmuseet i samarbete med LKAB ett gemensamt arrangemang med historisk kontext, där bland annat ett ånglok från 1909 och ett ellok från 1970 drog ett ordinarie malmtåg inför åtskilliga intresserade.

5.4.2 Underhåll järnvägsfordon

Två delar av en motorvagn har rustats upp i syfte att integreras i entrén till det nya Järnvägmuseet. Restaurering av två personvagnar, i första hand för den blivande basutställningen, har fortgått under året.

I Ängelholm har omfattande återställningsarbeten gjorts på ett ånglok, ett diesellok och en äldre personvagn, alla ämnade för trafik i Gävle.

Större särskilda underhållsinsatser har gjorts på flera fordon utöver det ordinarie underhållet av de 38 fordon som använts i trafik.

För att kunna köra historisk tågtrafik på banor med signalsystemet ERTMS, se avsnitt 5.4.1, har Järnvägmuseet i samarbete med Trafikverket installerat avläsningsutrustningen ETCS på ett av museets ellok. Loket kommer efter godkännandetesterna tidigt nästa år att bli Europas första museilok med sådan utrustning.

magasin har fått ny energieffektiv belysning, utrustats med larm och äldre torrluftsanläggningar bytts ut. Fyra fordon ur samlingen har avvecklats tillsammans med ett driftsfordon.

I **Arlanda flygsamlingar** har restaureringsarbeten främst av flygplanet Albatross fortsatt med dukning av vingar. Förberedelsearbeten för att flytta samlingen till nya lokaler under våren 2023 har pågått under året.

5.6 K-märkning av yrkesfartyg och fritidsbåtar

SMTM har sedan 2001, inom ramen för Sjöhistoriska museets varumärke, k-märkt yrkesfartyg och sedan 2009 även fritidsbåtar. Systemet bygger på frivillighet, där fartygs- eller båtägaren själv ansöker om att få sitt fartyg eller sin båt k-märkt. Genom k-märkningen uppmärksammas både ideellt arbete och kulturhistoriskt engagemang hos föreningar, enskilda och företag och uppmuntran ges till fartygens vård och fortsatta användning. K-märkningen syftar till att skapa ett ökat intresse för att bevara historiska fartyg och fritidsbåtar som delar av det maritima kulturarvet, till exempel bidrar positiv medial uppmärksamhet kring utmärkelsen till

opinionsbildning för fartygsbevarande. Det finns k-märkta fartyg och fritidsbåtar över hela landet. En lista över samtliga k-märkta fartyg och fritidsbåtar finns på Sjöhistoriska museets webbplats.

För att ett fartyg ska beviljas k-märkning måste det vara äldre än 50 år eller av en sådan ålder att man kan anlägga ett kulturhistoriskt perspektiv på fartyget. Det ska vara byggt i Sverige eller ha gått i trafik varaktigt under svensk flagg.

Under 2022 inkom nio ansökningar om k-märkning av fartyg, varav fem beviljades. Bland annat k-märktes minsveparen M22, tullkryssaren Nalle samt ålafiskebåten Emil af Mossby. Under året har ett tidigare k-märkt fartyg sålts utomlands och k-märkningen har därmed upphört att gälla. Totalt finns därmed 154 k-märkta fartyg, se tabell 23.

Tabell 23 K-märkning av fartyg

	2022	2021	2020
Antal k-märkta fartyg	154	149	147
Antal behandlade ansökningar om k-märkning av fartyg	9	4	4
Antal beviljade ansökningar om k-märkning av fartyg	5	2	2

För att en fritidsbåt ska beviljas k-märkning ska den uppfylla ett antal kriterier: båten ska vara byggd före 1965, vara av särskilt stort kulturhistoriskt värde, vara i original och ha en väldokumenterad historik. Renoveringar ska också vara sparsamt och kompetent utförda. Under 2022

inkom 13 ansökningar om k-märkning av fritidsbåtar, varav 10 beviljades. Totalt finns därmed 183 k-märkta fritidsbåtar, se tabell 24. Spridningen över landet är relativt god, även om de flesta finns i Stockholmsområdet.

Tabell 24 K-märkning av fritidsbåtar

	2022	2021	2020
Antal k-märkta fritidsbåtar	183	175	164
Antal behandlade ansökningar om k-märkning av fritidsbåtar	13	13	10
Antal beviljade ansökningar om k-märkning av fritidsbåtar	10	11	9

5.7 T-klassning – undantag för äldre fartyg

För att ha äldre fartyg i trafik med bibehållen sjösäkerhet krävs ofta speciella lösningar som tar hänsyn till fartygens

historiska särart. Genom traditionsfartygsklassning, t-klassning, kan kulturhistoriskt värdefulla fartyg medges undantag från vissa avgifter och gällande bestämmelser och får då ett nationellt certifikat som ger möjlighet att segla även internationellt. En ansökan om t-klassning

skickas till Sjöhistoriska museet som ger ett utlåtande om fartygets kulturhistoriska värde, därefter beslutar Transportstyrelsen i frågan. Under 2022 handlade SMTM tre ansökningar om t-klassning: minsveparen M22, patrullbåten Jägaren samt segelfartyget Tre Kronor. Minsveparen M22 samt patrullbåten Jägaren är även k-märkta. Segelfartyget Tre Kronor är ett replikbygge sjösatt 2005.

5.8 Fartygsstöd – bidrag till kulturhistoriskt värdefulla fartyg

I Sverige finns ännu ett hundratal fartyg som under 1900-talet fraktade gods och människor längs den svenska

kusten samt i de större sjöarna och älvarna. De här fartygen är en del av Sveriges sjöfartshistoria och kulturarv. Att bevara, använda och utveckla verksamheten kring dessa fartyg engagerar tusentals eldsjälar runt om i landet. För att stödja deras verksamhet fördelar SMTM ett ekonomiskt stöd till några av landets kulturhistoriskt värdefulla fartyg. Under 2022 fick elva fartyg med tio olika hemmahamnar dela på 800 000 kronor, se tabell 25. Under året inkom 34 ansökningar om fartygsstöd, vilket är fler ansökningar än på flera år. SMTM, genom Sjöhistoriska museets varumärke, prioriterar ansökningar som rör fartyg vars verksamhet är eller planeras bli tillgänglig för allmänheten. Syftet med detta är att fartygens historia ska kunna upplevas av så många människor som möjligt.

Tabell 25 Beviljade och utbetalade fartygsstöd 2022

Fartygsnamn	Län	Typ	Belopp (kr)
Asta af Smögen	Västra Götaland	Fiskebåt	110 000
Gerda	Södermanland	Ångslup	6 000
Amber	Stockholm	Segelfartyg	75 000
Mariefred	Stockholm	Passagerarfartyg	113 000
Polstjärnan af Vänern	Värmland	Passagerarfartyg	60 000
Nalle	Kalmar	Bogserbåt	58 000
Domnarfvet	Dalarna	Passagerarfartyg	40 000
Gustaf Wasa	Dalarna	Passagerarfartyg	68 000
Ingo	Västra Götaland	Segelfartyg	150 000
Mina	Västra Götaland	Segelfartyg	100 000
Freja af Fryken	Värmland	Passagerarfartyg	20 000
Totalt			800 000

SMTM:s marinarkeolog vid babordssidan av det världsunika vraket av örlogsskeppet Äpplet. Foto: Jim Hansson, SMTM.

6. Ökad kunskap

UR SMTM:S INSTRUKTION

Myndigheten ska särskilt verka för ökad kunskap grundad på forskning och samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor, och förmedla kunskap inom sitt verksamhetsområde.

Beskrivning

SMTM skapar ny kunskap genom forskningsarbete och vetenskaplig publicering. Detta sker främst genom tre olika verksamheter: arbete med forskningsprojekt, samarbete kring Centrum för maritima studier (CEMAS) samt det marinarkeologiska kunskapsarbetet.

Myndigheten förmedlar också kunskap genom populärvetenskaplig verksamhet som publikationer, föredrag, utställningar med mera.

6.1 Analys och bedömning

SMTM bedömer att myndighetens insatser för att öka kunskapen samt höja kvaliteten i forskningen under året varit mycket goda och att myndigheten därmed uppfyller sin uppgift enligt instruktion för verksamhetsområdet. Bedömningen baseras på ett antal grunder:

- att myndighetens uppsatta kvalitetsmål för att öka kunskapen samt höja kvaliteten i forskningen uppnåtts, se avsnitt 6.2
- att SMTM genomfört och slutredovisat ett antal forskningsprojekt med extern finansiering, se avsnitt 6.2
- att SMTM bedrivit ett omfattande och efterfrågat marinarkeologiskt arbete med geografisk spridning i landet, se avsnitt 6.5.

6.2 Kvalitetsarbete

SMTM:s målsättning är att myndigheten ska delta i minst åtta forskningsprojekt i genomsnitt per år över en treårsperiod. Myndigheten har under året deltagit i tretton forskningsprojekt, se tabell 26, och därmed uppnått fastställt mål. Majoriteten av forskningsprojekten har

genomförts i samverkan med andra institutioner, såsom universitet och högskolor.

Ett ytterligare mål är att SMTM ska producera minst fem vetenskapliga publikationer per år över en treårsperiod. Under 2022 har SMTM nått detta mål. Antalet publikationer var dock lägre än under 2021, men det året hade en ovanligt hög produktion. Över en treårsperiod är antalet 20, vilket bedöms som en mycket god produktion.

Förutom ovanstående är ett kvalitetsmål för forskningsverksamheten att SMTM ska producera åtminstone två populärvetenskapliga publikationer per år. Detta mål nåddes med god marginal under 2022 då myndigheten publicerade fyra böcker och en artikel.

Under året har SMTM även slutredovisat två projekt med extern finansiering, se avsnitt 6.4.

SMTM:s målsättning är att forskningsprogram ska finnas för myndighetens samtliga museiarenor. Forskningsprogrammen ska skapas i bred samverkan och identifiera särskilt relevanta områden för kunskapsuppbyggnad och forskning. SMTM har under 2022 initierat arbetet med forskningsprogram för **Vrak – Museum of Wrecks**. Arbetet kommer att slutföras under 2023. Då kommer forskningsprogram att finnas för myndighetens alla fem museer.

Tabell 26 Förmedla och skapa ny forskning

	2022	2021	2020
Förmedla forskning			
Antal populärvetenskapliga publikationer	5	3	3
Skapa ny kunskap			
Forskningsprojekt	13	11	11
Vetenskapliga publikationer	5	9	6

6.3 Publikationer och forskningsprogram

6.3.1 Publikationer

De populärvetenskapliga publikationerna består av en artikel i *Marinarkeologisk tidskrift* och fyra böcker. Den första boken är **Marinmuseums** årsbok med titeln *Svenskt sjöförsvar 500 år – människor, politik och kulturarv*,

som är ett samarbete med Marinmusei vänner och uppmärksammar Marinens 500-årsjubileum.

Även den andra boken, *Sjöhistoriskas vänner årsbok Klart skepp! Svenska flottan i krig och fred under 500 år*, som getts ut i samarbete med **Sjöhistoriska museet** uppmärksammar detta jubileum.

Den tredje boken *Föremål på flykt* är ett resultat av **Sjöhistoriska museets** forskningsprojekt *Flyktens materialitet*, se avsnitt 6.4.

Den fjärde boken är **Järnvägmuseets** årsbok *SPÅR* som har ett antal artiklar om järnvägshistoriska ämnen. Boken ges ut i samarbete med Järnvägmusei vänner.

De vetenskapliga publikationerna består av fyra artiklar samt doktorsavhandlingen *Staten som trädgårdsmästare. Järnvägens planteringar från naturförsköningskonst till testamente*. Avhandlingen är resultatet av arbetet inom projektet *Järnvägens gröna kulturarv*, se avsnitt 6.4 och handlar om planteringsverksamhetens tillkomst och avveckling.

6.3.2 Forskningsprogram och övergripande frågor

Forskare och marinarkeologer från **Vasamuseet** och **Vrak – Museum of Wrecks** har under 2022 samarbetat med ett franskt produktionsbolag som producerar en dokumentär om forskningen om skeppet Vasa. Programmen kommer att sändas både i fransk och svensk television. I två timplånga avsnitt kommer tittarna att kunna ta del av resultaten från flera av myndighetens forskningsprojekt, bland annat dykningar på Vasas förlisningsplats, DNA- och dendrokronologiska analyser, identifieringen av Vasas systemskepp Äpplet samt rekonstruktion av Vasas kajuta med mera.

Ett arbete med att ta fram ett forskningsprogram för Vrak har inletts, med målet att det ska vara klart under 2023. Även arbete med riktlinjer för SMTM kopplade till forskningsetik och oredlighet i forskning pågår, med målsättningen att dessa ska vara beslutade under nästa år.

Vid **Järnvägmuseet** har det tidigare forskningsprojektet *Färg som material*, som avslutades 2021, lett till en fördjupad dokumentation av restaureringen av en restaurangvagn från 1927. En hantverksforskare har påbörjat arbetet med att intervjua hantverkarna i projektet och att filma valda delar av restaureringsprocessen. Samtidigt pågår ett digitaliseringsarbete av fotografier från och underlag till restaureringen. Målet är att skapa en digital kunskapsplattform för att tillgängliggöra kunskap och erfarenheter från den omfattande restaureringen.

SMTM deltar i nätverket för FoU-myndigheter och har tillsammans med Vetenskapsrådet arrangerat nätverkets höstmöte med programpunkter om forskningsfinansieringsutredningen och programteori.

Myndigheten deltar även i nätverket Sjöstjärnan, där statliga myndigheter som arbetar med maritima frågor samverkar. Inget möte har genomförts under året.

6.4 Forskningsprojekt

SMTM har under året arbetet med 13 forskningsprojekt, se tabell 26. Tre av dessa har påbörjats under året.

Projektet *Flyktens materialitet* handlar om flykten över Östersjön från Baltikum till Sverige under andra världskriget. Det är knutet till **Sjöhistoriska museet** och har genomförts i samarbete med Centrum för maritima studier (CEMAS), se avsnitt 6.5. Under 2022 har en populärvetenskaplig bok publicerats med utgångspunkt i de fotografier, dokumentationer och den forskning som projektet resulterade i, se avsnitt 6.3.1. Projektet har även resulterat i ett antal artiklar i den publika plattformen DigitaltMuseum samt i en utställning på Sjöhistoriska museet, se avsnitt 3.7.

Projektet *Havet, hälsan, hemmet. Sjöarbete ur familjeperspektiv 1970 – i dag* är en förstudie som undersöker den samtida sjöfartens arbetsvillkor och sjöarbetares hälsa utifrån ett familjeperspektiv.

Inom sjöfartsbranschen råder höga sjukskrivningstal med psykisk ohälsa som en av de vanligaste orsakerna. Forskning visar att sjöarbetarna själva anser att separationerna från familjen är den främsta menliga faktorn på deras välbefinnande. I Sjöhistoriska museets arkiv finns oanvända samlingar på samma tema från 1970-tal och 1990-tal. Kombinationen av de två befintliga och den samtida insamlingen kan ligga till grund för ett större projekt som undersöker sjöfartens utveckling, hälsa och könsroller.

Projektet *Kläder och skor från det svenska örlogsskeppet Vasa* är ett infrastrukturprojekt med syfte att dokumentera de textil- och läderföremål i **Vasamuseets** samlingar som kommer från klädedräkter från skeppet Vasa, samt tillgängliggöra dem för forskarsamhället via en databas. Projektet, som pågår 2020–2023, genomförs i samarbete med Uppsala universitet och finansieras av Riksbankens Jubileumsfond. Materialet från Vasa är sannolikt den största bevarade samlingen av klädedräkter från människor i de bredare samhällsskikten från denna tid.

Den första fasen av forskning som bedrivs på de kläder som dokumenterats inom forskningsprojektet utgörs av projektet *Vasas dräkter: Från fragment till klädesplagg* som finansieras av Riksantikvarieämbetets FoU-medel. Tidigare i projektet har plagg rekonstruerats på papper. Under 2022 har två kompletta kläduppsättningar sytts upp, bestående av jacka, byxor eller kjol, underkläder, strumpor och skor, samt ytterligare fem plagg varav två strumpor. Detta arbete skedde till stor del publikt i en

uppbyggd, tidsenlig skräddarverkstad så att Vasamuseets besökare löpande kunde ta del av arbetet samt ställa frågor. Forskningsprojektet var dessutom värd för ett antal hantverkskvällar, där allmänheten kunde delta med sina egna historiska rekreationer. På museet anordnades även en välbesökt modevisning, där de färdiga plaggen mötte sin publik, se även avsnitt 3.5.1.

Vasamuseet deltar i ett stort internationellt, tvärvetenskapligt forskningsprojekt, *Mobilising Dutch East India Company collections for new global stories*, som syftar till att använda museiföremål, kartor och skriftliga källor på nya sätt för att skriva det holländska ostindiska kompaniets globala historia. Forskningsprojektet är baserat i Australien med Vasamuseet som samarbetspart. Ett av det holländska ostindiska kompaniets skepp, Batavia, byggdes 1628 precis som Vasa och tanken är dels att Vasamuseet ska erbjuda andra forskare att undersöka museets samlingar, dels vara med och bidra till metodutveckling.

Vasamuseet har under flera år samarbetat med Uppsala universitet i ett försök att ta reda på mer om de mänskliga kvarlevorna från Vasa med hjälp av DNA-analys. De första analyserna har bidragit till att reda ut vilka ben som hör till vilka skelett, frågor som tidigare varit svåra att besvara på grund av att en del av benen återfunnits utspridda på vraket. Under året har en andra etapp av projektet initierats, där utökade analyser planeras i samarbete med Uppsala universitet och den amerikanska Försvarsmaktens DNA-identifieringslaboratorium (AFDIL). Projektet *Research on human remains, Vasa* kommer att redovisas genom vetenskapliga artiklar och en populärvetenskaplig publikation samt användas i uppdateringen av museets utställningar.

Vasamuseet driver även projektet *Finding the Vasa Cannon*, som syftar till att hitta de kanoner som bärgades från Vasa 1663–1683 och därigenom belysa 1600-talets internationella handel med vapen och metall. Endast tre av de ursprungligen 64 kanonerna på Vasa finns i dag på museet. Projektet utgörs av tre fristående delprojekt; dykningar på Vasas förlisningsplats, arkivforskning och medborgarforskning. Under året har marinarkeologiska undersökningar genomförts på förlisningsplatsen under ledning av SMTM. Slutrapporter har levererats från forskningspartners i Storbritannien och Danmark avseende delprojektet med bas i arkivforskning.

Kajutanprojektet syftar till att dokumentera, analysera och rekonstruera hur kajutorna i skeppet Vasas akter såg ut, och har genomförts i samarbete med Uppsala universitet. Totalt har cirka 2 000 föremål dokumenterats

i projektet och underlag till en digital rekonstruktion har skapats. Under året har fokus legat på den digitala rekonstruktionen av interiören och den rörliga inredningen. Aktiviteten i projektet har varit låg till förmån för andra forskningsprojekt vid Vasamuseet.

Vasamuseet samarbetar även i ett projekt om det svenska örlogsskeppet Solen som drivs av National Maritime Museum i Polen. Efter en nedgång under pandemin har kontakterna med National Maritime Museum återigen ökat under året. Bland annat har personal från museet besökt Vasamuseet.

Forskningsprogrammet *Den glömda flottan, Sveriges "blåa" kulturarv ca 1450–1850*, finansieras av Riksbankens Jubileumsfond och är ett samarbete mellan SMTM och Stockholms universitet inom ramen för samarbetet inom CEMAS samt Museiverket i Finland. Programmet är tvärvetenskapligt och inbegriper historiker, arkeologer och etnologer. Det löper över sex år och belyser olika aspekter av den seglande svenska träflottans historia med fokus på dess fartyg, i synnerhet de många fartyg som bevarats som skeppsvrak. Inom den marinarkeologiska del i programmet som SMTM ansvarar för har ett antal vrak undersöks under 2022, se även avsnitt 6.4. Inom programmet genomför dessutom ett tiotal forskare delprojekt utifrån olika aspekter av programmets övergripande mål. Tre av de under 2022 aktiva delprojekten bedrivs av forskare knutna till SMTM. Delprojekten kommuniceras bland annat via **Vrak – Museum of Wrecks** webbplats. Under 2022 har den första av tre konferenser, som planeras under programtiden, genomförts på Marinmuseum i Karlskrona.

Projektet *Osmundskeppet och Östersjön som järnmarknad* utgår ifrån det så kallade Osmundvraket från 1500-talet, som ligger i Stockholms skärgård, och bedrivs i samarbete med bland annat Jernkontoret. Projektet ska undersöka det mycket välbevarade vraket och dess last av osmundjärn. Under året har analyser av material från tidigare års arkeologiska undersökningar fortgått. Dessutom har workshopar genomförts med deltagare från bland annat Finland, Estland, Tyskland, Nederländerna och Sverige.

Kopplat till *Järnvägs museet* har projektet *Järnvägens gröna kulturarv*, som pågått sedan 2016 i samarbete med Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet och Trafikverket, slutredovisats hösten 2022. Arbetet har, förutom en licentiatuppsats, en doktorsavhandling, flera artiklar, rapporter och seminarier, lett till en ökad uppmärksamhet och kännedom om järnvägens tidigare gestaltning med omfångsrika grönytor. Syftet med den

avslutade etapp 2 har varit att analysera och diskutera vilka händelser och ideal som präglade uppbyggnaden och nedskärningen av den statliga järnvägens planteringsverksamhet i Sverige.

Historiska underlag till nytta för infrastruktur och forskning är en förstudie som genomförs tillsammans med Centrum för Näringslivshistoria. Projektet syftar dels till att underlätta för forskning om transporthistoria och infrastruktur i historiskt perspektiv, dels att ge Trafikverket stöd för planering och vård av transport-historiska miljöer. I projektet ingår SMTM:s **transporthistoriska samlingar**. Under året har arkivmaterial ordnats, förtecknats och digitaliserats, forskning inom området har kartlagts och sammanställts och ett webinarium har genomförts. Projektet, som finansieras av Trafikverket, slutförs under 2023.

6.5 Centrum för maritima studier (CEMAS)

Centrum för maritima studier (CEMAS) är en gemensam och samfinansierad satsning av SMTM och Stockholms universitet. Samarbetet syftar till att skapa forskning och utbildning inom maritim historia, etnologi och arkeologi. Under 2022 slöts ett nytt avtal mellan SMTM och Stockholms universitet för perioden 2022–2026. Pågående forskningsprojekt är bland annat ovan nämnda *Den glömda flottan. Sveriges "blåa" kulturarv ca 1450–1850*, samt ett projekt om sjöminor som arv och aktörer.

För att lyfta fram maritim forskning arrangerar SMTM maritima seminarier tillsammans med CEMAS. Under 2022 hölls tio seminarier som totalt lockade 416 besökare med ett genomsnittligt deltagande på drygt 41 personer. Under vårterminen var seminarierna enbart digitala, men under hösten fanns möjlighet att delta både digitalt och fysiskt. Deltagarantalet kan jämföras med 2021 när seminarierna enbart sändes digitalt. Då var deltagarantalet i genomsnitt 38 personer per seminarium.

Forskare från CEMAS publicerar även vetenskapliga artiklar och bidrag till antologier inom ämnesområdet.

6.6 Marinarkeologi

SMTM bedriver ett omfattande marinarkeologiskt arbete kopplat till kunskapsuppbyggnad, tillgängliggörande samt bevarandefrågor av kulturarvet under vatten. Myndigheten bedriver dessutom arkeologiska uppdrag

enligt kulturmiljölagen. Uppdragsverksamheten beskrivs närmare under avsnitt 7.2.

Av särskilt intresse under året är arbetet med vård- och skyddsplanerna för 1500-talsvraket Kraveln och ångaren Annie, förlist 1891, där bidragsmedel erhållits från länsstyrelserna i Stockholms respektive Västerbottens län. Syftet med fältarbetena har varit att få en samlad bild av fartygslämningarnas status för att kunna följa eventuella förändringar på vrakplatsen. Rapporterna, som kommer att färdigställas under 2023, är tänkta som ett myndighetsstöd och verktyg för bevarande och brukande. Fältarbetet på Kraveln gjordes i samarbete med Kustbevakningen. Bidragsmedel har även erhållits av länsstyrelsen i Uppsala län för fältbesiktning och antikvarisk bedömning/kulturhistorisk värdering av fartygslämningar. Även detta arbete kommer att slutföras under 2023.

Det fortsatta arbetet inom forskningsprogrammet *Den glömda flottan. Sveriges "blåa" kulturarv ca 1450–1850* har även det gett gott resultat, framför allt genom identifieringen av Vasas systemskepp Äpplet, som byggdes parallellt med Vasa, av samma skeppsbyggmästare och i samma serie av sammanlagt fyra örlogsfartyg som Gustav II Adolf lät bygga. Vasa och Äpplet är mycket lika varandra men med vissa avgörande förändringar i konstruktionen. Äpplet sjösattes 1629, det vill säga året efter Vasa. Fartyget seglade i närmare 30 år innan det sänktes 1659 på platsen där det nu hittades. Vraks marinarkeologer kunde efter en längre period av forskning och fältarbete under 2022 lokalisera och identifiera Äpplet på botten av ett sund utanför Vaxholm. Undersökningarna gjordes i nära samarbete med Marinen som bidragit med fartyg och dykare under fältarbetena. Måttuppgifter, skeppstekniska detaljer, träprover och arkivunderlag har tillsammans kunnat bekräfta Äpplets identitet. Arkeologerna har gjort bedömningen att fartygsskrovet till stora delar var komplett när det sänktes 1659 på platsen där det nu hittades, vilket gör att forskningen i och med fyndet av Äpplet nu fått tillgång till ett betydande arkeologiskt jämförelsematerial, se även avsnitt 3.5.1.

Undersökningar inom projektet har även genomförts i Stockholm, tillsammans med Stockholms universitet och fartyget Electra, samt vid ön Smörasken i Karlskrona där nio vrak lokaliserats. Arbetet har syftat till att dokumentera lämningarna på platsen samt att datera och i förlängningen om möjligt identifiera de sänkta skeppen. Hittills har tre av fartygen vid Smörasken identifierats: Drottning Hedvig Eleonora byggd 1683, Drottning Ulrica Eleonora byggd 1684 och Jupiter/Uppland byggd 1666. De

kommer att ingå i den Atlas, i form av en tryckt publikation och databas över svenska örlogsskepp, som tas fram inom forskningsprogrammet.

Under året har även SMTM:s arbete för att motverka vrakplundring fortsatt. Arbetet som bland annat omfattar riktade insatser i form av dykbesiktningar på vrakplatser, sker i samverkan med bland annat Sjöpolisen, Kustbevakningen, Polisens nationella operativa avdelning (NOA), Åklagarmyndigheten samt olika länsstyrelser. En arbetsgrupp med representanter från de olika myndigheterna har satts samman med fokus på att utveckla arbetet kring bevakning och bevarande.

Även deltagandet i *Operation Pandora*, som är ett samarbetsprojekt under ledning av Europol och Guardia Civil med syfte att motverka kulturarvsbrott, har fortsatt.

SMTM:s marinarkeologiska kunskap och kulturmiljöperspektiv är efterfrågad från andra

myndigheter exempelvis i samband med yttranden och remisser vid nya exploateringar. Under 2022 var antalet remisser och yttranden från SMTM 77, vilket är en ökning jämfört med 2021 då antalet var 53.

Myndigheten deltar i Marinarkeologiska rådet som är ett nätverk som samlar en rad institutioner och museer i landet i syfte att diskutera aktuella frågor rörande det marinarkeologiska området. Under året anordnade SMTM ett rådsmöte på Vasamuseet i Stockholm med åtta föredrag.

SMTM har även under året anordnat ett seminarium med temat "Uppdragsarkeologi under vatten, vilka förutsättningar finns och vilka utmaningar vi står inför". Seminariet samlade 30 deltagare från bland annat åtta länsstyrelser.

SMTM:s museibutiker bedriver verksamheten och utvecklar sortimenten utifrån ett hållbarhetsperspektiv. På bilden museibutiken på Sjöhistoriska museet.
Foto: Anneli Karlsson, SMTM.

7. Avgiftsbelagd verksamhet

UR SMTM:S INSTRUKTION SAMT SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022 (6 AVGIFTER OCH BIDRAG)

Myndigheten får tillhandahålla varor samt åta sig att utföra undersökningar, utredningar och andra tjänster inom sitt verksamhetsområde.

Statens maritima och transporthistoriska museer ska redovisa avgiftsbelagd verksamhet. För verksamhet med full kostnadstäckning ska såväl intäkter som kostnader redovisas. För övrig avgiftsbelagd verksamhet redovisas endast de sammanlagda intäkterna.

Beskrivning

I avsnitt 7 redovisas SMTM :s avgiftsbelagda verksamhet. Redovisningen följer den struktur som myndighetens regleringsbrev för 2022 anger, det vill säga utifrån

verksamheterna *Försäljning av varor, Undersökningar, utredningar och andra tjänster, Vasamuseet, Entréer och visningar samt Övrigt.*

Tabell 27 Avgiftsbelagd verksamhet

Verksamhet (tkr)	+/- t.o.m. 2020	+/- 2021	Intäkter 2022		Kostnader 2022		+/- 2022	Ack. +/- utgången av 2022
Verksamhet med full kostnadstäckning			Budget	Utfall	Budget	Utfall		
Försäljning av varor	2 574	-5 246	13 337	21 617	15 553	19 715	1 902	-770
Undersökning, utredning och andra tjänster	118	124	2 250	1 270	1 884	1 018	252	494
Vasamuseet	471	23 664	136 618	139 709	160 976	171 562	-31 853	-7 718
Summa	3 163	18 542	152 205	162 596	178 413	192 295	-29 700	-7 995
Övrig avgiftsbelagd verksamhet			Budget	Utfall				
Entréer och visningar			3 260	4 856				
Övrigt			3 341	6 799				
Summa			6 601	11 655				
Fördelning av intäkter för Vasamuseet								
Entréer och visningar				138 981				
Lokaler				62				
Bidrag				666				
Finansiella intäkter				0				
Summa				139 709				
Kostnader för Vasamuseet								
Totala kostnader Vasamuseet				189 862				
Justering av kostnader mot anslag				-18 300				
Summa				171 562				

7.1 Försäljning av varor

Museernas butiker syftar till att förstärka den totala museiupplevelsen för alla besökare. Butikskoncepten bygger på medvetna val utifrån ett hållbarhetsperspektiv och på samarbeten med leverantörer med hållbarhetsambitioner. Museerna arbetar också för att välja produkter som inte är emballerade med onödigt mycket plast när de kommer från leverantören.

Under 2022 har en tydlig trend varit ökande priser för många varugrupper samt försenade och allt längre leveranstider.

Marinmuseums butik i Karlskrona har ett utbud med marin koppling, men också med kopplingar till landskapet och skärgården. Butiken strävar efter ökad hållbarhet i alla led och upplyser besökarna om vilka produkter som är särskilt hållbara genom att tydligt exponera dessa produkter. Butiken tar också fram egna produkter som speglar museets ämnesområde och utställningar. Ett butiksevent med boksläpp av Marinmuseums årsbok genomfördes under hösten.

På **Sjöhistoriska museet** har ett utvecklingsarbete påbörjats för att arbeta fram en ny riktning och sortiment för butiken.

I **Vasamuseets** butiksverksamhet sker ett medvetet arbete kring kvalitetssäkring av sortimentet med hållbarhetsförtecken. Arbetet sker bland annat i kontakten med återförsäljare och leverantörer för att säkerställa produkters kvalitet och att tillverkningsprocessen sker utifrån hållbarhetsaspekter. Museibutikens försäljning är i stort sett tillbaka på tidigare nivåer innan coronapandemin.

Större delen av **Vrak – Museum of Wrecks** butiksprodukter kommer från Sverige eller närområdet kring Östersjön. Under 2022 har museet fortsatt att utöka sortimentet med fler produkter med fokus på småskaligt hantverk. Många av produkterna är unikt framtagna för Vrak med inspiration från upplevelsen i museet och från utställningarna. I butiken finns även böcker om marinarkeologi. För att värna om haven har museibutiken endast ett fåtal produkter med plast. Dessa är delvis tillverkade av återvunnet plastmaterial från haven.

7.2 Undersökningar, utredningar och andra tjänster

SMTM bedriver marinarkeologisk uppdragsverksamhet. Fokus ligger på skeppsvrak och andra lämningar under vatten, men SMTM utför också undersökningar på land i äldre maritima miljöer. Huvuddelen av uppdragen görs i egen regi, men SMTM anlitas även som underkonsult av andra arkeologiföretag. För redovisning av den del av SMTM:s marinarkeologiska verksamhet som inte är uppdragsbaserad se avsnitt 6.4.

Den marinarkeologiska uppdragsverksamheten bidrar till ny kunskap om kulturarvet under vatten och till ökad kännedom om och bättre förutsättningar för bevarande.

Kompetensen på myndigheten är efterfrågad som expertstöd för maritim kulturvård. Vid sidan av den vetenskapliga aspekten resulterar uppdragen ofta i stor medial uppmärksamhet för det maritima kulturarvet.

Under 2022 har myndigheten arbetat med 25 arkeologiska uppdragsprojekt, varav nio har avslutats under året, se tabell 28. Fem har tillkommit under året varav två har tilldelats vid direktupphandling. Dessa omfattar registrering i Kulturmiljöregistret (KMR) samt PM och har upphandlats mot bakgrund av att länsstyrelserna fått i uppdrag att ta fram ändamålsenliga kulturmiljöunderlag för havsplaneringen.

Därutöver har SMTM beviljats medel från länsstyrelsernas kulturmiljöbidrag för tre projekt. Av dessa avser två upprättandet av vård- och skyddsplaner och en fältbesiktning och antikvarisk bedömning/kulturbesiktning av fartygslämningar. För dessa redogörs i avsnitt 6.4. Ett projekt som tidigare beviljats bidragsmedel har avslutats under 2022. Under året har fyra rapporter publicerats och tre undersökningar har rapporterats genom enklare rapport-PM som inte publicerats. Detta är betydligt färre än 2021. Även antalet uppdragsarkeologiska projekt som regleras av kulturmiljölagen har minskat under året, med endast två nyinkomna projekt jämfört med tio projekt 2021. Orsaken till minskningen är inte klarlagd, utan behöver följas upp under 2023.

Tabell 28 Arkeologiska uppdragsprojekt

	2022	2021	2020
Antal avslutade projekt under året	9	7	15

7.3 Vasamuseet (och Vrak)

Vid sidan av museernas ordinarie öppethållande och program för allmänheten erbjuder SMTM:s museer bokningsbara program för enskilda grupper och uthyrning av lokaler. Med bokningsverksamheten kan museerna nå målgrupper som annars inte hade besökt myndighetens museer och ge incitament till ytterligare besök eller intresse för det maritima och transporthistoriska kulturarvet.

Under året har **Vasamuseet** genomfört 108 bokade evenemang för externa kunder utanför öppettid. Evenemangen har varit av varierande storlek med och utan förtäring för totalt cirka 9 400 deltagare.

Under 2022 har **Vrak – Museum of Wrecks** påbörjat en evenemangsverksamhet. Museet har kombinerat bokningsbara visningar med middagspaket och mingelmat. Under första halvan av 2022 genomförde museet sommarfester för företag, årsmöten för föreningar samt ett flertal boklanseringar och signeringar. Under hösten har museet genomfört evenemang kombinerade med visningar, middagar och mingel.

En kombinationsbiljett för Vasamuseet och Vrak lanserades under sommaren 2022 med mycket positivt utfall. Sedan biljetten lanserades i juli 2022 fram till årsskiftet valde cirka 27 000 besökare detta alternativ.

7.4 Entréer och visningar

I likhet med Vasamuseet och Vrak, se avsnitt 7.3, har SMTM:s övriga museer bokade guidningar och uthyrning av lokaler, se avsnitt 7.5.

Under 2022 genomförde **Marinmuseum** 79 lokalbokningar för möten eller konferenser i museets lokaler samt 144 bokade visningar.

Sjöhistoriska museet genomförde under året 53 lokalbokningar för möten eller konferenser i museets lokaler samt 33 bokade visningar. Något som påverkat bokningsfrekvensen på museet är att museet fram till september inte har haft någon restauratör till museets kafé och därmed inte kunnat möta bokningsönskemål där catering ingår.

Järnvägmuseet har haft stängt sedan fem år tillbaka och har därför inte haft några bokade guidningar eller uthyrning av lokaler.

7.5 Övrig avgiftsbelagd verksamhet

SMTM:s övriga avgiftsbelagda verksamheter består främst av uthyrning av lokaler, samarbeten med andra myndigheter samt övriga avgifter. Uthyrningen av lokaler sker främst till de restauratörer som verkar på respektive museum. Restaurangerna är en viktig del av upplevelsen för besökaren. Under coronapandemin kom även denna intäkt att drabbas på grund av stängda verksamheter. Under 2022 har verksamheterna åter varit i gång med intäkter i stort sett i nivå med tidigare år. Även avgifter för parkering är en intäkt som påverkats av färre besökare under coronapandemin.

SMTM hyr även ut delar av den serverhall som ligger i Stockholm. På så sätt återfår myndigheten en del av kostnaden för ytor i lokalerna som inte nyttjas. Likaså utför SMTM vissa tjänster till Trafikverket, bland annat underhåll på Trafikverkets fordon samt viss uthyrning av personal (arbetstid). Detta samarbete gagnar SMTM dels genom intäkter, dels genom kunskapsutbyte mellan myndigheterna.

SMTM:s museipedagog presenterar Vrak – Museum of Wrecks pedagogiska program och diskuterar med internationella museikollegor vid en konferens om maritimt kulturarv under vatten som SMTM arrangerade i Tallinn i samarbete med Estlands sjöfartsmuseum. Foto: Lisette Reinvars, Estlands sjöfartsmuseum.

8. Internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete

UR SMTM:S INSTRUKTION

SMTM ska bedriva internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Beskrivning

SMTM bevakar och deltar i internationella samarbeten och utbyten genom konferenser, studiebesök, kommittéer och andra kontakter. Ytterligare internationella samarbeten inom forskningsområdet redovisas under avsnitt 6.

SMTM:s arbete med att bedriva interkulturellt utbyte handlar till stor del om att skapa samarbeten med olika föreningar samt program för varierande målgrupper.

8.1 Internationellt utbyte och samarbete

Till skillnad från föregående år, då flertalet konferenser och andra internationella möten ställdes in eller genomfördes digitalt till följd av coronapandemin, har SMTM både arrangerat och deltagit i flera internationella konferenser under 2022. De konferenser som genomförts inom ramen för forskningsområdet och det marinarkeologiska arbetet redovisas under avsnitt 6.

Till de kontinuerliga internationella samarbetena hör styrelsearbetena för International Council of Maritime Museums (ICMM) och International Association of Transport and Communication Museums (IATM). Under året genomfördes ICMM:s tjugonde kongress i Halifax, Kanada, med presentationer bland annat av SMTM med fokus på arbetet med myndighetens nyaste museum, **Vrak – Museum of Wrecks**, och **Sjöhistoriska museets** forskningsprojekt *Flyktens materialitet*, se även avsnitt 6.4.

SMTM har även stått som värd för arbetsmöten med Baltic Region Heritage Committee som är ett kulturarvssamarbete mellan länder runt Östersjön. Vid det ena arbetsmötet, för arbetsgruppen Kulturarv under vatten, uppmärksammandes att boken *The Invisible Heritage Beneath the Waves. Exploring the Underwater Landscape in the Baltic Sea and Along the Coast of Norway*, till vilken SMTM bidragit med underlag, publicerats under året. Arbetsmöten har även genomförts i Tallinn med Riksantikvarieämbetet och Estlands sjöfartsmuseum som värd. Inom samarbetet planeras för kommande arbeten, till exempel samarbeten kring fyror och olika frågor kring bevarandet av kulturarvet under vatten. En annan viktig fråga under 2022 har varit att påbörja innehållet till nästkommande konferens ”Heritage Forum” som ska genomföras i Gdansk hösten 2023. Temat för denna konferens är ”Heritage at risk/Heritage in emergency”, där kopplingen till Rysslands krig mot Ukraina är utgångspunkt.

Marinmuseum har under året samlat in ett antal föremål som bärgats från det svenska örlogsfartyget Prinsessan Sophia Albertina som sjönk utanför Nederländernas kust 1781, genom ett överlämnande från Nederländerna. Överlämningen av föremålen skedde i samarbete mellan SMTM och Nederländernas motsvarighet till Riksantikvarieämbetet, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, se även avsnitt 2.5.

För att utveckla nya koncept under museets lågsäsong och för att nå nya besökare har Marinmuseum samarbetat med den litauiska nationalparken Zemaitija i ett så kallat seed money projekt sponsrat av EU-programmet Interreg South Baltic. Projektet handlade om att genom så kallad dark tourism göra besöksmål mer attraktiva under lågsäsong. Dark tourism kan beskrivas som turism till platser som präglas av en mörk historia och som lyfter fram problematiska berättelser.

På **Sjöhistoriska museet** har internationella samarbeten genomförts för utställningen *Flykten från Baltikum 1943–1944* som öppnade under hösten. I utställningen visas ett speciellt föremål från Ålands Landskapsarkiv som aldrig tidigare lånats eller ställts ut, vilket rönt uppmärksamhet i åländsk media. Det är ett kors som suttit runt halsen på en från tiden oidentifierad kvinnlig flykting från Baltikum som inte klarade flykten över havet utan drunknade. I utställningen visas även en reproduktion av den broderade vepan, Aibo-tapeten, vars ena del skildrar flykten och den nya tillvaron i Sverige. Originalet finns hos Aiboland museum i Estland som ombesörjde tillverkandet av reproduktionen.

På **Vasamuseet** har samarbete bedrivits med Musée départemental Arles antique, ARC-Nucléart och A-Corros expertise från Frankrike i frågor kring utveckling och tillämpning av digitala modeller och verktyg för långsiktigt bevarande av båtar och skepp bestående av marin- arkeologiskt konserverat trä. I samarbetet behandlades även frågor kring omkonservering av marinarkeologiskt konserverat trä och järn. Samarbete har också skett med norska motparter i form av Vikingskibsmuseet, Karubaulturhistorisk museum och Universitetet i Oslo kring utvärdering av järnextraktion och omkonservering av marinarkeologiskt konserverat trä. SMTM:s konservatorer är en internationellt efterfrågad expertresurs rörande konserveringsfrågor. De har därför genomfört gästföreläsningar om bevarandet av skeppet Vasa vid flera universitet, bland annat UCLA i Kalifornien USA.

Samarbetet med det nederländska utställningsproduktionsbolaget som producerade utställningarna i **Vrak – Museum of Wrecks** har fortsatt under år, vilket lett till ökad kompetens inom utställningsområdet.

Under två dagar samlades kollegor från museer runt om Östersjön samt Norge och Irland i Tallinn för att delta i en konferens om det maritima kulturarvet under ytan och för att knyta internationella kontakter. Konferensen anordnades av Estlands sjöfartsmuseum i samarbete med Vrak. Temat var hur museer kan förmedla berättelser och

kunskap om det maritima kulturarvet, särskilt om det som finns under ytan. Bland annat presenterades Vraks pedagogiska program.

Under året har Vrak och Vasamuseet haft kompetens- och erfarenhetsutbyte med Munchmuseet i Oslo i syftet att lära sig mer om hur ett museum kan använda sig av innovationsmodeller och samskapande i olika typer av verksamhetsutveckling.

Vrak har också medverkat vid planering, utformning och genomförande av en kurs i maritim arkeologi vid Hangö sommaruniversitet i Finland.

Som nyöppnat museum har Vrak rönt mycket intresse från andra museer och institutioner och tagit emot ett stort antal studiebesök från Norden, övriga Europa och andra delar av världen. Nämnas kan MOMU Mosgaard museum i Moes, Vikingaskibsmuseet i Roskilde, Vikingskipshuset i Oslo samt El Museo Marítimo de Barcelona.

Järnvägmuseet har varit representerat vid International Association of Transport and Communications Museums (IATM) årliga konferens som detta år hölls i Prag med tema hållbarhet. Stora basutställningsprojekt med samarbetspartner från näringslivet vid transportmuseet i Luzern och Tekniska museet i Berlin presenterades och kan till delar tjäna som förebild för det pågående arbetet med det nya Järnvägmuseet.

8.2 Interkulturellt utbyte och samarbete

I likhet med föregående år genomförde **Sjöhistoriska museet** en seglarskola i Botkyrka kommun. Syftet med aktiviteten var att nå grupper som inte tillhör de mest representerade bland besökarna på museet i dag. Samtliga deltagare fick en grundläggande säkerhetsgenomgång och seglarteori innan de fick möjlighet att ge sig ut i par eller ensamma. Föräldrar till de barn som deltog i seglarskolan kunde också delta i mån av plats.

Sjöhistoriska museet har under 2022 också haft ett projekt med Kärrtorps gymnasium och deras språkintruktionsprogram SPRINT, som är ett individuellt gymnasieprogram med tyngdpunkt på att lära sig svenska och läsa in grundskolekompetens. I projektet ingick ett tiotal nyanlända ungdomar med bristfällig skolgång. Tillsammans med museets pedagoger skapade de egna filmer där de själva skrivit manus och agerat, samt en e-bok.

Vasamuseet arbetar strategiskt med långsiktiga samarbeten inom områdena integration och tillgänglighet. Museet har sedan tidigare ett långsiktigt samarbete med Svenska för invandrare (SFI) som under 2022 också har inkluderat nyanlända från Ukraina. Museet samarbetar sedan flera år med Kompis Sverige och Duo Stockholm, samt sedan 2022 med Midsommargården som alla är föreningar med verksamheter som syftar till att skapa möten mellan nya och etablerade svenskar genom att erbjuda gemensamma aktiviteter. Nytt för denna målgrupp under året var Språksöndag med fri entré för nya svenskar via museets samarbeten med ideella föreningar och nätverk samt Svenska för invandrare (SFI). På programmet fanns museets breda utbud av filmer och audioguidar på olika språk inklusive enkel svenska, introduktionsvisningar med bildstöd och så kallade pop-up-stationer där besökare får prova något hantverk eller göra ett experiment. Utbudet var skraddarsytt för de specialinbjudna men riktade sig till alla som besökte museet denna söndag.

En gång per termin har Vasamuseet ett längre samarbete med någon skola i socioekonomiskt utsatta områden i Stockholmsregionen. I år har samarbetet skett med en skola i Botkyrka respektive i Järvaområdet. Syftet med samarbetet är att skapa relationer till elever som inte har uttalad museivana. Museet besöker skolan och håller workshops med skapande inslag.

Museivårdar på Vasamuseet arbetar med att leta fram vinnare i den skulpturjaktstävling som genomfördes under höstlovet. Foto: Karin Schaefer, SMTM.

9. Kompetensförsörjning

UR 3 KAP. 3 § FÖRORDNING (2000:605) OM ÅRSREDOVISNING OCH BUDGETUNDERLAG

Myndigheten ska redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som avses i 1 § första stycket. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Beskrivning

SMTM:s kompetensförsörjningsstrategi utgår från den vedertagna kompetensförsörjningsmodellen ARUBA:

- Attrahera medarbetare och chefer med rätt kompetens
- Rekrytera medarbetare och chefer som matchar nuvarande och framtida kompetenskrav
- Utveckla befintliga medarbetare och chefer så att de klarar dagens arbetsuppgifter och morgondagens utmaningar
- Behålla verksamhetskritisk kompetens och nyckelpersoner
- Avveckla medarbetare som inte längre kan eller vill bidra.

9.1 Inledning

SMTM bedömer att myndighetens förmåga att attrahera, rekrytera och behålla rätt kompetens är god. Myndigheten bedömer även att de åtgärder för kompetensförsörjning som vidtagits och som redovisas nedan, har bidragit till att SMTM fullföljer sin uppgift. Mot den bakgrunden görs bedömningen att SMTM sammantaget haft god förmåga att attrahera och rekrytera den kompetens som verksamheten behöver.

SMTM har sedan omställningsarbetet 2020, då myndigheten avvecklade personalresurser på grund av coronapandemins effekter för ekonomin, haft ett behov av att återväxa kompetensmässigt med ytterligare personalresurser. Ett långsiktigt arbete med fokus på återväxt och att säkerställa kompetensförsörjningen påbörjades 2021 och har fortsatt under 2022. Planering för gradvis återväxt och utökning av personalresurser under kommande år har genomförts, där beslut kommer att fattas stegvis med utgångspunkt i myndighetens ekonomiska förutsättningar.

För att säkerställa myndighetens långsiktiga kompetensförsörjning och uppgift har SMTM:s HR-strategi uppdaterats under året. HR-strategin syftar till att identifiera långsiktiga strategiska utvecklingsområden och vad som behöver göras för att säkerställa myndighetens kompetensförsörjning. Strategin utgör en grund för hur HR-arbetet ska bidra till att verksamheten har rätt kompetens för att nå verksamhetens mål på både kort och

lång sikt utifrån den vedertagna kompetensförsörjningsmodellen ARUBA, se inledande beskrivning, sida 58.

9.2 Attrahera och rekrytera kompetens

Under 2022 har SMTM haft fokus på att återväxa efter de neddragningar som genomfördes under 2020 samt att anpassa bemanning vid de publika verksamheterna till de nya förutsättningar som förändringarna utifrån den nya Lagen om anställningsskydd (LAS) medfört.

SMTM har ett varierat bemanningsbehov, dels i samband med tidsbegränsade projekt dels i den publika museiverksamheten kopplat till hög- och lågsäsong där antalet besökare varierar över året. För att möta det varierande bemanningsbehovet har SMTM tidigare haft ett större antal medarbetare anställda vid behov. De förändringar som nya LAS medfört har gett SMTM anledning att se över det kontinuerliga bemanningsbehovet samt utreda möjligheterna att öka antalet tillsvidareanställningar i den publika museiverksamheten. För att säkerställa en god kompetensförsörjning och en god bemanningssituation för museernas publika verksamhet har mot denna bakgrund antalet tillsvidareanställningar på hel- och deltid utökats under året. Antalet årsarbetskrafter har ökat från 210 under 2021 till 226 under 2022.

SMTM har i mycket hög grad kunnat tillsätta utlysta tjänster med efterfrågad kompetens, se tabell 29.

Tabell 29 Nyckeltal för kompetensförsörjning

År	2022	2021	2020
Antal anställda genom rekrytering	125	93	56
Antal inkomna ansökningar vid utlysta tjänster	2 826	2 585	981
Antal ansökningar i genomsnitt per utlyst tjänst	35	59	18
Antal tjänster som inte kunnat tillsättas vid en första utlysning	1	0	0

För SMTM innebär ett ökat antal tillsvidareanställda en ökad kontinuitet i verksamheten och att bemanningssituationen blir mindre sårbar. Fler tillsvidareanställda ger en ökad förmåga att behålla den kompetens och erfarenhet som medarbetare utvecklar över tid. Verksamheten

kommer dock även fortsättningsvis att behöva bemannas med tidsbegränsade anställningar eftersom bemanningsbehovet fullt ut inte kan lösas med tillsvidareanställningar.

9.3 Utveckla, behålla och avveckla kompetens

Under 2022 har fokus varit på fortsatt utveckling av medarbetarskap och vidareutveckling av en kultur som skapar förutsättningar för samarbete och ett gott medarbetarskap. Arbete med ledarutveckling på gruppnivå har bedrivits vid myndighetens så kallade chefsforum som är en regelbunden mötesform där chefer ges möjlighet till lärande, reflektion och erfarenhetsutbyte inom ledarskaps- och medarbetarskapsfrågor. Teman vid dessa möten under året har bland annat varit psykosociala arbetsmiljöfrågor, ledarskap som stödjer medarbetarskap samt samarbetskulturer. Myndighetens chefer har även genomgått kompetenshöjande insatser i arbetsrätt i och med ny lagstiftning utifrån EU-direktiv och förändringar i LAS.

SMTM:s medarbetare och chefer har genomfört kompetensutveckling utifrån individuella behov genom att delta i seminarier, utbildningar och nätverk. Verksamhetens behov av kompetens har även tillgodosetts genom att anlita konsulter och genom samarbeten.

Ledningsgruppsutveckling med stöd av extern konsult påbörjades under 2021 och arbetet har fortsatt under 2022 med inriktning mot att gemensamt utveckla och skapa förutsättningar för en kultur som stödjer ett gott medarbetarskap och goda samarbeten.

Som ett led i SMTM:s strävan att vara en attraktiv arbetsgivare med engagerade medarbetare och ledare,

samt ha en god arbetsmiljö som bidrar till ett hållbart arbetsliv, erbjuder myndigheten – i de fall det är möjligt – en flexibilitet i fråga om var och hur medarbetarna utför sitt arbete. Utgångspunkten är att arbete på distans ska ge ett mervärde både för arbetsgivaren och medarbetaren.

Systematiskt arbetsmiljöarbete har varit i fokus även under 2022. I början av året var insatserna fokuserade på att förebygga risk för smittspridning av covid-19 på arbetsplatserna och i den publika miljön. När restriktionerna på grund av coronapandemin togs bort har arbetsmiljöarbetet fokuserat på en successiv återgång till arbetsplatserna och anpassning till myndighetens nya flexibla arbetssätt.

SMTM har genomfört riskanalyser inför beslut om förändringar som påverkar arbetsmiljön, bland annat inför att myndigheten övergick till att bli kontantfri, se avsnitt 3.3. SMTM har även haft förebyggande arbetsmiljöarbete under året genom en regelbunden personalenkät med frågor kring organisation och den sociala arbetsmiljön.

9.4 Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron på SMTM har ökat från 3,8 procent 2021 till 4,6 procent 2022, se tabell 30. Ökningen kan främst härledas till korttidsfrånvaron och förklaras dels av en ökad medvetenhet om vikten av att stanna hemma vid sjukdomssymptom, dels av att museerna till skillnad från 2020 och 2021 under 2022 varit öppna hela året. Detta har inneburit att färre personer haft möjlighet att arbeta på distans med mildare förkylningssymptom.

Tabell 30 Sjukfrånvaro

År	2022	2021	2020
Sjukfrånvaro totalt	4,6 %	3,8 %	4,2 %
Andel långtidssjukfrånvaro (60 dagar eller mer)	52,5 %	66,0 %	45,3 %
Sjukfrånvaro kvinnor	4,2 %	3,7 %	4,1 %
Sjukfrånvaro män	5,0 %	4,0 %	4,3 %
Sjukfrånvaro anställda – 29 år	1,8 %	2,6 %	2,6 %
Sjukfrånvaro anställda 20 – 49 år	3,8 %	3,2 %	2,6 %
Sjukfrånvaro anställda 50 år –	5,6 %	4,4 %	5,9 %

Ett miljövänligare bränsle testas på ett av Järnvägmuseets ånglok. Bränslet är en slags stenkolk där en tredjedel består av krossade olivkärnor. Foto: Mikael Dunker, SMTM.

10. Hållbarhet

MILJÖLEDNINGSSYSTEM PÅ SMTM

Statens maritima och transporthistoriska museer är miljöcertifierade enligt ISO 14001. Myndigheten har ett miljöledningssystem som integrerar miljöhänsyn i myndighetens verksamhet så att verksamhetens direkta och indirekta miljöpåverkan beaktas på ett systematiskt sätt.

Beskrivning

På SMTM omfattas all verksamhet av myndighetens miljöledningssystem som fungerar i enlighet med gällande lagstiftning och ISO 14001:2015. Det innebär att utifrån ett hållbarhetsperspektiv arbeta med ständiga förbättringar i

verksamheten. Myndighetens hållbarhetsarbete som omfattar social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet, ska bidra till de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

10.1 SMTM:s arbete med hållbarhet

Under 2022 har SMTM tagit fram en ny styrmodell för myndighetens hållbarhetsarbete, som börjar gälla från och med 2023. Syftet med modellen är att tydligare koppla hållbarhetsarbetet till målen för Agenda 2030, samt att kunna följa upp arbetet på ett mer effektivt sätt. SMTM kopplar sitt miljöarbete till tre mål inom Agenda 2030:

- Mål 11: Hållbara städer och samhällen
- Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion
- Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Under 2022 avrapporterades de sista delarna av SMTM:s tidigare styrmodell, det vill säga målet att SMTM senast 2022 ska ha utvärderat och testat flera olika miljövänliga tekniker och metoder för fartyg och andra fordon i myndighetens samlingar.

SMTM har genomfört och delvis utvärderat tre tester av miljövänligare bränsle för lok. Det uppställda målet har i och med detta nåtts. De tester som gjorts är följande:

- Test av Ecopar Bio, en syntetisk paraffinolja av HVO-typ som reducerar utsläpp av fossilt CO₂ med 92 procent. Bränslet har visat sig fungera i några olika lok. Det är dock avsevärt mycket dyrare än konventionell diesel, men kommer att användas i större utsträckning.
- Test av en bränsleblandning som består av stenkol och en tredjedel krossade olivkärnor. Resultatet av testet visar att bränslet fungerar, men har vissa begränsningar. Ytterligare utvärdering behöver göras.
- Konvertering från fasta bränslen (stenkol) till flytande (Ecopar Bio) har utförts. Ytterligare utvärdering behöver göras.

Möjligheterna att minska de fossila växthusgaserna har i testerna visats sig goda, varför de kommer att fortsätta.

Ett av målen från den tidigare styrmodellen kvarstår och har införlivats i SMTM:s nya styrmodell: att till 2030 ska utsläppen av fossilt CO₂ ha upphört från de fartyg och fordon som används av eller ingår i SMTM:s samlingar. Utsläppen från myndighetens flygresor fortsätter att vara på en relativt låg nivå – en utmaning är att sänka dem ytterligare. Förklaringen till de låga nivåerna är ett minskat resande, framför allt inom Sverige, huvudsakligen beroende på ett ökat användande av digitala möten, se även avsnitt 11.9.

10.2 Miljöledningssystem

SMTM:s miljöledningssystem har varit certifierat enligt ISO 14001 sedan 2009. Tack vare externa och interna revisioner och ständiga förbättringar har myndigheten ett välfungerande och utvecklingsbart system som får goda omdömen vid den externa revisionen. Miljöledningssystemet täcker all verksamhet vid SMTM:s fem museer.

Myndighetens kunskap och erfarenhet av att arbeta med ett certifierat miljöledningssystem efterfrågas i olika sammanhang. SMTM har hållit föredrag om hållbarhetsarbete på Riksförbundet Sveriges Museers vårmöte och suttit med i en expertpanel för miljöcertifiering under året. Samarbetet med Kungliga Djurgårdens Intressenter (KDI) har fortsatt under året. KDI:s 60 medlemmar driver tillsammans med Kungliga Djurgårdens förvaltning och med stöd av Visit Stockholm och Nationalstadsparken, sedan 2016 ett långsiktigt hållbarhetsarbete för att tillsammans göra Djurgården till en hållbar destination. Global Sustainable Tourism Council, som bildats av FN, tilldelade 2022 KDI utmärkelsen Green Destinations Platinum Award för arbetet med kriterierna för en hållbar destination. Detta är första gången en ny medlem tilldelas det högsta betyget. Arbetet och utmärkelsen berör SMTM i hög grad. Myndigheten är en aktiv part i utvecklingen av KDI där tre av myndighetens museer, **Sjöhistoriska museet**, **Vasamuseet** samt **Vrak – Museum of Wrecks**, är medlemmar.

10.3 Övrigt hållbarhetsarbete

Under 2022 har **Marinmuseum** arbetat med att inspirera besökare och personal till hållbara val. Bland annat deltog personal i skräpplockardag i Karlskrona dels i syfte att städa på Stumholmen där Marinmuseum ligger, dels att genom sociala medier uppmärksamma nedskräpningen på stränder och i havet. Inom programverksamheten hölls en föreläsning på temat "Kan vi rädda klimatet?" och i den pedagogiska verksamheten om Världsarvsstaden Karlskrona ingår de globala målen för hållbar utveckling. Marinmuseum arbetar för att vara del av en hållbar besöksnäring och arbetar tillsammans med lokala aktörer för att skapa en hållbar destination.

Sjöhistoriska museet har under 2022 haft flertalet samarbeten för att uppmärksamma vikten av ett hållbarhetsinriktat fokus för landets hav, sjöar och vattenvägar. Museet har fortsatt partnerskap med FN:s artionde för havsforskning.

Sjöhistoriska museet har genom samarbetet med Green Kayak erbjudit besökare att låna kajak gratis mot att de plockar skräp ur Djurgårdsbrunnskanalen som därefter källsorteras. Det har varit ett stort engagemang kring aktiviteten och kajakerna har varit fullbokade hela sommarsäsongen. Sammanlagt har cirka 300 kilo skräp plockats från vattnet under perioden.

Den rumsliga gestaltningen i utställningen *Flykten från Baltikum 1943–1944* på Sjöhistoriska museet bygger på utställningsrummet från utställningen *Resenärerna*. Utställningen är huvudsakligen uppbyggd av återanvänt material från den tidigare utställningen och rummets

disposition har återanvänts. Utställningen *5 fyrar* är uppförd i ett modulärt system som är inköpt i syfte att återanvända vid kommande mindre utställningar och andra publika museiaktiviteter. Från rivning av tillfälliga och permanenta utställningar återanvänds teknik i form av exempelvis armaturer och projektorer. I den mån andra museer har behov av att låna utställningsrelaterade byggelement för återanvändning hjälper SMTM till. Under 2022 har dock inga sådana utlån genomförts.

Ett av de projekt som genomförts inom ramen för de medel som tilldelades myndigheten för digitalisering och digital förmedling av kulturarvet handlar om att med hjälp av särskild teknik fotografera föremål från samlingarna i syfte att återskapa dem som digitala 3D-modeller. Föremålet på bilden är en fartygsmodell från Sjöhistoriska museets samlingar. Foto: Jonas Hedberg, SMTM.

11. Övrig återrapportering

UR 3 KAP. 1 § FÖRORDNING (2000:605) OM ÅRSREDOVISNING OCH BUDGETUNDERLAG

Resultatredovisningen ska utgå från de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion samt de mål och krav som regeringen har angett i regleringsbrev eller något annat beslut.

Beskrivning

I avsnitt 11 har merparten av de återrapporteringskrav som SMTM har enligt regleringsbrev och regeringsuppdrag samlats.

De återrapporteringskrav som hör till besöksutveckling återfinns i avsnitt 3.4.

11.1 Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska redovisa de åtgärder som vidtagits för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

SMTM genomför löpande åtgärder för att förbättra tillgängligheten för personer med olika funktionsnedsättningar. Detta ingår som en uttalad del i uppgiften att tillgängliggöra kulturarvet.

Under 2022 har SMTM arbetat med att förbättra tillgängligheten på myndighetens webbplatser i enlighet med Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service. Exempel på åtgärder är tillgängliggörande av pdf-filer, textning samt transkribering av filmer. Kvarvarande kända brister redovisas i tillgänglighetsredogörelsen på respektive webbplats och åtgärdas efterhand. Där finns även möjlighet för besökare att rapportera brister i tillgängligheten. Utöver de tekniska förbättringarna har webbredaktörerna genomgått en utbildning i tillgänglighet i syfte att höja kompetensen inom området.

Personer med fysiska funktionshinder ska ha likvärdiga möjligheter att se, lyssna på och ta del av SMTM:s museiverksamhet, exempelvis innehåll i montrar. Texterna i de publika lokalerna på museerna är därför skrivna i klartext på enkel svenska.

Marinmuseums pedagoger har inlett ett samarbete med Solbackaskolan i Karlskrona som har elever med flerk Funktionsnedsättningar. I de specialanpassade programmen får eleverna uppleva museet utifrån sina förutsättningar med fokus på sensorisk stimulans taktilt och genom dofter.

Sjöhistoriska museet har under året fortsatt arbetet med att tillgängliggöra kulturarvet för personer med funktionsvariationer. Det har skett bland annat genom *Möten med Minnen*, ett landsomfattande pedagogiskt museiprojekt som startade 2013 och som riktar sig till personer med demensdiagnos och deras anhöriga. Vid flertalet träffar under året håller museets pedagoger anpassade visningar och lektioner i utvalda utställningar, där deltagarna pratar om vilka tankar och känslor föremålen väcker.

Museet har även under hösten inlett ett pedagogiskt program tillsammans med familjer med barn som har särskilda behov av aktiviteter i lugnare miljö. Anpassade visningar i museets utställningar erbjuds med efterföljande skapandetillfällen i museets skaparverkstad i mindre grupper tillsammans med museipedagog. Programmet är uppskattat och kommer att vidareutvecklas tillsammans med Autism- och Aspergerförbundet under 2023.

Vasamuseet har sedan tidigare arbetat fram verktyg för tillgänglighetsanpassning som löpande uppdateras och utvärderas tillsammans med berörda. Exempel på sådana verktyg är en audioguide för personer som är i behov av lätt eller enkel svenska, en taktill modell av skeppet för synskadade samt tillgänglighetsanpassning av utställningar. Museet tillhandahåller även rullstolar samt erbjuder fri entré för ledsagare.

Vasamuseet har samarbete sedan många år med bland annat Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) och under 2022 analyserades och utvärderades museets digitala skolprogram av studenter på KTH. Med utgångspunkt i resultaten kommer museet att tillsammans med lärare som arbetar med elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar att lägga till hands-on-moment i skolprogrammen.

När **Vrak – Museum of Wrecks** byggdes stod tillgänglighet i fokus. En certifierad sakkunnig tillgänglighetskonsult var kopplad till såväl projektering och ombyggnad av lokalerna som skapandet av utställningarna i syfte att säkerställa tillgängligheten på Vrak. Under 2022 har tillgänglighetsarbetet fortsatt, bland annat har taktilla modeller av fartyg installerats och inlästa utställningstexter för synsvaga, dyslektiker och för dem som hellre lyssnar än läser har utökats.

11.2 Åtgärder för att nå nya besökare

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska redovisa åtgärder som vidtagits för att nå nya besökare.

SMTM arbetar kontinuerligt och på flera sätt för att nå nya besökare till museerna. På varje museum pågår besöksutvecklingsarbete med att hitta nya koncept och idéer till aktiviteter och program som kan locka nya grupper. Museernas arbete med att utveckla verksamheten beskrivs under avsnitt 3.3.

Evenemangsverksamhet där museernas lokaler hyrs av företag eller organisationer för olika ändamål är ett sätt att nå besökare som annars inte hittar till museerna. Grunden för sådana bokade evenemang är att en visning eller annat pedagogiskt inslag bör ingå, se även avsnitten 7.3 och 7.4.

SMTM:s museer har en omfattande verksamhet som riktar sig till barn och unga. Detta är även ett sätt att få framtida besökare, då många gärna återbesöker de museer man varit på som barn, se avsnitt 3.6.

Under 2022 har museerna fortsatt arbetet med att nå ut till nya besöksgrupper via deltagande i bland annat mässor och event, se avsnitt 4.6.

SMTM arbetar också för att nå grupper som inte är väl representerade på museerna, bland annat genom olika samarbeten och program, se avsnitten 4.5 och 8.2.

11.3 Kultur i hela landet

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska, med utgångspunkt i 11 § museilagen (2017:563), redovisa myndighetens insatser och resultat av arbetet för att kulturen ska komma fler till del i hela landet.

En viktig aspekt för att hela landet ska få tillgång till det maritima och transporthistoriska kulturarvet är att göra det tillgängligt digitalt. SMTM:s arbete med att nå ut med den publika digitala verksamheten till hela landet redovisas i avsnitt 3.5.2. SMTM:s museer erbjuder digitala skolprogram vilket gör att museerna blir tillgängliga även för de skolor som inte har möjlighet att besöka museet på plats, se avsnitt 3.5.3. Arbetet med att tillgängliggöra myndighetens samlingar digitalt redovisas i avsnitt 3.8 och 11.6.

Enligt 11 § museilagen (2017:563) ska museerna och museihuvudmännen samverka i syfte att ge alla tillgång till museernas samlade resurser, bland annat genom att ställa föremål ur samlingarna till varandras förfogande. För SMTM:s verksamhet med utlån av föremål, se avsnitt 4.3.

SMTM har till uppgift att ge stöd åt regionala och lokala museer, och gör detta bland annat genom att bidra med

myndighetens expertkunskap som stöd för andra museers utveckling, se avsnitt 4.4.

SMTM ger råd och stöd samt främjar kunskaps- och erfarenhetsutbyte över hela landet genom arrangemang av forum, branschdagar och samverkan med föreningar, se avsnitt 4.5.

SMTM bidrar till att tillgängliggöra det transporthistoriska kulturarvet genom resor med museitåg som bedrivs över hela landet, se avsnitt 5.4.1.

SMTM handlägger ärenden om k-märkning, vilket främjar bevarande och brukande av kulturhistoriskt värdefulla fartyg och fritidsbåtar över hela landet. SMTM har även i uppgift att dela ut fartygsstöd, som är en viktig verksamhet för att kulturarvet ska komma alla till del i hela landet, se avsnitt 5.6.

SMTM har i uppgift att fördela statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. De museer och ändamål som under 2022 mottagit bidrag och stöd inom

ramen för förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter redovisas i

avsnitt 11.5. Där framkommer även den geografiska spridningen över landet.

11.4 Lokalkostnader

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska i årsredovisningen specificera myndighetens totala lokalkostnader för 2022 enligt följande:

- hyra
- el och uppvärmning
- reparationer och underhåll
- övriga driftskostnader

Om myndigheten har fler än en hyresvärd ska kostnaderna fördelas per hyresvärd.

SMTM:s lokaler är anpassade efter den verksamhet som myndigheten bedriver. Till museerna hör även olika magasin och arkiv för samlingarnas bevarande.

Samlingarna ställer höga krav på lokalernas säkerhet och klimat och med SMTM:s omfattande och komplexa samlingar krävs många olika förvaringslösningar.

Under coronapandemin gjorde SMTM en större genomlysning av myndighetens samtliga lokaler för att se över möjligheterna till mer kostnadseffektiva

lokalalternativ. Resultatet redogjordes för i redovisningen av ett särskilt regeringsuppdrag 2021. Slutsatsen var att de lokaler som myndigheten hyr i dag är ändamålsenliga och har rimliga hyresnivåer. De allra flesta har långa hyresavtal med staten som hyresvärd. Att ersätta dessa på sikt skulle kräva betydande förändringar i verksamheten och även ge få ekonomiska fördelar. I tabell 31 framkommer SMTM:s totala lokalkostnader för 2022.

Tabell 31 Sammanställning av SMTM:s lokalkostnader 2022 (tkr)

Hyra	El och uppvärmning	Reparationer och underhåll	Övriga driftskostnader	Totalt
96 926	10 361	1 212	6 618	115 117

Utöver lokalhyrorna har SMTM granskat elkostnaderna under 2022. De flesta elavtalen är tecknade via Statens Fastighetsverk. Kostnadsökningen för el har påverkat myndigheten under 2022 och bedöms påverka ännu mer under 2023. Den totala elkostnaden 2023 beräknas bli nästan dubbelt så hög jämfört med 2022. Myndigheten har också svårt att påverka elkostnaderna i större utsträckning, då en stor del av dessa utgörs av

klimatreglering i de lokaler som hyrs för samlingarna. Det som är möjligt att åtgärda kommer myndigheten att verka för att förändra, se avsnitt 11.11. Det finns även en ambition att sätta upp solceller på fler av SMTM:s lokaler. Utredning kring detta pågår i samarbete med fastighetsägarna.

I tabell 32 framkommer SMTM:s hyreskostnader fördelade per hyresvärd.

Tabell 32 Sammanställning av SMTM:s hyreskostnader per hyresvärd 2022 (kronor)

Hyresvärd	Kostnad
Statens fastighetsverk	74 167 908
Trafikverket	11 236 064
Swedavia AB	3 182 135
Kungliga Djurgårdens Förvaltning	2 048 759
Real Fastigheter Nättraby AB	1 808 066
Jernhusen Depåfastigheter AB	1 402 627
Riksantikvarieämbetet	714 264
Tornstaden Rindö nr 1 AB	665 432
Karlskrona kommun	308 916
Vasakronan Fastigheter AB	270 026
Booforsen Fastighets AB	239 790
Fortifikationsverket	220 891
Saltsjö Pir AB	196 068
Örebro-Västmanlands Arkiv AB	152 670
Sparre Samfällighetsförening	110 192
Stockholms stad	50 901
Ramirent AB	35 178
Riksarkivet	18 953
Stumholmens Samfällighetsförening	15 950
Affärsverken Karlskrona AB	15 582
Gotlands Museum	13 621
Avarn Security AB	12 237
Speed Logistics i Stockholm AB	9 800
Gefleborgs Flyttservice AB	8 122
Armé- Marin- och Flygfilm AMF-Film AB	5 400
Statens Försvarshistoriska museer	5 000
Eventparlamentet AB	4 300
Gävle kommun	3 000
Paraply Produktion AB	2 380
Svenska Filminstitutet	1 694
Summa	96 925 924

11.5 Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska i årsredovisningen redovisa hur bidrag enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter har använts. Av redovisningen ska framgå hur bidragen har fördelats mellan olika museiverksamheter och ändamål. Av anslagsposten ska minst 7 500 000 kronor användas för bidragsgivning samt till kostnader vid SMTM som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter.

SMTM ska pröva frågor om bidrag enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. Den del av anslagsposten som ska användas till bidragsgivning enligt regleringsbrev 2022 (minst 7 500 000 kronor) får också användas till kostnader på myndigheten som uppkommer i samband med upprätthållandet av dessa verksamheter.

Till bidragsgivningen finns nätverket Sveriges militärhistoriska arv (SMHA) kopplat, där de museiverksamheter och ändamål som kan beviljas bidrag ingår.

De angivna museiverksamheter som SMTM enligt förordningens bilaga ska pröva bidrag till är Hemsö fästning, Göteborgs maritima centrum, Museum för rörligt kustartilleri och Vaxholms fästnings museum. Därtill kommer ändamålet Skånelinjen. För resterande verksamheter prövar Statens försvarshistoriska museer (SFHM) frågor om statsbidrag.

Under 2022 har samtliga museiverksamheter som sökt statsbidrag också beviljats detta. Inget statsbidrag har beviljats Skånelinjen då inte någon ansökan därifrån inkommit.

SMTM stöttar SFHM under verksamhetsåret med 200 000 kronor, att jämföra med 400 000 kronor för år 2021. Från SFHM kan verksamheterna som får bidrag och ingår i SMHA-nätverket erhålla stöd i frågor som rör till exempel marknadsföring, utställningsproduktion eller

säkerhet. SFHM anordnar även i samarbete med SMTM återkommande träffar för SMHA-nätverket, fysiska såväl som digitala.

Sammanlagt har 7 541 990 kronor av de tilldelade medlen använts för statsbidrag, se tabell 33. Av dessa har 6 835 000 kronor använts till verksamhetsbidrag och 610 000 kronor till projektbidrag.

De projekt som beviljats bidrag har varit för vård och underhåll av samlingar och även för utvecklandet av utställningar. Några projektbidragsansökningar har avslagits då de inte bedömts uppfylla kraven för bidragsgivning enligt förordningen och för att prioritera andra projekt hos samma sökande.

SMTM:s egna kostnader som uppkommit i samband med upprätthållande av verksamheterna uppgår till 96 990 kronor. Kostnaderna för statsbidragen, tillsammans med SMTM:s egna kostnader samt ersättningen till SFHM, uppgår till 7 541 990 kronor.

SMTM bedömer att statsbidragen till museiverksamheterna har varit avgörande för deras överlevnad och förmåga att utveckla besöksmålen. Till det kan konstateras att en mycket stor del av verksamhetsbidragen går åt till hyra och kostnader för el och värme. SMTM och SFHM arbetar tillsammans med att ta fram en ny strategi för SMHA-verksamheterna och kommer eventuellt att föreslå att förordningen uppdateras utifrån en förändrad omvärld.

Tabell 33 Transfereringar och kostnader för statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter 2022 (kronor)

Verksamhet/ändamål	Verksamhetsbidrag	Projektbidrag	Summa
Hemsö fästning	1 500 000	0	1 500 000
Göteborgs maritima centrum	2 050 000	250 000	2 300 000
Museum för rörligt kustartilleri	685 000	300 000	985 000
Skånelinjen	0	0	0
Vaxholms fästnings museum	2 400 000	60 000	2 460 000
SFHM stöd	200 000		200 000
Summa utbetalda bidrag	6 835 000	610 000	7 445 000
SMTM kostnader	96 990		96 990
Summa	6 931 990	610 000	7 541 990

11.6 Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska redovisa resultatet av arbetet med digitisering av myndighetens samlingar och den digitala förmedlingen av verksamheten. Av redovisningen ska framgå:

- samlingarnas storlek (inklusive årets tillväxt)
- hur stort antal och hur stor andel av samlingarna som är digital (varav andelen som är digitalt tillgänglig till exempel i egna produktioner eller för vidareutnyttjande av andra aktörer)
- kostnader för såväl digitisering som digital förmedling
- hur stor del av resultatet som härrör från den medelsförstärkning för ändamålet som myndigheten har tilldelats.

11.6.1 Kostnader för digitisering och digital förmedling

Totalt uppgick SMTM:s kostnader för digitisering och digital förmedling under 2022 till cirka 15,7 miljoner kronor, se tabell 34. Under 2022 tilldelades myndigheten 2,5 miljoner kronor av regeringen till insatser för digitisering och digital förmedling av samlingarna, vilket motsvarar cirka 16 procent av myndighetens totala kostnader. De extra medel som SMTM tilldelats under året har lett till insatser både för digitisering av samlingarna

och för digital förmedling av kulturarvet. Arbetet har lett till ökad tillgänglighet till myndighetens samlingar, att nya innovativa sätt att arbeta med digital publik förmedling undersökts samt att myndighetens kompetens inom digitaliseringsområdet ökat. Cirka 1,2 miljoner kronor av de tilldelade medlen avser digitisering, bland annat av publikationen *Sveriges Kommunikationer*. Publikationen innehåller tågtider, diligenser, båtturistor med mera och har getts ut kontinuerligt under tiden 1867 till 2000. Arbetet har skett i samarbete med Kungliga biblioteket.

Tabell 34 Fördelning av kostnader för digitisering och digital förmedling på SMTM 2022¹ (kronor)

Digitisering ²	Timmar (antal)	Kostnader (kronor)
Direkta kostnader per delprojekt		
<i>Område</i>		
Digitalisering av Vasaskeppets inre utrymmen		81 031
Kvalitetshöjning av Marinmuseums digitala fotosamling		293 152
Digitisering (dokumentation av projektet restaurangvagn 2072 samt scanning av publikationen Sveriges kommunikationer)		1 217 478
Summa		1 591 660
Kostnader för licenser och andra indirekta kostnader		944 542
Kostnader för personal		
<i>Område</i>		
Ordinarie arbete digitisering	9 880	3 458 000
Extra insatser digitisering	333	116 550
Summa		3 574 550
Digital förmedling³		
Direkta kostnader per delprojekt		
<i>Område</i>		
3D-framställning och praktisk tillämpning		176 120
AR/VRAK (Tangar)		261 100
Personalisera besöket - kundresan		40 000
AI-projekt		157 799
Digitalisering av Järnvägmuseet		227 043
Live dyk		40 601
Summa		902 662
Kostnader för licenser och andra indirekta kostnader		2 714 044
Kostnader för personal		
<i>Område</i>		
Ordinarie arbete digital förmedling	16 114	5 639 900
Extra insatser digital förmedling	1 028	359 800
Summa		5 999 700
Totala kostnader för digitisering och digital förmedling 2022		15 727 159
Andel finansierad av medelsförstärkning 2022		16 %

- 1) I både digitisering och digital förmedling ingår alla kostnader av inköp av tjänst och varor (inklusive licenser för system) samt tid som lagts på dessa uppgifter av tillsvidareanställd och tillfälligt anställd personal (baserat på schablonkostnader för löner). Fortsatt arbete med att ännu tydligare definiera vad som ska ingå i de båda begreppen digitisering respektive digital förmedling pågår.
- 2) Med digitisering avses allt arbete som ingår i att överföra en samling från analog till digital form. Det kan exempelvis vara hantering av analog samling inför en digitisering såsom sortering eller konservering, eftersökning av fakta, skanning, registrering av metadata, städning av dataposter, arbete med öppna länkade data samt licensiering.
- 3) Med Digital förmedling avses allt arbete med att digitalt förmedla samlingarna och kulturarvet. Det kan exempelvis vara arbete med, sociala medier, digitala inslag i utställningar, filmproduktioner, appar, audioguider, hemsidor, streaming av föreläsningar och artiklar på DigitaltMuseum eller andra digitala plattformar.

Vidare har cirka 293 000 kronor använts för kvalitetsförbättring av informationen till **Marinmuseums** fotosamlingar. Metadata och bättre beskrivningar har tillförts redan skannade fotografier i databasen, vilket ökar sökbarheten och tillgängligheten till samlingarna.

Cirka 260 000 kronor har satsats på ett projekt kring Augmented Reality (AR) ”förstärkt verklighet”, som syftar till att skapa möjligheter till virtuell navigering för besökarna på SMTM:s museer.

Ytterligare arbete kopplat till de extramedel SMTM tilldelades, är utveckling av digitala informationsbärare med text och bild om historiska händelser och föremål. Syftet med detta är att ge en fördjupad utställningsupplevelse till besökaren. Resultatet av arbetet kommer att implementeras först på **Järnvägs museet**, men byggs för att fungera på samtliga museer.

Slutligen kan nämnas att myndigheten tagit fram ett koncept för att fortsätta arbetet att med hjälp av artificiell intelligens (AI) få ökad kvalitet i tillgängliggörande av samlingarna.

11.6.2 Samlingarnas storlek och grad av digitalisering

Siffrorna i tabell 35 omfattar alla samlingar inom SMTM⁵. Tabellen visar att SMTM har stora delar av sina samlingar digitaliserade och även sökbara för allmänheten. Under 2022 ökade antalet digitala fotoposter markant. Förklaringen till detta är att särskilda insatser vad gäller extern digitisering av fotografier har gjorts under året.

Vad som inte framgår av tabellen är den skillnad i kvalitet som de digitaliserade objekten har. Vissa delar av samlingarna har god information och är digitaliserade i sin helhet med bland annat högupplösta bilder. Andra är enbart förtecknade på en övergripande nivå. Här finns stora förbättringsåtgärder att vidta för att samlingarna ska bli ännu mer tillgängliga.

Redovisningen i tabell 35 görs med utgångspunkt i en mängdmatrix som de myndigheter som fått i uppdrag i sina regleringsbrev att redovisa samlingarnas storlek och grad av digitalisering, gemensamt har valt att utgå från som redovisningsmetod. På så sätt kan jämförelser mellan myndigheterna lättare göras.

⁵ Siffrorna baseras på nya uppskattningar som skiljer från tidigare års beräkningar. I takt med att samlingarna digitaliseras och inventeras kan säkrare uppskattningar göras. För de väg- och trafikhistoriska

samlingarna samt Arlanda flygsamlingar är enbart föremål inräknade då resterande samlingstyper är under uppordning.

Tabell 35 Samlingarnas storlek och grad av digitalisering

Typ av samling	Antal accederade objekt i analog samling ¹	Andel av analog samling metadata-registrerat i databas (%) ²	Antal poster digital samling ³	Antal digitala bilder	Andel av digital samling som är publikt tillgänglig på webben (%) ⁴	Andel av publikt tillgänglig samling som är rättighets-märkt (%) ⁴	Årets tillväxt digital samling (antal objekt) ⁵
Föremål	168 335	99	130 848	183 046	48	99	358
Fotografier ⁶	1 103 219	63	468 802	415 195	77	89	48 639
Ritningar, kartor, sjökort	85 433	66	64 730	44 136	77	91	8
Arkivalier	7 247 (volym)	78	6 177	0	98	0	241 (volym)
Tryckt material (Böcker/tidskrifter)	95 551	66	57 032	0	56	0	411
Ljudinspelningar	50	0	0	0	0	0	3
Rörlig bild	1 080	0,7	3	0	33	100	1

- 1) **Samlingarnas storlek.** Siffrorna anger antalet accederade objekt i de analoga samlingarna, det vill säga de fysiska samlingsobjekt som myndigheten förvaltar. Uppgifterna skattas.
- 2) **Andel av samlingarna som är digital.** Siffrorna anger andelen av de analoga samlingarna som är digital. Med digital avses i detta fall att samlingarna är metadataregistrerade, det vill säga finns förtecknade med grundläggande information i samlingsförvaltningssystemen. Uppgifterna skattas.
- 3) **Antal av samlingarna som är digital.** Siffrorna anger storleken på de digitala samlingarna och avser antal digitala poster i samlingsförvaltningssystemen. En post kan innehålla flera samlingsobjekt.
- 4) **Andelen som är digitalt tillgänglig (till exempel i egna produktioner eller för vidareutnyttjande av andra aktörer).** Siffrorna anger dels den andel av de digitala samlingarna som är publikt tillgänglig på webben, dels andelen av det publikt tillgängliga som även är rättighetsmärkt med öppna licenser och därmed kan användas vidare fritt.
- 5) **Årets tillväxt.** Siffrorna anger årets ökning av de digitala samlingarna i antal objekt och inkluderar därmed både insamlingar under 2022 och äldre insamlingar som har digitaliserats under året.
- 6) I totalt antal fotografier förekommer även en del verksamhetsmaterial utöver samlingar.

11.7 Informationssäkerhet

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska övergripande redogöra för myndighetens utvärdering av det egna informationssäkerhetsarbetet genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps verktyg Infosäkkollen.

SMTM har fullgjort uppdraget och lämnat in redovisningen till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) den 30 september 2022.

SMTM fick, liksom övriga myndigheter, regioner och kommuner i Sverige, i maj 2021 i uppdrag från MSB att genomföra MSB:s undersökning Infosäkkollen på

myndigheten samt att redovisa resultatet av denna.

Utifrån resultatet av mätningen kompletterade SMTM sin redan befintliga åtgärdsplan inom informationssäkerhet med relevanta aktiviteter för att ytterligare stärka myndigheten inom området.

11.8 Ekonomisk balans i avgiftsbelagda verksamheter

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Statens maritima och transporthistoriska museer ska redovisa hur arbetet med att åstadkomma ekonomisk balans i de avgiftsbelagda verksamheterna fortskrider.

Under 2021 redovisade SMTM ett regeringsuppdrag om hur myndighetens finansieringsmodell skulle kunna förändras. I redovisningen föreslog myndigheten en rad olika åtgärder som skulle kunna ge stabilitet i verksamheterna. Myndigheten ser fortfarande att dessa föreslagna åtgärder kan skapa en långsiktig balans, framför allt förslaget att **Vasamuseet** skulle anslagsfinansieras och att motsvarande storlek av avgifterna betalas tillbaka till statsbudgeten.

Coronapandemin som medförde långa perioder av uteblivna eller få intäkter till de avgiftsbelagda verksamheterna drabbade SMTM ekonomiskt hårt. Tre av myndighetens verksamheter, Vasamuseet, Försäljning av varor samt Undersökningar, utredningar och andra tjänster, finansieras med egna intäkter, med det bestämda målet full kostnadstäckning. Historiskt har verksamheterna med full kostnadstäckning bidragit med positivt tillskott till myndigheten då en stor del av stödverksamheten har finansierats av intäkterna. Under 2020 tvingades dock hela myndigheten att styras om till att så långt som möjligt finansieras med anslag eftersom den avgiftsfinansierade verksamheten helt avstannat. Med stora delar av kostnader bundna i avtal, såsom hyresavtal och anställningar blev påverkan på myndigheten under 2020 mycket stor med 57 indragna tjänster och 60 miljoner kronor i neddragen driftsbudget. Större investeringar flyttades framåt, samtliga avtal analyserades och en översyn av hyrda lokaler gjordes.

Samtidigt som en rad åtgärder vidtogs planerades verksamheten om för att återgå till ett nytt normalläge. Under 2021 drogs en lika stor summa som 2020 ner, men med bättre fördelning mellan de tre kostnadsslagen lönekostnader, driftskostnader och investeringar.

Att balansera inbromsningen av kostnader samtidigt som museerna hållits öppna har varit, och är fortfarande, en stor utmaning. Året har präglats av att hålla igen kostnaderna samtidigt som museerna periodvis besökts av nästan lika många besökare som innan coronapandemin. De indragna tjänster som har återförts har varit svåra att

tillsätta, då arbetsmarknaden inte har varit tillgänglig på samma sätt som innan coronapandemin. Det är först i slutet av 2022 som myndigheten har kunnat återbesätta tjänster på önskat sätt.

Under 2020 och 2021 tillförde regeringen extra anslag till myndigheten. Bedömningen är att utan det extra anslaget skulle det ha krävts cirka 25 år för att återställa ett balanserat resultat. Genom en tillfällig förändring i myndighetens regleringsbrev kunde anslaget användas till Vasamuseets verksamhetskostnader.

Det löpande arbetet med att nå ekonomisk balans innehåller flera delar, varav den enskilt viktigaste utgörs av väl underbyggda besöksprognoser. Detta eftersom variationen av antalet betalande besökare är den största ekonomiska risken för myndigheten. Processen för att beräkna besöksprognoser utvecklades mycket under coronapandemin och har varit mycket framgångsrik för bland annat den ekonomiska planeringen. Besöksprognosen följs upp varje månad från och med 2021. Under 2022 har denna och följaktligen även intäktsprognosen överensstämt mycket väl.

Vidare har myndigheten utvecklat den långsiktiga budgetplaneringen på flera sätt så att större behov och åtgärder kan inplaneras tydligare, exempelvis tjänstetillsättningar. Myndighetens budget är numera femårig, även om beslut fattas för ett år i taget. I den långsiktiga planeringen ingår ett antal påverkande parametrar såsom förväntade räntelägen, inflation, löneuppräknings och hyresuppräknings. Denna helhetssyn behövs för att myndigheten ska kunna fatta långsiktiga beslut kring verksamheten och för att kunna planera vilka avgiftsnivåer som kan ge en viss intäktsnivå i förhållande till prognostiserad besöksvolym.

Efter 2022 är SMTM:s utgående resultat –2 miljoner kronor inklusive anslagssparande, vilket är bättre än prognosen i början av året. Det positiva resultatet beror till stor del på det anslag som tilldelades under slutet av 2021 i syfte att hjälpa Vasamuseet i balans.

Myndigheten arbetar fortsatt med reducerad budget för de avgiftsbelagda verksamheterna då de prognostiserade besöksvolymerna för 2023 för Vasamuseet och butiksverksamheterna beräknas uppgå till 80 procent av motsvarande siffror innan coronapandemin. För att

bibehålla det ekonomiska resultatet krävs att besöksvolymerna håller sig till denna nivå eller mer.

Slutligen kan sägas att myndigheten på kort sikt kan hantera minskningar i intäkter genom att dra ner på de rörliga kostnaderna. På längre sikt krävs dock mer strukturella förändringar.

11.9 Minskade utsläpp från tjänsteresor

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Myndigheten ska redovisa hur den arbetar för att ta tillvara de erfarenheter av vad coronapandemin inneburit i fråga om minskade utsläpp från tjänsteresor. Myndigheten ska särskilt beskriva vad den kan göra för att fortsätta utveckla arbetssätt som innebär alternativ till fysiska möten och en allt mindre miljö- och klimatpåverkan, samtidigt som verksamhetens behov, myndighetens geografiska läge och andra förutsättningar beaktas.

Myndigheten ska redovisa uppföljningsbara mål för resande för 2025 i förhållande till 2019 på ett sätt som leder till mindre miljö- och klimatpåverkan. Redovisningen ska ske inom ramen för myndighetens miljöledningsarbete i enlighet med vad som gäller enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter samt genom deltagande i samverkansarbetet REMM som bedrivs vid Trafikverket.

Efter erfarenheterna från coronapandemin, då SMTM deltog i princip endast digitalt vid möten och andra sammankomster och resandet därmed var nästintill obefintligt, har en omställning skett till att det resfria mötet är norm. Det innebär att myndighetens resande minskat sedan tiden innan coronapandemin och utsläppen från myndighetens resor fortsätter att vara på en relativt låg nivå. Den största minskningen rör inrikes resor, vilka också är enklast att ersätta med digitala möten.

I syfte att öka kvaliteten för digitala möten har myndigheten utvecklat utrustning och program i både konferens- och mötesrum och för den individuella medarbetaren. SMTM har också uppdaterat riktlinjer för resor och möten där utgångspunkten är att hållbarhetsperspektivet alltid ska vara i fokus vid allt

resande och att möjligheterna att genomföra ett resfritt möte alltid ska övervägas innan beslut om resa fattas.

År 2019 var myndighetens utsläpp av fossilt CO₂ i samband med resor 76 ton. Motsvarande utsläpp för 2021 var 3,3 ton. SMTM:s mål är att reserelaterade utsläpp till 2025 ska minska med 75 procent av utsläppsnivåerna för året 2019, det vill säga till max 19 ton. År 2030 ska myndighetens utsläpp av fossilt CO₂ i samband med resor vara 0 kg. Omställningen till resfria möten har bidragit till både minskningen av fossila utsläpp och till en ökad acceptans av målen.

Under 2022 har SMTM deltagit digitalt vid ett flertal möten som anordnats av REMM där aktuella frågor kring digitala möten tagits upp. Myndigheten har även deltagit vid webinarier anordnade av REMM.

11.10 Praktik för nyanlända respektive för personer med funktionsnedsättning

UR SMTM:S REGLERINGSBREV FÖR 2022

Uppdrag att:

- fortsatt ta emot nyanlända arbetssökande för praktik 2021–2023
- fortsatt ta emot personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik 2021–2023.

Uppdragen redovisas till Statskontoret senast 1 april 2022.

SMTM har fullgjort uppdragen och lämnat in redovisningar till Statskontoret den 11 mars 2022.

SMTM har under 2022 haft färre personalresurser att tillgå än tidigare år. Samtidigt har myndigheten dels rekryterat och introducerat medarbetare i hög utsträckning, dels arbetat med flertalet stora projekt och utvecklingsinsatser. Myndigheten har sedan tidigare även ett antal tillsvidareanställda med lönebidrag och har under

2022 anställt medarbetare med lönebidrag tidsbegränsat för arbete med digitalisering och förberedelser för flytt av samlingar. Myndigheten har av mot bakgrund av detta inte haft möjlighet att avsätta tid för handledning och har då bedömt att förutsättningarna för att erbjuda en god och meningsfull praktiktid inte har funnits. SMTM har därför avstått från att ställa praktikplatser till förfogande.

11.11 Energibesparande åtgärder

UR REGERINGSUPPDRAG 2022 TILL SMTM

Uppdrag att vidta energibesparingsåtgärder inom den statliga förvaltningen:

Myndigheten ska varje månad från och med oktober 2022 till Energimyndigheten redovisa mängden el myndigheten köpt föregående månad. Myndigheten ska också löpande redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att minska sin elanvändning.

SMTM har fullgjort uppdraget och lämnat in månatliga redovisningar av myndighetens elförbrukning till Energimyndigheten under oktober till december 2022.

SMTM har också redovisat vilka åtgärder myndigheten vidtagit för att minska elanvändningen. Nämnas kan att all belysning i museernas utställningar successivt under ett

antal år bytts ut till LED-belysning och att solceller har installerats på Vasamuseets tak. Vidare har myndigheten minskat drifttider på utställningsbelysning och utställningsteknik, samt sänkt temperaturen i de lokaler som värms upp av el som huvudsaklig värmekälla.

Finansiell redovisning

Resultaträkning

Resultaträkning (tkr)	Not	2022	2021
Verksamhetens intäkter		196 333	303 693
Intäkter av anslag			
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1	173 588	59 695
Intäkter av bidrag	2	12 831	8 691
Finansiella intäkter	3	376	9
<i>= Summa verksamhetens intäkter</i>		383 128	372 088
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	4	-180 722	-162 047
Kostnader för lokaler		-115 117	-107 359
Övriga driftkostnader		-96 245	-68 907
Finansiella kostnader	5	-1 149	-31
Avskrivningar och nedskrivningar		-18 795	-13 823
<i>= Summa verksamhetens kostnader</i>		-412 028	-352 167
Verksamhetsutfall		-28 900	19 921
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		7 445	7 439
Lämnade bidrag	6	-8 245	-8 819
<i>= Saldo transfereringar</i>		-800	-1 380
Årets kapitalförändring	7	-29 700	18 541

Balansräkning

Balansräkning (tkr)	Not	2022-12-31	2021-12-31
Tillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	8	1 011	1 248
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	9	0	314
<i>Summa immateriella anläggningstillgångar</i>		<i>1 011</i>	<i>1 562</i>
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	10	45 372	51 000
Maskiner, inventarier, installationer med mera	11	53 725	54 846
Kulturtillgångar	12	4 079	4 079
Pågående nyanläggningar	13	44 771	37 312
<i>Summa materiella anläggningstillgångar</i>		<i>147 947</i>	<i>147 237</i>
Varulager med mera			
Varulager och förråd	14	6 962	8 206
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		2 516	1484
Fordringar hos andra myndigheter		6 035	8 972
Övriga kortfristiga fordringar		13	18
<i>Summa fordringar</i>		<i>8 564</i>	<i>10 474</i>
Periodavgränsningsposter	15		
Förutbetalda kostnader		22 058	12 935
Upplupna bidragsintäkter		2 517	1 857
Övriga upplupna intäkter		764	1 148
<i>Summa periodavgränsningsposter</i>		<i>25 339</i>	<i>15 940</i>
Avräkning med statsverket	16	-5 728	-9 161
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret		10 273	59 197
Kassa och bank		899	864
<i>Summa kassa och bank</i>		<i>11 172</i>	<i>60 061</i>
SUMMA TILLGÅNGAR		195 267	234 319

Balansräkning (tkr)	Not	2022-12-31	2021-12-31
Kapital och skulder			
Myndighetskapital	17		
Statskapital utan avkastningskrav		2 000	2 000
Donationskapital	18	2 079	2 079
Balanserad kapitalförändring	19	21 705	3 164
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	7	-29 700	18 541
<i>Summa myndighetskapital</i>		-3 916	25 784
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	20	0	0
Övriga avsättningar	21	2 189	1 832
<i>Summa avsättningar</i>		2 189	1 832
Skulder med mera			
Lån i Riksgäldskontoret	22	143 493	141 573
Kortfristiga skulder till andra myndigheter		10 443	6 419
Leverantörsskulder		18 561	34 213
Övriga kortfristiga skulder	23	2 722	2 524
<i>Summa skulder med mera</i>		175 219	184 728
Periodavgränsningsposter	24		
Upplupna kostnader		17 940	16 861
Oförbrukade bidrag		3 372	4 883
Övriga förutbetalda intäkter		463	232
<i>Summa periodavgränsningsposter</i>		21 775	21 975
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		195 267	234 319
ANSVARSFÖRBINDELSER		Inga	Inga

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag (tkr)

Anslag	Not	Ingående överförings- belopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslagsbelopp	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överförings- belopp
Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid							
8:1.6 Statens maritima och transporthistoriska museer <i>(ramanslag)</i>	25	9 161	200 345	0	209 506	-203 778	5 728

Finansiella villkor	Villkor	Utfall
8:1.6		
Utöver tilldelat belopp under anslaget får SMTM disponera en anslagskredit		6 010 0
SMTM har tillgång till en kredit på räntekontot i Riksgäldskontoret		80 000 0
SMTM disponerar under budgetåret en låneram i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten		180 000 143 493
Anslagsposten får användas för Vasamuseets verksamhetskostnader		- 18 300
Av anslagsposten ska minst 7 500 000 kronor användas för bidragsgivning enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska musei-verksamheter samt till kostnader vid Statens maritima och transport-historiska museer som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter.		7 500 7 542

Tilläggsupplysningar och noter

Kommentarer till resultatredovisningen

Personalkostnader fördelas till respektive instruktionspunkt enligt redovisad eller uppskattad tid. Som grund har en medelkostnad per arbetsdag beräknats.

SMTM ska mot bakgrund av gällande avtal mellan staten och berörda konstnärsorganisationer om konstnärers medverkan och ersättning vid utställning av konstverk (MU-avtalet) särskilt redovisa utbetalda ersättningar till konstnärer som gjorts i enlighet med avtalet. Under 2022 ställde inga konstnärer ut verk på SMTM:s museer och därmed betalades ingen kompensation ut enligt MU-avtalet.

Kommentarer till noter

Många poster har påverkats direkt eller indirekt av coronapandemin och de ekonomiska effekter som varierande besökssiffror har lett till. I första hand har intäkter av avgifter påverkats, men även flera kostnadsposter har påverkats.

Belopp i tusentals kronor (tkr) där inte annat anges. Marinmuseum förkortas MM, Sjöhistoriska museet SM, Vasamuseet VM, Vrak – Museum of Wrecks VR och Järnvägmuseet JM.

Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänt

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordning (2000:605) om myndigheters årsredovisning och budgetunderlag. SMTM:s redovisning följer god redovisningssed enligt Ekonomistyrningsverkets (ESV) allmänna råd till 6 § förordning (2000:606) om myndigheters bokföring.

Avgiftsbelagd verksamhet med full kostnadstäckning

Vasamuseet (exkl. butiksverksamhet), försäljning av varor (butiksverksamhet) samt undersökningar, utredningar och andra tjänster (marinarkeologisk uppdragsverksamhet)

har krav på full kostnadstäckning. Redovisningsmässigt innebär det att dessa verksamheter är löpande skilda från anslaget och bär samtliga direkta och indirekta kostnader. Resultatet för verksamheterna redovisas i separat tabell. Under året har 18,3 mnkr av det ordinarie anslaget, använts till Vasamuseets verksamhet enligt villkor i regleringsbrev.

Värdering av fordringar och skulder

Fordringarna har upptagits till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli inbetalt. Skulderna har upptagits till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli utbetalt. I de fall faktura eller motsvarande inkommit efter fastställd brytdag (2023-01-05) eller när fordrings- eller skuldbeloppet inte är exakt känt när årsredovisningen upprättas, redovisas beloppen som periodavgränsningsposter. Övriga händelser tas upp som fordringar respektive skulder. Som periodavgränsningspost bokförs händelser med belopp överstigande ett halvt prisbasbelopp (år 2022 = 24 150 kr).

Värdering av anläggningstillgångar

Tillgångar avsedda för stadigvarande bruk med ett anskaffningsvärde på minst ett halvt prisbasbelopp (år 2022 = 24 150 kr) och en beräknad ekonomisk livslängd på tre år eller längre definieras som anläggningstillgångar.

Objekt utgörande en fungerande enhet vars sammanlagda anskaffningsvärde uppgår till mer än ett halvt prisbasbelopp klassificeras även som anläggningstillgång.

SMTM redovisar inte bärbara datorer som anläggningstillgång, utan kostnadsför dem direkt. Anledningen är att utrustningens ekonomiska livslängd inte bedöms uppgå till tre år, på grund av det extra slitaget den bärbara funktionen utsätts för.

Anläggningstillgångar skrivs av linjärt över den bedömda ekonomiska livslängden. Avskrivningen startar den månad tillgången tas i bruk.

SMTM tillämpar som grundregel följande avskrivningstider:

Basutställningar	5 år
Förbättringsutgifter på annans fastighet	10 år
Bilar samt möbler	5 år
Kopiatorer och annan it-utrustning	3 år
Immateriella anläggningstillgångar	5 år
Kulturtillgångar	Skrivs ej av

I vissa fall görs avsteg från grundregeln då en individuell bedömning ger annan avskrivningstid.

Värdering av varulager

Varulagret är värderat till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde. Avdrag för bedömd faktiskt inkurans har gjorts.

Uppgifter om ledande befattningshavare

Uppgifter om ledande befattningshavare (tkr)	2022	2021
Lars Amréus, överintendent	1 355	994
Ordförande i styrelsen för Sida		
Ledamot i Kungliga Djurgårdens intressenter AB		
Ersättare i styrelsen för Arbetsgivarverket		

Noter

Not 1	Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2022	2021
	<i>Intäkter av avgifter enligt 4§ avgiftsförordningen</i>		
	Lokalhyra	4 967	1 595
	Övriga 4 §-intäkter	2 310	3 705
	- varav tjänsteexport	(102)	(76)
	Summa	7 277	5 300
	<i>Intäkter av avgifter enligt 3§ avgiftsförordningen</i>		
	Entréer och visningar	139 364	42 907
	Butiksförsäljning	21 616	8 059
	Övrig publik verksamhet	3 789	2 251
	- varav verksamhet riktad mot barn	(385)	(333)
	Marinarkeologiska uppdrag	1 542	1 179
	- varav tjänsteexport	(122)	(0)
	Övrigt	0	0
	Summa	166 311	54 396
	Sponsringsintäkter	0	0
	Reavinst vid avyttring av anläggningstillgång	0	0
	Totalt	173 588	59 696
	4 §-Intäkter i förhållande till totala verksamhetskostnader	1,8%	1,5%
	Ökade intäkter beror på ökat besöksantal på avgiftsbelagda verksamheter 2022		
Not 2	Intäkter av bidrag	2022	2021
	<i>Statliga bidrag</i>		
	Arbetsförmedlingen	2 132	2 040
	Riksantikvarieämbetet	621	1305
	Stockholms universitet	1 664	1 228
	Trafikverket	762	840
	Övriga statliga bidrag	378	29
	Summa	5 557	5 442
	<i>Mellanstatliga bidrag</i>		
	EU	167	0
	Summa	167	0
	<i>Icke statliga bidrag</i>		
	Riksbankens jubileumsfond	1 206	1 714
	Föreningen Sveriges sjöfartsmuseum i Stockholm	3 881	949
	Övriga icke-statliga bidrag	2 020	586
	Summa	7 107	3 249
	Totalt	12 831	8 691
	Ökningen beror på fler externfinansierade projekt under 2022, främst genom vänföreningen på SM.		
Not 3	Finansiella intäkter	2022	2021
	Ränta på räntekonto i Riksgäldskontoret	115	0
	Ränta lån Riksgäldskontoret	226	0
	Realiserade kursvinster	32	4
	Övriga finansiella intäkter	3	5
		376	9
	Ökningen beror på höjd ränta från Riksgälden		

Not 4	Kostnader för personal	2022	2021
	Lönekostnad exklusive arbetsgivaravgifter, pensionspremie och andra avgifter enligt lag och avtal	-119 268	-105 842
	- varav arvoden till ej anställd personal	(-170)	(-80)
	Övriga personalkostnader	-61 454	-56 205
		-180 722	-162 047
Not 5	Finansiella kostnader	2022	2021
	Ränta räntekonto Riksgäldskontoret	-363	0
	Ränta lån Riksgäldskontoret	-740	0
	Övriga finansiella kostnader	-46	31
		-1 149	31
	Ökningen beror på höjd ränta från Riksgälden		
Not 6	Lämnade bidrag	2022	2021
	Bidrag till försvarshistoriska museiverksamheter	-7 445	-7 439
	Bidrag till historiskt värdefulla fartyg	-800	-1 380
		-8 245	-8 819
	Bidrag till försvarshistoriska museiverksamheter är utbetalade enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.		
	Bidrag till bevarande och brukande av historiskt värdefulla fartyg utbetalade enligt förordning (2011:1565) om statsbidrag till kostnader för vård av kulturhistoriskt värdefulla fartyg.		
Not 7	Årets kapitalförändring	2022	2021
	Undersökningar, utredningar och andra tjänster	252	124
	Försäljning av varor vid Marinmuseum	47	-796
	Försäljning av varor vid Sjöhistoriska museet	-471	-1 036
	Försäljning av varor vid Vasamuseet	2 504	-3 405
	Försäljning av varor vid Järnvägs museet	-179	-9
	Vasamuseet exkl. försäljning av varor	-31 853	23 663
		-29 700	18 541
	Årets underskott beror på fortsatt för låga besöksvolymerna i de avgiftsbelagda verksamheterna. Under 2021 betalades ett stödanslag ut vilket påverkade resultatet positivt under året.		
Not 8	Balanserade utgifter för utveckling	2022-12-31	2021-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	7 880	6 453
	Utrangeringar	-2 272	0
	Överföringar	0	1 245
	Årets anskaffningar	0	181
	Akkumulerat anskaffningsvärde	5 608	7 879
	Ingående avskrivningar	-6 631	-6 453
	Utrangeringar	2 272	0
	Årets avskrivningar	-238	-178
	Akkumulerade avskrivningar	-4 597	-6 631
	Bokfört värde	1 011	1 248

Not 9	Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	2022-12-31	2021-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	5 752	5 752
	Årets anskaffningar	0	0
	Ackumulerat anskaffningsvärde	5 572	5 572
	Ingående avskrivningar	-5 438	-4 868
	Årets avskrivningar	-314	-570
	Ackumulerade avskrivningar	-5 752	-5 438
	Bokfört värde	0	314
Not 10	Förbättringsutgifter på annans fastighet	2022-12-31	2021-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	73 379	28 971
	Utrangeringar	0	0
	Överföringar	579	40 660
	Årets anskaffningar	0	3 748
	Ackumulerat anskaffningsvärde	73 958	73 379
	IB, Pågående nyanläggningar	579	40 660
	Överföringar	-579	-40 660
	Årets anskaffningar	0	579
	UB, Pågående nyanläggningar	0	579
	Ingående avskrivningar	-22 958	-19 745
	Utrangeringar	0	0
	Årets avskrivningar	-5 628	-3 213
	Ackumulerade avskrivningar	-28 586	-22 958
	Bokfört värde	45 372	51 000
Not 11	Maskiner, inventarier, installationer med mera	2022-12-31	2021-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	184 601	142 385
	Överförda tillgångar	1 917	36 293
	Utrangeringar	-2 629	-3 956
	Årets anskaffningar	9 578	9 879
	Ackumulerat anskaffningsvärde	193 467	184 601
	Ingående avskrivningar	-129 755	-123 850
	Utrangeringar	2 629	3 956
	Årets avskrivningar	-12 616	-9 861
	Ackumulerade avskrivningar	-139 742	-129 755
	Bokfört värde	53 725	54 846
Not 12	Kulturtillgångar	2022-12-31	2021-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	8 479	8 404
	Årets anskaffningar	0	75
	Ackumulerat anskaffningsvärde	8 479	8 479
	Ingående avskrivningar	-4 400	-4 400
	Ackumulerade avskrivningar	-4 400	-4 400
	Bokfört värde	4 079	4 079

Not 13	Pågående nyanläggningar	2022-12-31	2021-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	37 312	57 037
	Justering	0	-1
	Överförda tillgångar	-1 917	-37 539
	Årets anskaffningar	9 376	17 815
	Ackumulerat anskaffningsvärde	44 771	37 312
Not 14	Varulager med mera	2022-12-31	2021-12-31
	Ingående saldo	8 206	9 870
	Årets förändringar	-1 244	-1 664
	Utgående saldo	6 962	8 206
Not 15	Periodavgränsningsposter	2022-12-31	2021-12-31
	Förutbetalda hyror	19 483	8 615
	Övriga förutbetalda kostnader	2 575	4 320
	<i>Förutbetalda kostnader</i>	22 058	12 935
	Arbetsförmedlingen	164	181
	Länsstyrelsen i Västerbottens län	271	0
	Stockholms universitet	819	647
	Riksbankens jubileumsfond	1 206	1 029
	Övriga upplupna bidragsintäkter	57	0
	<i>Upplupna bidragsintäkter</i>	2 517	1 857
	Arkeologiska undersökningar	289	489
	Stena Recycling	0	392
	Entréer VM	270	140
	Trafikverket	205	0
	Övriga upplupna intäkter	0	127
	<i>Övriga upplupna intäkter</i>	764	1 148
	Summa periodavgränsningsposter	25 339	15 940
	Ökningen beror främst på övergång från månads- till kvartalsfakturerings av hyrorna		
Not 16	Avräkning med statsverket	2022-12-31	2021-12-31
	<i>Anslag i räntebärande flöde</i>		
	Ingående balans	-9 161	-9 041
	Redovisat mot anslag	203 778	311 460
	Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-200 345	-311 580
	Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-5 728	-9 161
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
	Ingående balans	0	253
	Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	0	-253
	Utgående balans	-5 728	-9 161

Not 17	Myndighetskaptal	Stats- kapital	Donations- kapital	Balanserat kapital av- giftsbelagd verksamhet	Kapitalförändring enligt resultat- räkningen	Summa
	Utgående balans 2021	2 000	2 079	3 164	18 541	25 784
	Rättelse/ändring princip	0	0	0	0	0
	Ingående balans 2022	2 000	2 079	3 164	18 541	25 784
	Föregående års kapitalförändring	0	0	18 541	-18 541	0
	Årets kapitalförändring	0	0	0	-29 700	-29 700
	Summa årets förändring	0	0	18 541	-48 241	-29 700
	Utgående balans 2022	2 000	2 079	21 705	-29 700	-3 916
Not 18	Donationskapital				2022-12-31	2021-12-31
	Ingående balans				2 079	2 079
	Årets anskaffning av kulturtillgångar bidragsfinansierade				0	0
	Utgående balans				2 079	2 079
	- Donatorer					
	Föreningen Sveriges sjöfartsmuseum				1 702	
	Bovins stiftelse				313	
	Marinmusei vänner				64	
					2 079	
Not 19	Balanserad kapitalförändring				2022-12-31	2021-12-31
	Undersökningar, utredningar och andra tjänster				242	118
	Försäljning av varor vid Marinmuseum				-10 006	-9 210
	Försäljning av varor vid Sjöhistoriska museet				-12 315	-11 279
	Försäljning av varor vid Vasamuseet				19 550	22 956
	Försäljning av varor vid Järnvägmuseet				98	107
	Vasamuseet exkl. försäljning av varor				24 136	472
					21 705	3 164
Not 20	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser				2022-12-31	2021-12-31
	Ingående avsättning				0	174
	Årets pensionskostnad				0	-114
	Årets pensionsutbetalningar				0	-60
	Utgående avsättning				0	0
Not 21	Övriga avsättningar				2022-12-31	2021-12-31
	Ingående avsättningar				1 832	1 508
	Årets förändring				357	324
	Utgående avsättning				2 189	1 832
	Syftet med avsättning är att stärka kompetensen för individer och grupper enligt lokalt kollektivavtal.					
Not 22	Lån i Riksgäldskontoret				2022-12-31	2021-12-31
	Beviljad låneram				180 000	193 000
	Utnyttjad låneram				143 493	141 573
	Ingående balans				141 573	119 860
	Under året nyupptagna lån				22 660	33 606
	Årets amorteringar				-20 740	-11 893
	Utgående balans				143 493	141 573

Not 23	Övriga kortfristiga skulder	2022-12-31	2021-12-31
	Personalens källskatt	2 716	2 524
	Övriga skulder	6	0
		2 722	2 524
Not 24	Periodavgränsningsposter	2022-12-31	2021-12-31
	Löne- och semesterlöneskuld	13 672	12 527
	Provisioner till researrangörer	0	0
	Övriga upplupna kostnader	4 268	4 333
	<i>Upplupna kostnader</i>	17 940	16 860
	Riksantikvarieämbetet	34	60
	<i>-varav bidragen från statliga givare beräknas tas i anspråk:</i>		
	<i>Inom 0–3 månader</i>	0	
	<i>Inom 3–12 månader</i>	34	
	<i>Inom 1–3 år</i>	0	
	<i>Mer än 3 år</i>	0	
	Föreningen Sveriges Sjöfartsmuseum i Stockholm (FSSS)	1 146	1 917
	Investeringar FSSS	1 110	1 597
	VASA rediviva	523	552
	Övriga oförbrukade bidrag från icke statliga givare	559	757
	<i>Oförbrukade bidrag</i>	3 372	4 883
	Förutbetalda hyresintäkter	28	25
	Förutbetalda sponsorintäkter	0	0
	Övriga förutbetalda intäkter	435	207
	<i>Övriga förutbetalda intäkter</i>	463	232
	Summa periodavgränsningsposter	21 775	21 975
Not 25	Redovisning mot anslag	2022	2021
	Intäkter av anslag i resultaträkningen samt medel från statens budget för bidrag	203 778	311 132
	Utgifter i anslagsredovisningen	-203 778	-311 459
	Förändring av semesterlöneskuld	0	252
	Anläggningstillgångar via Statskapital	0	75
		0	0
	Inkomster som är redovisade under anslaget	12 399	8 493

Sammanställning av väsentliga uppgifter

Avser (tkr)	2022	2021	2020	2019	2018
Låneram i Riksgäldskontoret					
Beviljad i regleringsbrev	180 000	193 000	190 000	150 000	87 000
Utnyttjad	143 493	141 573	119 860	44 798	32 974
Kontokredit hos Riksgäldskontoret					
Beviljad i regleringsbrev	80 000	40 000	40 000	20 000	20 000
Maximalt utnyttjad	0	0	20 469	10 428	4 241
Räntekonto hos Riksgäldskontoret					
Ränteintäkter	115	0	2	87	179
Räntekostnader	363	0	3	108	245
Avgiftsintäkter					
Budget enligt regleringsbrev (disponeras)	158 806	105 364	219 784	195 289	188 132
- avg.intäkter som disp. av myndigheten	173 588	59 695	36 080	211 209	187 378
Anslagskredit, anslag 8:1.6 Centrala museer:					
Myndigheter: SMTM					
Beviljad i regleringsbrev	6 010	5 897	5 713	5 587	5 471
Utnyttjad	0	0	0	0	0
Summa anslagssparande	5 728	9 161	9 041	2 676	3 141
Antal årsarbetskrafter totalt	226	210	232	228	222
Medelantalet anställda totalt	254	231	270	270	265
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 735	1 611	1 496	1 638	1 619
Balanserad kapitalförändring	21 705	3 164	19 116	8 298	14 748
Årets kapitalförändring	-29 700	18 541	-15 953	10 818	-6 450

Undertecknande av årsredovisning 2022

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm 2023-02-22

Lars Amréus
Överintendent

STATENS MARITIMA OCH TRANSPORTHISTORISKA MUSEER

Box 48
371 21 Karlskrona
Tel 0455-35 93 00
Box 27131
102 52 Stockholm
Tel 08-519 549 00
www.smtm.se

